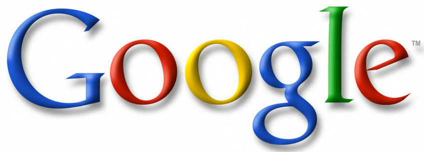
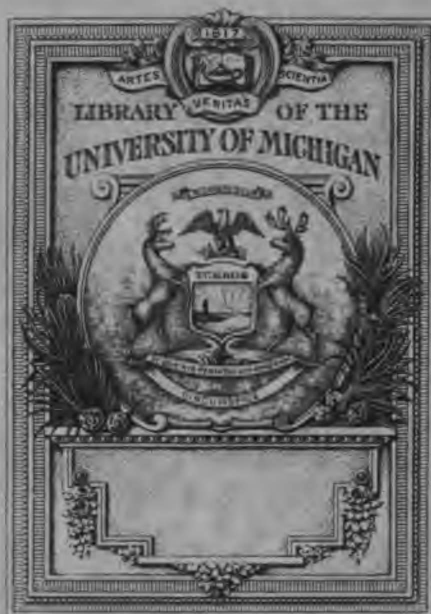
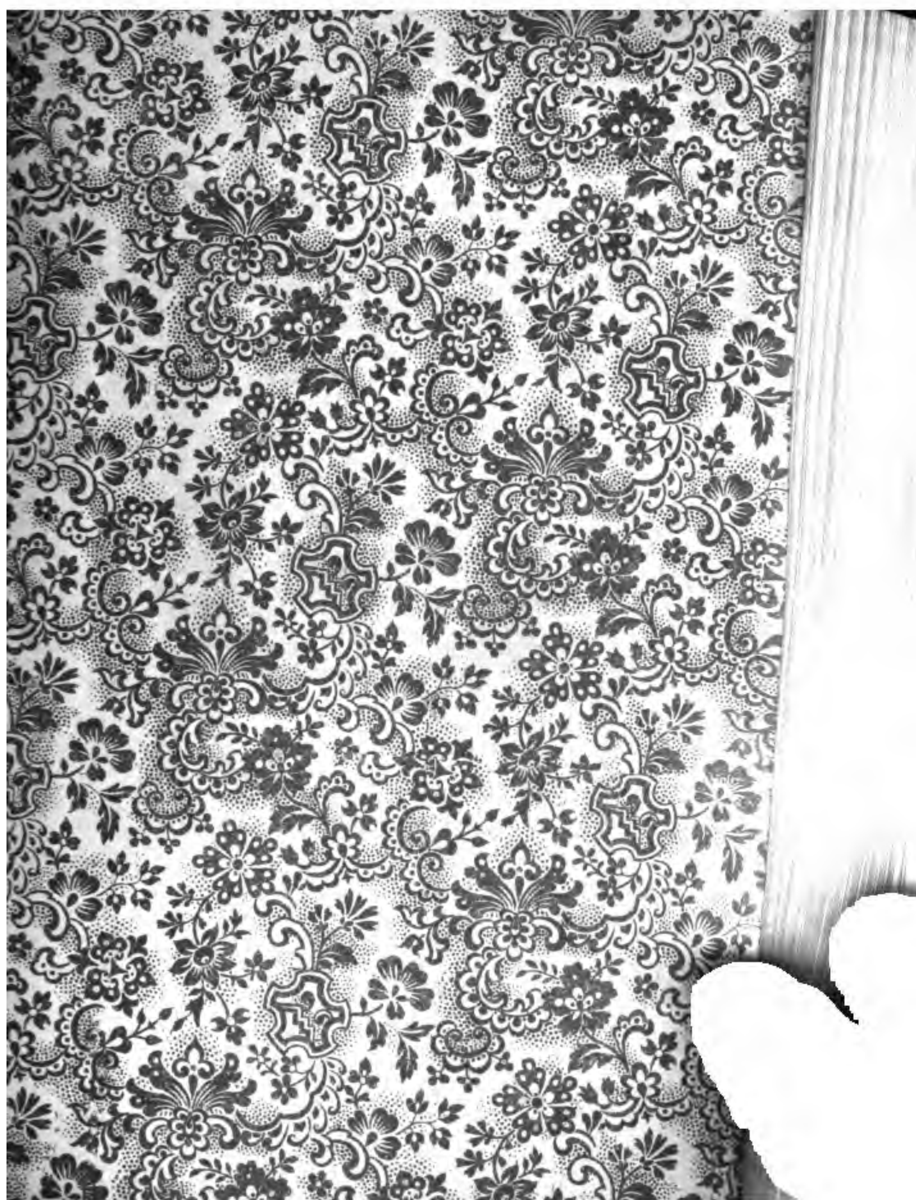

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN

JACOB HILDITCH

STORMNATTEN

OG ANDRE FORTÆLLINGER

KRISTIANIA
JACOB DYBWADS FORLAG
1899

AKTIE-BOGTRYKKERIET

INDHOLD

STORMNATTEN.

Hos den rige handelsmand Brun i Kjøbmandsvik var der stor forskrækkelse og et svare opstyr; begge smaagutterne Torger og Sven, den ene tretten og den anden elleve aar gammel, hadde været borte siden middagen og med dem den lille sjægten. Det var mest dette, at sjægten var borte sammen med gutterne, som bragte forskrækkelsen næsten op til fortvilelse, for da var der jo ingen tvil om, at smaagutterne hadde lagt udpaa. Og det var november maaned; og nu lakked det paa kvelden alt; og nordvesten hadde sat ind i skumringen, isnende kold og med et snedrev saa tæt, at man ikke engang kunde se fra bryggen og op til husene.

Kjøbmand Brun selv hadde i det længste tat det med ro. De kom nok tilbage. Saasnart det blev mørkt, kom de nok og vilde

probere at snige sig ind bagveien uden at bede om forladelse for ulydigheden fra i formiddag. Men det skulde der denne gang ikke bli noget af. Han skulde nok passe dem op; og da skulde de faa smage, hvorledes det gik, naar de først var ulydige og atpaa stjal sig ud fra stuearresten. Det var dette heftige trodsige gemyt, dette iltre sinne, som maatte kues. Og han skulde vide at ta det paa rette maade. Han var ligeglad, hvor gutterne hadde det fra. Mor sa, at de hadde det fra ham. Kom det kanske sagen ved? Kues skulde det, og det eftertrykkelig. Og saa vilde de snige sig undaf straffen! Sætte trods op mod sin egen far! Hadde de kanske ikke fortjent den smule prygl og stuearresten? Først hadde jo huslæreren klaget over dem i lang tid: Torger gav rent planmæssig en god dag i geografien, og vesle Sven var næsevis. Og igaar hadde de ret og slet arrangeret fridag uden videre; til huslæreren hadde de sagt, at far ønsked, de skulde være fri, fordi det var saa vakkert veir — og det var længe siden sidst — og til sin egen far hadde de sagt, at huslæreren hadde sagt, det var fridag, fordi det var dronningens geburtsdag. Skulde en hørt slig frækhed, slig durkdrevenhed! Saa hadde de faaet niste hos

mor og været i fjeldet og sat ud snarer sammen med doktorens store gut, Peter Høgh, lige til langt paa kveld. Da han saa slog kloen i dem og overbeviste dem om fusket, skyldte de paa doktorgutten: han hadde fundet paa det hele. For lumpenhed! Maatte ikke alt dette straffes, og det ganske eftertrykkelig ogsaa!

Alt dette hadde kjøbmand Brun gjentat for sig selv hele eftermiddagen udover; og han var blit stedse mere bestyrket i det, at gutterne var uforbederlige, og at tugten over dem maatte skjærpes. Nu hadde de gaat tilgangs over stregen: De hadde tat sjægten; endda han hadde laast den og gjemt aarerne for at forhindre, at de i sin trods skulde finde paa at bryde ud og lægge paa sjøen. Det, at de krøb ud gjennem vinduet og brød stuearresten, var jo ingen ting mod dette — — —

Alt dette hadde, som sagt, kjøbmand Brun fortalt sig selv hele eftermiddagen udover, og han hadde forklaret det for sin hustru, hver gang hun tog til lommetørklædet og holdt det for øinene for gutternes skyld — — —

Men eftersom mørket faldt paa, og den sure nordvest satte ind, blev han mere betænkt. Han stopped op ved vinduet, ret som det var, stod og stirred ud i mørket, der sneen drev,

og hvor han vidste, at sjøen gik hvid over baaerne. Og som om han med et kjendte, at han hadde forsømt sig, slog det som et lyn ned i ham: — Gutterne greier det ikke! Og i den høieste angst blinked billeder forbi ham. En kantret baad; en sønderslaat baad! Og han jamred sig, næsten skreg: — Gutterne mine! Gutterne mine!

Selv satte han hele huset paa ende. Butikken blev stængt; betjente og gaardsgutter blev sendt hid og did for at spørge; jenterne maatte løbe om til fiskere og andre baadfolk for at faa dem til at gaa til sjøs og probere at finde sjægten og gutterne. Selv fik han sjøbodkarlen med sig og gik ud med den store skøiten — — —

Men kvelden kom. Time for time løb hen; de udsendte vendte tilbage, en for en, vaade, forskrækkede; ingen hadde besked. Henimod midnat kom han tilbage selv. Han hadde seilet, saa sjøsaltet sad ham udover ansigtet i brede svidende grimer. Han bare hængte oljetrøien fra sig, og i de store, vaade sjøstøvler blev han gaaende frem og tilbage, frem og tilbage. En gang imellem stopped han op ved sofaen og saa taus paa sin hustru; han saa paa hendes blege ansigt og paa taarerne, som

sagte rulled hende nedover kinderne; men han sa intet, hadde ikke et ord til trøst, bare saa paa hende, rysted paa hodet og begyndte igjen paa sin utaalmodige vandring.

— Du er haard Edvard. At du kan være saa rolig! klynked hun. — Har du ikke et eneste ord at hjælpe mig med?

Hans skridt blev bare rastløsere, iltrere. — Haard! Javist haard! Altid er jeg haard. Hvad mener du? Hvad er det, du vil bebreide mig netop nu?

Hun reiste sig og gik efter ham, hændervridende, bedende: — Jeg tænkte det, Edvard, at hvis vi nu fik gutterne tilbage, skulde vi love hverandre, at vi herefter vilde være milde og gode mod alle mennesker. Aa, jeg har følt det saa ofte: Du har været rettænkende, men haard; og jeg har fulgt dig i alt, skjønt det ofte har pint mig. Vi har været haarde, Edvard; vi har ikke kjendt nogen godhed eller ømhed overfor nogen fremmed; der har ikke fulgt nogen glæde med os, hvor vi kom; jeg ved ikke det sted, hvor vi har gjort noget godt. Haarde hjerter og lukkede hænder, Edvard! Og saa kommer der stunder, da vi trænger alle til. Hvem har vi ikke trængt ikvæld? Alle dem, som vi aldrig har

hjulpet, har vi trængt, Edvard! Føler du det ikke — — —

Han saa paa hende, stum, forbauset. Hun vilde tale videre; men han afbrød hende; han knytted hænderne og stamped i gulvet. — Vrøvl! Snak! Naar har jeg gjort uret mod nogen? Naar har jeg — — —

Vinden tog just et tag derude, saa det knaked i den gamle sjøbod; det skreg under tagstenene, og det sukked gjennem væggene. Han lytted spændt; han var vant til at maale stormen. Han kasted sig ned paa en stol, flænged trøien og vesten op som i afmægtigt raseri og skreg i den største vaande: — Gutterne mine! Mine smaa gutter! Og han la hodet mod bordet og hulked høit.

Hun satte sig ved hans side; la armen over hans skulder og forsøgte paa sin stilfærdige maade at tale til ham, som om hun selv skulde øine noget haab; men hun kjendte, hvor arm hun var, hvor magtløs nu som altid, selv i det smaa: Og en knugende haabløshed la sig over dem begge.

*

Efter en ganske alvorlig afstraffelse hadde smaagutterne siddet i stuearrest i sit værelse

hele formiddagen. De var røde og ophovnede i ansigtet af graaden; de kjendte endnu smerterne efter spanskrørslagene paa ryggen og nedover benene. Den vildeste trods voksed op i dem; noget vilde de gjøre, hvadsomhelst, bare det var noget, som kunde bringe far til at angre. Denne gang hadde det været Peter Høghs skyld, ialfald for en stor del. Det var han, som hadde fundet paa at si, at det var dronningens geburtsdag; og det var han, som hadde maset paa dem, at de ogsaa skulde si til huslæreren, at forældrene ønsked, de skulde være fri den dag. Men far skulde komme til at angre sig.

Torger syntes, at de burde rømme. Han vilde ialfald sikkert rømme; han vilde reise langt ud i verden; han vilde ta hyre og bli forfærdelig rig, og saa vilde han ikke komme hjem før om mange mange aar, naar han var stor og svær og hadde langt skjæg, saa ingen kunde kjende ham. Da skulde han en dag komme tilbage til Kjøbmandsvik; han skulde kjøbe i butikken for over tusen kroner og betale med saa store sedler, at far knapt kunde veksle; og han skulde la sig bede ind i storstuen og bli trakteret; og der skulde han saa ganske smaat slaa paa, om ikke kjøbmand

Brun hadde nogen søn. Naar da mor og far begyndte at græde og fortælle om den søn, som de hadde mistet og aldrig hadde hørt mere til, vilde han spørge, hvorfor de hadde mistet sin søn. Naar de saa grædende fortalte, at de hadde været slemme mod ham og git ham prygl, uden at han fortjente det, vilde han gi sig tilkjende og fortælle dem, at han var Torger — og at han tilgav dem.

Dette, syntes vesle Sven, var saa gribende, at han begyndte at græde. Der var ingenting i veien fra hans side; det eneste kunde da være det, at det tog saa lang tid, før de paa den maade fik far og mor til at angre sig ordentlig. Han vilde i grunden helst dø. Naar han laa lig, med et smerteligt udtryk i sit blege ansigt, da vilde de nok angre sig og mindes alle de ufortjente prygl, de hadde git ham; og presten vilde fortælle om, hvilken snil gut han hadde været; man hadde bare ikke forstaaet ham. Og alle folk vilde græde og fortælle om den stakkars Sven, som døde paa grund af mishandling.

Dette tiltalte aldeles ikke Torger. Paa den maade fik de jo ikke se noget af det hele. Nei, reise sin kos, ta hyre og bli forfærdelig rige, og saa komme tilbage om længe længe,

kanske netop en kveld, mens far og mor sad gamle og graa og undredes over, om gutterne leved eller var døde; det var andre greier. Hadde kanske ikke Ellef Aarø rømt og kommet tilbage fra Amerika længe længe efter, forfærdelig rig; ja saa rig, at han hadde en hel lommebog fuld med fem- og tikronesedler. Og hadde kanske ikke begge smaagutterne til sorenskriver Gribb rømt engang? De hadde rigtignok ikke været borte i mere end to dage; men forældrene hadde været forfærdelig rædde og bedrøvede. Han vilde ialfald rømme og det netop i denne dag. Sven fik gjøre, som han vilde.

Ja, ja, naar Torger var saa fast bestemt, saa var der ikke andet for Sven at gjøre da end at bli med. Det var kjedeligt, at det var saa tæt indpaa jul; hadde det endda været efter jul. Mor hadde sagt, at tante Anna skulde komme til dem til julen, og hun skulde ha med fyrværkeri til juletræet og meget andet rart. Kunde de ikke rømme efter jul? Da hadde de kanske flere penger ogsaa — — —

Men Torger var urokkelig. Nu eller aldrig.

*

Mens far laa og tog sin middagslur, hadde gutterne listet sig ud. Under sin stuearrest hadde de pakket hele den første forsyning af middagsmad ind i papir; og saa hadde de ladet, som om de hadde spist op, og bad om mere. Paa den maade fik de en noksaa god pakke med niste. Torger hadde været ude i gangen og knebet det lille hagelgevær, som egentlig skulde være hans; hagel, krudt og fænghætter hang ved siden, saa alt gik let og glat. Det var da bare aarerne til sjægten, det gjaldt at faa tag i, og saa at faa sjægten løs. Aarerne var ikke vanskelige at finde; far hadde bare et eneste sted at gjemme dem paa, under søboden nemlig; og der laa de dennegang ogsaa, baade de og latinerseilet. Far hadde rigtignok sat en svær hængelaas i sjægtens fortøining og paa den maade laast den; men han hadde ikke overtænkt, at man bare kunde huke kjettingen ud af krogen i stævntræet, saa var sjægten fri.

De hadde halet sig frem under sjøboden; og fremme paa den anden side lod de sig drive nedover langs stranden, helt til de kom tvers af Bukkeskjæret, en liden holme et par hundrede meter ud fra land. De roed op under skjæret, og først skjult af dette satte de seilet

og la kursen udover. De vilde til nærmeste havn eller muligens by; der maatte de kunne finde hyre og skibsleilighed ud i den vide verden. Der stod en frisk østlig bris, og for en halv slør stod de flot udover. Torger sang sjømandsviser; men Sven frøs og var bleg; han holdt alligevel tappert stand og forsikred Torger, at han aldrig vilde svigte; han skulde nok holde ud til det sidste.

Det begyndte saa smaat at mørkne, og Sven blev mere og mere taus; nu begyndte han ogsaa at faa ligesom en svag dirren ved den ene mundvig; og Torger var slet ikke aldeles tryg for ham længer — bare han ikke satte i at jæbe.

Til alt held slumped Torger til at skyde en and; og dette forbedred stemningen i betydelig grad. Det var en stor og gjild and med bredt næb og grøn hals. — Der kan du se, sa Torger tillidsfuldt; — vi har lykken med os, vi skal nok slaa os igjennem.

Ja, Sven syntes ogsaa, at dette tegned ganske godt. Selv om de ikke straks fik hyre, saa maatte de jo kunne greie sig alligevel; en and om dagen til dem begge var mere end nok, og nu hadde de skudt en paa mindre end en time, ja paa under en halv, hvis de

regned fra det øieblik, da de satte seil nede ved Bukkeskjæret. Altsaa kunde de skyde mange ænder om dagen og sælge alle dem, som de ikke spiste — —

Det gik helt vel en lang stund, mens mørket ganske umerkelig la sig over sjøen. Et øieblik saa det ud, som om vinden vilde til at døse af; og det begyndte saa smaat at sne, hvide, tørre fnug, som la sig paa tofter og tiljer. Det var næsten julestemning. Sven blev atter alvorlig; og han kjæmped med den svage dirren ved mundvigen.

— Du er da vel ikke ræd, vel? sa Torger og forsynte geværet med løbet skraat opunder agterpligten. — Sjømandslivet er sligt det, ser du. Og han stelled om geværet med en meget kyndig mine.

— Nei, jeg er vist ikke ræd; men det er saa forfærdelig stille og rart, sa Sven. — Er vi langt hjemmefra, Torger?

Og hele mundpartiet begyndte at skjælve.

— Aa, saan en syv otte kvartmil, tænker jeg, sa Torger og kasted et blik omkring sig. Han vidste ikke, om de var noget videre langt hjemmefra eller ei; men kvartmilene var forfærdelig smaa, hadde han hørt, og derfor kunde man regne flot med dem. En sjø-

mand burde jo ogsaa bare regne med kvartmile.

— Er ikke det forfærdelig langt, Torger?

— Aa, vi kunde ha gjort det meget bedre; men brisen er jo temmelig laber; og vi har bare smaa seil — — —

I det samme begyndte seilene at slaa; sjægten stod stille et øieblik, snefugene dansed for øinene; og rundt om paa sjøen løb der som sorte ilinger.

— Vindkantring! sa Torger. — Montro, hvorfra han nu kommer — — —

I samme øieblik blev der bak seil, og sjægten ligesom rygged agterover. Torger hadde aandsnærværelse nok til at hale seilskjødet over og falde af med paapasseligt ror. Det kom som en iling over sjøen; den lille sjægten skar i lige til æsingen, før den fik fuldt løb; sjøen begyndte alt at gaa hvid, og snedrevet blev tættere og mere klisset. Først nu saa gutterne, at det var blit helt mørkt; og at det bare var snedrevet og sjøen, som lyste.

— Vi har den fra nord og faar probere at ligge saa høit, vi kan, sa Torger. — Du er vel ikke ræd, Sven?

— Aa jo, jeg er vist ræd, sa Sven.

De jog afsted en stund; og ingen af dem mælte et ord.

— Aa Torger, jeg vilde helst hjem! klynked saa Sven. — Mor, mor! Aa mor! Aa mor!

Torger var ogsaa blit bleg. Han skjønte helt vel, at han i dette øieblik ikke hadde ringeste rede paa nord og syd, eller hvor de var; og denne vinden med snedrev, som satte ind om kvelden, vilde gjerne staa paa længe. Han forsøgte alligevel at trøste vesle Sven, saa godt han kunde. De var ikke længer udpaa, end at de sikkert maatte komme til et sted, hvor der var hus og folk; hvor de saa seilte hen.

Sven krabbed agter og satte sig i sjægtens bund med hodet ind mod brorens knæ. — Aa Gud Torger, om vi var blit hjemme! Hvis Gud frelser os, saa vil vi aldrig rømme mere — — —

— Gud, sa Torger. Og Sven saa, at han sad med hænderne foldede og rorkulten mellem siden og albuen.

Da skjønte Sven, hvor ilde det stod til. Han hulked høit, bad, vred sine hænder og raabte ustanselig: — Mor! Mor!

— Men se! Se!

Hans smaa, skarpe øine hadde faat syn paa noget gjennem snedrevet, noget stort mørkt, som hæved sig ret forud. Torger reiste sig og stirred ud. Jo, det var den høie steile øgruppe yderst ude, den, som hadde faat sit navn efter alle kastebygerne, som i uveir kunde slippes ud fra dens revner og ned fra dens steile sider. Sneilingerne, som man kaldte øgruppen. Saa var de altsaa næsten helt tilhavs. Sneilingerne var ubeboede, og det var forresten aldeles umuligt at lægge til der. Hvad skulde han gjøre? Gik han udenom Sneilingerne, saa var de virkelig tilhavs; og indenfor var det umuligt, der bar jo vind og sjø lige paa. Gik han udenom, saa kom han alligevel mere i læ — — —

Sven forstod raadløsheden; og han blev rent fra sig selv. Nu skreg han af alle kræfter: — Hjælp, hjælp! Mor! Mor!

En svær angst greb ogsaa Torger; og han gav sig ogsaa til at raabe. Det kunde jo hænde, at der var folk paa sjøen, som kunde høre dem.

Men ingen svared. Bare stormen ulte, og sjøen fossed langs baadsiden. Da græd ogsaa han, mens Sven laa og jamred sig paa sjægtens bund.

— Vi faar skyde, sa Torger om lidt; rev geværet til sig og fyrte skuddet ud i mørket. Det lød uhyggelig dumpt og mat, blev ligesom helt borte i stormen. Han hældte paa maafaa i af krudthornet, satte en perle paa og brændte af det ene løse skud efter det andet.

— — —

Da kløved om lidt en stor, mørk ting sjøen og snedrevet bag dem; og en stor brugsbaad drev langsomt forbi.

— Hjælp! Hjælp! skreg de begge med al den kraft, de hadde tilbage.

Der blev raabt noget til dem fra den store baad; men de kunde ikke høre, hvad det var. Alligevel hadde de begge en fornemmelse af, at nu var de frelste.

Den fremmede baad gik baut et stykke forud; og nu kom den ganske langsomt tæt forbi dem. En grov stemme raabte igjen noget til dem; men de kunde bare opfatte ordene: — Er Dere rent uvittige!

— Hjælp! Hjælp! Det var alt, hvad gutterne kunde faa frem.

Atter gik den store baad baut og strøg ganske langsomt forbi tæt oppe i luvart. Nu skilned de mere af ordene: — Bak seilet da ialfald! Dere er jo rent fra forstanden!

Som i søvne fik Torger halet bak; han stod og haled i skjødet, til han trodde, næverne skulde gaa af. Forud gik den fremmede baad atter baut; og nu styred den lige paa; det saa ud, som om smaagutterne og sjægten skulde seiles lige i knas. Men det endte med det, at en stor baadshage hugg sig i sjægtens agterstevn; der hørtes svære skrig gjennem stormen — og straks efter stod en liden bredrygget mand i oljeklær og balancerte midt i sjægten: — Er Dere rent gælne! Det var alt, han sa.

*

Lidt efter var gutterne lempet ombord i den store fremmede baad, mens sjægten hang fossende paa slæb agterud.

Det var Enok Ytterholmen, som hadde slumpet til at berge dem; han var paa hjemveien om kvelden og hadde saa rent som ved et under hørt skuddene, mens han et øieblik lytted efter, om han kunde høre nogen larm og brus af Tarebaaerne, som han vidste, at han skulde ha tæt ved.

Gutterne vilde bare hjem, hjem, saa snart som bare muligt. De gav ingen forklaring engang, bare graat. Og det saa ud til, at

Enok Ytterholmen vilde gjøre vendereise og seile lige hjem med dem. — Men Dere faar da ialfald si, hvor Dere hører hjemme henne lel, sa han.

— I Kjøbmandsvik jo. Vi er jo sønnerne til kjøbmand Brun, svarte Torger. Han hadde set Enok i farens butik flere gange; men nu var det længe siden, og sidste gang hadde faren være tvred, mens Enok stod ved kontordøren med huen i haanden og hvisked lavt, mens faren svarte høit og vredt. Og Enok hadde siden siddet paa en tønde nede paa bryggen hele eftermiddagen; først mod kvelden hadde han gaaet barhodet med huen i haanden op mod huset; men far hadde sendt bud ud, at han ikke vilde snakke med ham. Siden hadde Torger aldrig set ham i Kjøbmandsvik — —.

— Saa Dere er kjøbmand Bruns? sa Enok; og der gik et stramt smil over hans ansigt. — Det blir nok ikke raad til at seile til Kjøbmandsvik ikveld; jeg har skrøbelig farkost. — Op med roret, Sander! Vi faar staa hjemover til Ytterholmen, og saa faar vi probere at faa seilet smaagutterne hjem paa morgensiden, ifald han bedager sig.

— — Der blev stellet vel med smaagutterne i Enoks lille hus ude paa Ytterhol-

men; de fik baade varm kaffe og tørt paa fødderne; og klokken var ikke ni engang, før de var bragt godt og varmt tilkøis i den store sengen inde i stuen, som Enok og konen gav afkald paa for deres skyld. De var trætte og anstrængte og søvned ind med taarer i øienkrogene; men de sov dog godt og fast om natten, mens stormen ustanselig tog til, og jammeren hos far og mor i Kjøbmandsvik var paa det høieste.

Ved sekstiden blev de vækket, og lidt senere hadde de faat oljetrøier paa sig; og saa kom Enok og hented dem ombord. Stormen var lige haard; men det sneed ikke længer.

Det blev en seilads, som gutterne aldrig hadde kjendt magen til. Den lille hvide sjægten, som slæbtes efter, fór som i en fos hele tiden, og forud slog sjøen ustanselig over.

— Vær ikke rædde smaagutter. Om en time er Dere hjemme. Det er ikke farligt, sa Enok.

— Aa langtifra! sa Sander, som sad tilrors.

*

Hos Bruns i Kjøbmandsvik hadde ingen sovet den hele nat. Tjenestepiger, butikbetjente og sjøbodsfolk sad forvaagede sammen ude i kjøkkenet. Pigerne græd alt i et; de mindedes

vesle Sven; han var saa snil og rar og venlig mod alle. Og butikbetjentene og sjøbodskarerne snakked ustanselig om Torger. — Skam at en slig gut ikke skulde faa vokse op; for det var en gut med stof i.

Og alt i et var en eller anden ude og lytted. Det kunde jo hænde.

Inde i stuen sad Brun selv ved det ene vindu. Der hadde han siddet i flere timer. Han stirred ud og tørred ruden, ret som det var; men han saa alligevel intet. Øinene stirred trætte, forvaagede uden at se; og han skalv fra isse til fod for hvert tag, som stormen tog i huset. En enkelt gang reiste han sig, vakled hen til sofaen og tog sin hustru i haanden, der hun laa skjælvende, tænderhakkende med ansigtet begravet i en haug af vaadgrædte lommetørklæder.

Uhret slog syv. Han sukked dybt og sank paa knæ ved sofaen; der laa han og strøg sin hustru og prøved at trøste. Men hadde ikke trøst for sig selv engang; og han sank helt sammen.

Uhret slog halv otte; dagen skulde begynde. — Aa Herregud! Han jamred sig som et barn, reiste sig i sin fulde høide og strakte sine hænder vridende opunder

stuens lave tag. — Jeg er den fattigste af alle! Jeg har ingen sønner; jeg eier ikke en ven! Der findes ikke en i hele verden, som staar mig nær! Ikke en, som vilde gjøre mig vel!

Der hørtes et skrig udenfor, et vildt, kvast skrig; og en af pigerne kom stormende ind. — Aa Gud, de kommer! Aa Gud! Hun sank ned ved sofaen med fruens haand i sin i krampagtig graad.

Kjøbmand Brun stod allerede paa bryggen og tog imod gutterne, mens de blev lempet op fra Enok Ytterholmens gamle baad. Der stod de to smaa, blege forskrækkede, i oljetrøier og sydvester. Og tjenestefolk og andre strømmed til. Det var første gang, nogen hadde set kjøbmand Brun græde.

Han hadde ikke engang set, hvem det var, som hadde bragt ham gutterne tilbage. Nu først gik det op for ham, at det var Enok Ytterholmen — og han bøied sit hode og vendte blikket mod jorden.

— Du faar være saa snil at gaa med op, Enok, sa han tonløst.

— Nei tak, sa Enok Ytterholmen; — sidste gang gik jeg til Dem den hele vei med huen i haanden og bad om hjælp for

mig og mine smaa syge. Men De slap mig ikke ind.

Kjøbmand Brun la haanden for sine øine og sukked tungt.

— Jeg bad Dem saa vakkert, fortsatte Enok Ytterholmen, — at De maatte hjelpe mig med lidt henstand. Jeg seilte jo med livet i næverne den tid, fordi al min redskab ombord var saa gammel og daarlig; jeg bad Dem om lidt henstand paa mit ærlige ord. Sygdom hadde jeg i huset, og ikke kunde jeg gaa udpaa som ellers, fordi vinteren var saa stormfuld og min redskab saa ussel. De hadde ikke stort hjertelaget, Brun. Des haardere har jeg faat slite, mens det gjaldt livet den hele tid.

Enok Ytterholmen hadde alt løsnet fanglinen og skulde hoppe ombord igjen. Han vendte sig og gav Brun haanden til afsked.

— Jeg skulde seilet smaagutterne hjem til Dem igaarkveld; men jeg turde ikke vaage saa dyre liv en slig stormnat i en baad med saa skrøbelige greier. Det er jo en anden sag med mig og gutten min.

Dermed hopped han ombord og fossed afsted mellem baaerne, mens det skreg og knaked i det gamle stive tougverk.

TIL FÆDRELANDETS FORSVAR.

I barn og vi yngre, mænd som kvinder, faar mangen gang hos de gamle lære, hvad den dybe, sande fædrelandskjærlighed vil si, den inderlige brændende hengivenhed for vort arme haarde land og vort enkle trofaste folk, vor fattige stue i Europas snaueste udmark, vor mor, smaakaarskonen med de slitne næver og med det enfoldige trofaste hjerte.

Vi kan nok synge varmt og begeistret, naar vi ved kveld eller i solrending suger i os duften fra skog og fos og ser landet brede sig som et eventyr for vore øine; vi kan nok kjende hjertet klappe i os, naar vi hører, at en gjæv nordman har gjort den og den gjilde handling. Norge! Norge! Vi kan nok knytte næverne og love vor sidste blodsdraabe, naar vi hører fædrelandssangen og tænker paa den dag, da mor Norge kanske skal blæse i sin

lur og kalde paa os alle til vagt om fædrelandet.

Men hvad er det! Vi er unge; vi nyder dette land; vi elsker det, fordi vi ser det, fordi vi aander dets luft, bades i dets sol, kjender andagt under dets nordlys, føler eventyret i dets skoge og lærer høisind paa dets ensomme vidder. Og vi elsker vort folk, fordi vi færdes blandt det, føler, at vi er af det, og at vi skal staa i pagt med det et helt liv udover; skal faa trygges af dets trofasthed, skal faa andel i dets store, alvorlige evner.

Barn, barn! Unge, unge! Der findes en fædrelandskjærlighed dybere end denne. Den hviskes over tørre læber, den luer i rindende øine; den brænder som det sidste nattelys ved en døendes leie, og den sætter tidt og jævnt sine dybe rødder bedre i fattigmands stenede agerstykke end i storgaardens fede muld — — —

*

Jeg kjører en vinterkveld over fjeldet. Her er vidt og ensomt, heroppe paa høiden; bare myren indover og rundt om den glisne furumo med smaa krøgede trær. Ensomt og armt. Borte under kanten af moen lyser det i det lille vindu i en ørliden, forfalden stue.

Saa bor der folk heroppe ogsaa! Og det endog om vinteren, i en slig ussel mørsken liden stue med over halve milen til nærmeste hus.

— Det er stuen hans Johan Langmoen, fortæller skydsgutten ved min side.

— Kan han bo her om vinteren og?

— Ja, han gjør det. Men det er gruelig fattigt og smaat, kan du tro; og værst maa det være for ungerne hans; for konen er død, og det er nok bare fattigdommen, saa de maa til bygden fort væk og handle, eftersom de bare kan kjøbe for nogen faa skilling ad gangen.

— Tjener han noget da?

— Aa lidt saa! Men han sliter fælt, maa du tro. Han er naa en raring forresten; hver søndag flager han deroppe paa den vesle fillestua si, og han og alle ungerne synger «Ja vi elsker». Her for et par aar siden, da der var forsvarsfest nede i bygden, kom han trækkende med den gjildeste sauen sin og gav den til bazaren. Saa sulted vel han og ungerne halve vinteren — — for det er jo saa smaat og usselt heroppe, som det paa nogen vis kan bli.

— At han ikke flytter herfra?

— Han kan ikke; han greier det ikke.

Han hadde faat amerikabillet engang fra sin bror derover; og han var alt helt i Kristiania for at reise. Men han snudde dernede og lusked hid op igjen. Efterpaa det flaged han og sang «Ja vi elsker» baade sent og tidlig.

— Det er rart.

— Ja, du synes vel det. Aa, en er naa glad i Norge, selv om en er fattig da. Slig var det hjemme hos os ogsaa. Vi var otte barn; og rigtig smaat hadde vi det, for det var jo bare en liden husmandsplads. Saa kunde far faa amerikabillet til os alle. Vi ungerne trodde, at vi skulde reise, og vi syntes det var leit ogsaa. Saa sier far en kveld: — Ja, hvad sier du til denne reisen, Oline? sier han til mor. — Du ved jo, vi fik det bedre paa mange maader.

Hun mor gik ud paa trappen uden at si noget. Der stod hun og saa sig omkring; det var ikke stort at se paa, det var skogen og den vesle elven det, og fjeldet bagenfor. Far gik efter hende; og etpar af ungerne fulgte. Da stod mor og graat. — Jeg greier det ikke, Anton, sa hun; — vi faar da friste at bli.

— Saa skal du ha saa inderlig mangfoldig tak, Oline! sa far og tog hende i hænderne. Han klapped os ungerne og skjøv os indenfor.

Saa trak han døren til, og han og hun mor blev siddende derude hele kvelden.

— Da syntes jeg, det var saa rart; jeg forstod det ikke. Men nu forstaar jeg det.

— — Gutten tier og smekker paa hesten, som har faat ta det mageligt, mens han fortalte. Her bærer det nedover mod bygden. Vi kjører raskt forbi en liden plads opunder skogkanten; den er liden og snau med smaa og usle huse. En gammel barhodet mand trækker paa en kjælke med et vandkar paa tværs over det nærmeste jorde mod stuen. Han hviler sig ret som det er, tørrer sig over panden, krummer saa ryggen og trækker et kort stykke igjen.

— Det var heller ikke rar pladsen, sier jeg.

— Aa nei, den er mager; og saa er den saa ukring. Det er pladsen hans far det, eftersom du spør — —

*

Det var en tid, da vort fædreland var truet, og vort forsvar var i daarlig stand — dermed være det ikke fortalt, enten det var i 1809 eller før den tid eller meget senere. — Udover landet tændtes i den tid mange hjerter ved tanken paa vort fædrelands fremtid; mange,

som før hadde været lunkne, blev nu varme; mange unge sind gløded; mangen varmhjertet nordmand la hele sit arbeide i den gjerning at søge at reise Norges forsvar. Det var en vakker tid for den, som saa nøiere paa den.

Det var en stor tid ogsaa for gamle, arme, skakke og halvblinde Endre Styggeberget, en stakkars udslidt fyr, som hadde sit navn af det sted, der han bodde, en ussel liden stue ved veien opunder berget. Stuen var den usleste, som nogen kan tænke sig; den var lappet sammen af smaat tømmer, mose, sten og lere; og den laa lige under Styggeberget, som man kaldte det, mellem berget og veien. Der bodde gamle Endre helt alene. Stuen var næsten ligesaa bar indvendig som udvendig; den store gruen, en kaffekjedel, et bord og en kasse, som forrettet baade som bænk og som soveplads, var det hele. Før i tiden hadde gamle Endre levet af at reparere alskens smaating for folk, geværer, bliktøi, simple væguhre, paraplyer og denslags. Det gav et kummerligt levebrød; men det gik dog, da Endre tillige var en ihærdig skogsmand, som baade kunde skyde storfuglen paa spil og lok og sætte listige snarer for den ved høst og vintertid. Men nu var ryggen blit skak af gigten,

benene var svage, og øinene næsten blinde; han kunde ikke gaa i skogen mere, alt det han proberte, og han kunde hellerikke se at arbeide. Han gik jo alligevel omkring paa gaardene og spurgte, om der fandtes noget, som skulde repareres; og folk var jo snille mod ham; de turde ikke gi ham noget til reparation; men de gav ham mad og sommetider et gammelt plag ogsaa.

Saa slog han sig op paa denne forsvarsbevægelsen, sa folk. Han hadde jo, saa langt tilbage som folk kunde huske, hat det med sent og tidlig at præke om fædrelandet, det først og sidst, det at være nordmand, norsk, bare norsk, leve for Norge og være tro imod Norge, i ord som i tanke og gjerning.

— — —

— Du kan jo ikke se Norge engang, kunde sommetider enkelte blandt ungdommen drille ham.

— Jeg har set det i mange, mange aar, sa den gamle og vendte sit halvslukkede blik mod solen. Og han veired med næsen, som om han vilde drikke ind duften fra eng, skog og myr. — Herregud barn og ungdom! Maa I alle faa føle slig som jeg, saa vil I aldrig komme til at kjende eder fattige!

— Ja, det er gjildt under Styggeberget! drilled andre.

Og den gamle blev alvorlig og skakked paa sit graa hoved.

— Ja, det er det. Det er det. Det er snodigt deroppe, virkelig forunderligt — og midt i landet ser Dere. Der trækker rugden, der spiller orhanen; og taletrosten præker til sent paa kveld.

— Og godt og varmt! drilled ungdommen videre.

Da skalv den gamle og taug.

— Stakkars gamling! sa folk efter ham, da han gik. — Stakkars gamling!

Men oppe fra stien kunde man høre hans gamle, sprukne stemme synge omkvædet paa den gamle vise, som han altid gnaalte paa:

«Jeg synes sandelig for Gud,
At det er vakkert saa!»

Hvad brydde han sig om, at visen var af fremmed oprindelse. Den passed paa det, han følte, og derfor tyed han til den sent og tidlig.

— — Nu hadde han, som sagt, efter folks mening slaat sig op paa denne forsvarsbevægelsen. Han hadde laget sig en blikbøsse med en solid hængelaas paa; bøssen

hadde han malet i nationale farver, og med store skjælvende bogstaver hadde han forsynet den med en indskrift: *Til fædrelandets forsvar*. Han drog bøssen med sig overalt og holdt den stadig frem. Fædrelandet! Fædrelandet!

Og folk putted sine slanter i den med et smil. Men der vanked mindre af andre gaver selvfølgelig, lidet af mad og endnu mindre af klædesplag. Nu fik han jo saa jævnt i bøssen, at han var vel faren alligevel.

*

Saa var det en høst, at bygdens folk kom til at huske paa, at de ikke hadde set noget til Endre Styggeberget paa meget længe. Han hadde ikke paa lang tid været nede i bygden; og folk, som for paa veien over fjeldet, hadde i den senere tid aldrig set ham udenfor stuen som ellers; døren hadde altid været stængt og lemmerne for vinduet.

Lensmanden og bygdens unge nye læge og endnu en reiste saa op til Styggeberget en dag — kanske mest af nysgjerrighed. De brød døren op, da de hadde banket i en kvart time uden at faa svar. Derinde paa en sæk foran gruen laa gamle Endre Styggeberget.

Han var død, kold, stivfrossen, hadde været død i flere dage. Doktoren aabned vinduet; de andre to gik udenfor og satte sig paa den lille bænk ved døren.

Den unge læge var bevæget, da han om en stund kom ud igjen.

— Den gamle er sikkert død af sult, sa han; — liget beviser det; og alt derinde er bundskrabet; paa sækken ved siden af ham laa der ogsaa en lysestump, som han hadde bidt af.

— Men han fik jo ind mange penge i den senere tid, sa lensmanden. — Ja, ja, det var vel alt slut paa dem.

De gik ind alle tre; der stod de og saa sig om i den gamle fattigmands sørgelig arme stue.

— Der staar bøssen, han gik omkring med, sa den tredje. Han hadde faaet øie paa bøssen paa en liden hylde ved vinduet.

Lensmanden hæved armen for at ta bøssen ned. Han blev helt bleg, da han løfted paa den. Den var tung, fuld; de sidste skillinger stod med en snip af kanten op over hullet. Og paa bøssens bagside var der fæstet en liden papirlap med krokete bogstaver: — «Nøklen liger faarvaret under den véstre kant

af den store steinen ved det gamle baatstøet i Indalstjerne aag alle pengene maa gaa tel faarsvaret».

— Nu skjønner jeg ingen ting længer! sa lensmanden.

Den unge læge stod og saa dels paa bøssen dels paa den dødes gamle ansigt paa sækken der foran den kolde grue. — Til fædrelandets forsvar! — Til fædrelandets forsvar! læste han om og om igjen. Kanske han forstod det bedre. Han var en af de faa, som fulgte den gamle, fattige, skakke, halvblinde stakkar, den altforsagende Norge-tilbeder til den lille trange stump Norge, hvor han sover sin evige søvn under den lave forglemte tue.

EINAR.

Hvor gutten var fra, og hvorledes det siden har gaat ham, kan være det samme. Denne lille historie fra Einars tidlige barndom har jeg fra en gammel, kanske nu allerede død sjømand, som selv var med i det, som nu skal fortælles, og som aldrig kunde nævne Einars navn uden at gumle skraaen ud af munden og føre haandbagen over øinene; hvad enten det nu var gammel vane, eller øinene kanske kunde være lidt vaade.

— Gjæv og gjild var skuden; ja stort stoltere skude end «Tordenskjold» hadde vel aldrig seilt under norsk flag, kanske ikke under andet flag heller. Hun hadde dæk, ruf og kahytter som et passagerskib, rigg saa fin og smekker som den skarpeste hurtigseiler. Alt ombord var af bedste sort og altid fint stelt; altid var hun den største, i hvad havn hun

end laa. Fjorten mand, gode norske gutter, som aldrig rømte, hadde hun i ruffen, foruden stuert, tømmermand, to styrmænd og kaptein Eilertsen — ja og saa vesle Einar da; det var jo ham, det egentlig gjaldt.

Einar var kapteinens søn; han var bare syv aar gammel, da han kom ombord. Det var nok for helsens skyld, han skulde ud paa sjøen; for han var svært liden og vek. Han var saa lys, saa lys, baade af haar og hud; hans øine var blaa, næsten fiolette, og med store sorte skygger omkring, og et forunderlig blidt drag om munden hadde han. Aldrig gjorde han en daarlig streg, aldrig hadde han andet end føielige ord til alle ombord. Endog overfor den smaa Severin, dæksgutten, som slettes ikke var, som han burde, var Einar snil og føielig. Rigtig var han saa.

Han ligned sin far. Kaptein Eilertsen var ogsaa en forunderlig mand, saa lyslett og snil. Han vilde, at alt skulde gaa med det gode; og det gjorde det og. For holdt der paa at bli noget vrangt ombord, saa var det nok, naar kaptein Eilertsen kom paa dæk med vesle Einar ved haanden, og han saa sig om saa'n rigtig inderlig bedrøvet. Var der da en eller anden ombord, som ikke straks gik i sig

selv og gjorde sit bedste; saa kapteinen skjønte, at vi oprigtig var hans gutter, alle som en, saa fik vi ikke høre felen hans om kvelden, og da var vi naturligvis alle sammen paa den synderen, som hadde spillet stridbuk — og han gjorde det aldrig om igjen.

Om dagen var Einar overalt. Han krabbed i riggen som et ekorn; han sad hos matroser og seilmager og lærte at spleise og gjøre knober, og han gik tilhaande baade her og der, saa godt som en slig liden spæd syvaaring kan. Udpaa eftermiddagen satte han og kapteinen sig sammen paa halvdækket eller i kahytten, efter som veiret var, og holdt skole; og efter skaffetid om kvelden tog kapteinen ned felen sin og spilled, mens vesle Einar sang til. Rigtig pene og enfoldige viser var det; slige som staar i læsebøger og i sangbøger, og som vi alle har hørt eller sunget, den gang vi var smaa.

Da sneg vi os altid agter, saa mange af os som kunde, for at staa og lytte til felespillet og vesle Einars sang. Ja, vi var nu glad i at se dem ogsaa da, kan De forstaa. Der sad kaptein Eilertsen saa lys og godmodig og strøg paa felen sin; og midt fremfor ham stod vesle Einar og sang sine troskyldige viser. Vi

brugte ofte halve frivagten til at staa der og lytte. Dette hadde vi hver eneste kveld, naar veiret ikke var overhændigt, og De skjønner nok, at ingen af gutterne ombord da turde stelle sig slig, at ikke kapteinen hadde lyst paa felen sin om kvelden.

— — Saa var det forliset da, det græsselige forliset. Vi kom fra Kanada om høsten og skulde til England, derfra hjem kanske. Vi hadde ikke været i sjøen mere end nogen faa dage for laber kontratri vind; saa sætter det ind med vaad taage og svære dønninger. Vi vidste knapt, hvor vi var. Vi lodded og fandt farvandet urent. — Lad gaa ankerne, bød kapteinen. Der laa vi. Vi hadde det ganske stille ombord. Vesle Einar laa i sin køi og sov saa trygt og godt, at han fik rent røde roser i kinderne; men vi andre kunde ikke sove stort; skuden laa slemt til, naturligvis, og det hele var slettes ikke, som det skulde være. Det skjønte vi ogsaa paa kapteinen. Han var urolig, han spiste ikke og hadde ikke blund paa sine øine hele natten igjennem.

Udpaa morgensiden røk der saa op en storm af øst; skuden ruller som et hjul; hun har sommetider mastetoppene næsten i sjøen, og for hver rulling merker vi, hvorledes lasten

forstuver sig; hun retter sig for hver gang mindre op. Til slut har vi ikke andet at gjøre: vi maa gjøre os selv til vrag; efterpaa faar vi da sætte vort haab til baadene og lykken. Einar sover endnu. Vi kapper masterne. Vi blir klar fokkemast og mesanmast, stormasten knuser i faldet to af vore livbaade, river dækket op og blir hængende i læ side. Værre kunde vi ikke ha det.

Midt i al uroligheden ser vi vesle Einar staa agter paa halvdækket. — Er det galt, far? spurgte han.

— Gaa bare ind, du gutten min, sa kaptein Eilertsen; — og bliv i køien din, til jeg sier fra til dig.

— Ja, god nat da, far! sa Einar og gik ind igjen.

— — Sjøen skylled over os i ett væk. Vi fristed at lappe over hullet i dækket med gamle seil og presenninger; men det nytted lidet; og lidt efter lidt sank hun helt under med forskibet. Agterskibet holdt sig endnu et godt stykke over sjøen. Vi hented op et lidet vandfad og proviant, og saa krøb vi sammen paa halvdækket og holdt os fast, saa godt vi kunde, alle nitten. — Nu gaar snart sjøen ind gjennem kahytsdøren, sa kaptein

Eilertsen; — nu er det vel bedst, jeg henter gutten min.

Vi vilde naturligvis alle gaa efter vesle Einar; men kapteinen vilde plent gaa selv. Han blev længe borte; tilsidst kom han ud igjen med gutten i armene; han hadde klæd paa ham og tullet ham ind i et par uldtepper; udenpaa dem igjen hadde han slaat en gammel seilfille.

Han krøb bort til os andre igjen og satte sig hos os, med gutten paa fanget. — Sov du, gutten min, sa han og trykked ham op til sig.

En skulde næsten tro, gutten sov igjen. Om lidt rørte han paa sig inde i tepperne, stak næsen frem og saa sig omkring. — Far, sa han; — det blaaste mye værre den gangen nede i Mobile, da vi rodde over barren; og du sa, det var næsten farligt.

— Ja, mye værre, vesle Einar. Sov du, gutten min, sa kaptein Eilertsen.

— — Slig sad vi da time efter time. Lidet muntert var det, og snaue var udsigterne. De fleste af os var saa overtrætte, at armene var rent lamme. Vi hadde én livbaad igjen; men den laa forud og slang mellem ruffen og bagbords række. Vi kunde umulig faa den til at flyde, før det satte

ind med roligere veir. Og alt dybere sank vi i for hver time.

Den gamle tømmermanden vor var den eneste, som sad og prated; men det var med sig selv, han prated, eller kanske med Vorherre. Han var gammel og udsliten. Saa lar han sig glide ned fra hyttetaget, der vi sad. Han blir staaende i vandet til opunder armene; staar bare og ser langt paa os med sine smaa, vaade, graa øine. — Ja, farvel da, gutter! sier han.

Kaptein Eilertsen vakk i og forstod vist først ikke, hvorledes det hang sammen.

— Aa skam dig, tømmermand! skreg han.

— Gud velsigne Dere, kaptein Eilertsen! sa tømmermanden sagtmodigt. Saa vugged han hid og did, der han stod; en sjø kom og la ham paa ryggen, og han blev borte for os.

Da la kaptein Eilertsen ansigtet i den ene haand. Jeg hørte, hvorledes han graat, mens han alt fastere klemte armen om gutten sin.

En halv time senere krøb seilmageren ned fra hyttekanten oppe i luvart, vinked bare mod os og blev borte paa samme viset.

— — Timerne gik; det var alt høit paa dagen; men veiret var saa graat, at vi ikke

kunde skjønne, enten klokken var saa eller saa. Nu sad vi alle med vandet helt oppe over knærne vore. Vesle Einar vilde ikke længer holde sig rolig inde i sine uldtepper og sin seilfille. Han hadde stukket hodet frem, og sad hele tiden og saa sig om. — Skal jeg synge for dig, far? spurgte han, ret som det var, mindst hver halve time. Men kaptein Eilertsen rysted bare paa hodet. — Sid stille du gutten min.

Nu var det kokken det gjaldt. Jeg kjendte ham næsten ikke igjen, saa forandret var han i ansigtet. — Jeg greier det ikke længer, kaptein, sa han med hæst maal.

— Prøv at holde dig fast, min kjære, snille Anders! sa kaptein Eilertsen.

Kokken smilte ligesom, nikked mod kapteinen, la ansigtet næsegrus mod hyttetaget og bored neglene ind i plankerne, mens sjøen alt i et skylled over ham.

Der gik et kvart eller saa. — Skal jeg synge for dig, far? spurgte vesle Einar igjen.

Kaptein Eilertsen fik ikke tid til at svare. Kokken havde sluppet taget med den ene haand og saa op mod ham. — Farvel, kaptein Eilertsen, og tak for — —

— Syng du, Einar min, sa kaptein Eilertsen.

Og vesle Einar sang med sin klare, bløde stemme, akkurat som om kveldene i magsveir i kahytten:

Det lysned i skogen, da ilede jeg frem,
snart stod jeg, hvor bakkestupet skraaned,
jeg saa den vide bygd, jeg saa mit kjære hjem;
jeg saa, hvor de fjerne aaser blaaned.

— Skam dig, kok! Hvad tænker du paa? skreg kaptein Eilertsen; — hører du ikke, endog vesle Einar — —

Kokken krabbed sig fast igjen og blev siddende. Der var nok baade en og anden blandt os, som var udsliten og overtræt, og mangen gang hadde mest lyst til at lade det gli lige ud, slig som tømmermanden og seilmageren, og være fri det hele; men vesle Einars sang førte én altid paa andre tanker; for han sang fort væk. Saa sang han «Den lille Lotte tænkte», og saa sang han om «Den prægtig klædte sommerfugl»; og da det var paa det aller værste med os, sang han «Den norske sjømand er et gjennembarket folkefærd», og da kunde vi jo ikke andet end bli siddende.

Tilslut kom da den svære russiske damperen og fisked os op i sidste øie-

blik. Han berged sytten mand, russeren altsaa, foruden gutten da. Men kokken mente jo, at russeren ikke hadde fundet en eneste mand at berge paa vraget, hvis ikke vesle Einar i al sin troskyldighed hadde sunget liv og kraft i os.

HALVOR HALLINGEN.

Der laa fire norske skibe i den amerikanske-lasteplads, barkskibene «Fimbul», «Sol; streif», «Anna Helena» og fuldriggeren «Jøkul». «Jøkul» var det største skib, som paa den tid laa i havnen; og det blev derfor alle normændenes stolthed. Skipperne gjorde krus af «Jøkuls» unge, brunkindede kaptein, som ikke hadde været hjemme med skuden paa seks aar; og gutterne fra de andre tre norske kunde ikke nægte for, at de var lidt svage for Jøkul og dens besætning. Skuden var jo at se til som en manowar, og alle gutterne derombord var jo af første sort — ægte gutter fra Kristiania, Drammen, Horten og Arendal, med undtagelse af understuerten da — Jøkul hadde nemlig to stuerter behov til sin seksten mands besætning — for understuerten var neger,

paamønstret i Port au Prince under et af kapteinens mange godmodige indfald.

Var understuerten neger, saa skal Vorherre vide, at selve stuerten ikke var af den race; for stuerten ombord paa «Jøkul», det var Halvor Hallingen sjelve, født i Gol i Hallingdal, sjømand af liv og sjæl, trods bondeætten, lyshaaret, blaaøiet, godmodig og kjæmpestærk. Han var som et flag for dem alle, naar gutterne var iland. Der hans umaadelige skikkelse gik i spidsen, veg de fremmede undaf. — Hurra, der kommer de norske! Og begyndte han at sprætte og gaa en halling i danseboderne i Rio eller deromkring, da kjendte spanjolerne sig temmelig tynde i læggene.

Og snil var Halvor Hallingen med de umaadelige kræfter, det var vist og sandt. Han hadde rigtignok engang klemt en tomme indmad eller to ud af en portugiser nu senest nede i Vestindien, saasom portugiseren hadde stukket efter anden-styrmand en kvæld paa kaien. — Men midt under den værste beklemmelse hadde portugiseren kommet paa bedre tanker og bedt for sig. Halvor Hallingen løsned paa armtaget; og indmaden hadde gaat ind igjen, forsikred gutterne.

Ret hernede i Adelaide i Australien hadde

han knebet en runner paa dækket i kvældingen. Runneren hadde en baad med en medhjælper i forud under sprydet, og selv lusked han om paa dækket. Det var letmatrosen, Kristian fra Horten, og dæksgutten, Hans fra Onsø, som han skulde liste iland efter glimrende løfter. Halvor Hallingen kneb ham lige ved bakken og slog armene om ham, saa det knaged i ribben og knokler. — Haaber, du er ligesaa myg og glat i stilværket som i samvittigheden, sa Halvor Hallingen og holdt runneren ud over rækken.

Runneren fik vridd frem en revolver og vendt den mod ham. — Det skulde gaa ilde med dig, ifald jeg slap taget her udfor skudevæggen, sa Halvor Hallingen og klemte bedre til. — Giv mig revolveren du; sig saa pent om forladelse og prai den kjæltringen, du har forud i prammen, saa jeg ikke behøver slippe dig ret i sjøen.

Saa gjorde runneren; og Halvor Hallingen lod ham deise ret ned i prammen, som kom listende frem langs siden. Men revolveren har skipper Høk paa «Jøkul» den dag idag; og dæksgutten Hans og letmatrosen Kristian har svoret paa, at de aldrig mere vil træffe aftale med nogen runner. — —

Det var saaledes mest overfor portugisere, runnere og ondskabsfulde mennesker, at Halvor Hallingen lod sine svære kræfter komme til anvendelse. Overfor kammerater og landsmænd var han godmodigheden og hjælpsomheden selv. Og alle de norske gutter, som fandtes i den havn, hvor fuldriggeren «Jøkul» laa, syntes at det var en hel pragt at ha landlov sammen med Halvor Hallingen. Med ham i spidsen kjendte de sig som herrer paa brygge og i værtshus.

— — *Saylors Arena* var det fornemste forlystelsessted for sjømænd i denne havn; her spilled negere banjo, piger sang, og selv den ringeste dæksgut tituleredes *sir* og *captain*. For øieblikket optraadte ogsaa «Verdens absolut stærkeste mand» i *Saylors Arena*. Han svinged skippundslod, bøied jernstænger og gik omkring nøgen til bæltestedet og bød tyve dollars til den, der kunde lægge ham overende. Der gik frygtelige rygter om, hvor ilde det hadde gaat en irlænder, som hadde forsøgt at prøve kræfter med kjæmpen for en maaneds tid siden. Irlænderen var blit klemt, vrid, maset, saa ingen kjendte ham igjen efterpaa; han var blit ødelagt for hele livet; han hadde begit sjøen, gaat over til de vakte, og drev

nu et melkeudsalg paa en anden kant af byen — sa man.

De norske gutterne hadde været afsted og set paa kjæmpen, saa ofte de bare hadde landlov; og nu gik de bare og vented paa den dag, da Halvor Hallingen ogsaa skulde iland — han maatte da kunne greie en slig kjæmpe.

Saa kom da endelig fredags kvælden. *Saylors Arena* var stappende fuld af folk; og flere fulgte efter, da de saa det lange tog af norske gutter med den svære lyse Halvor Hallingen i spidsen toge fra kaien og op mod huset. De norske fyldte den ene snip af lokalet; der sad halve mandskabet fra «Anna Helena», «Jøkul», «Solstreif» og «Fimbul», vel barberede med kulørte skjorter og bløde hatter, lod skillingerne rulle, værre end om de var plantageeiere allesammen; og saa lo de himmelhøit af alt det, som «kjæmpa» tog sig fore. Da han saa bød sine tyve dollars til den, som kunde lægge ham overende, blev der ingen grænser for morroen. — Gaa frem, du Halvor, mumled de og puffed ham i siden; — du greier da slig en høisæk som den der, slik e dyne!

Halvor Hallingen reiste sig og gik frem

med et forlegent smil. Han vrængte af sig trøien og slængte den og hatten bort til kammeraterne. Saa staar han ret ansigt til ansigt med kjæmpen, som staar der nøgen til livet og gnider sig opover armene. Det er aldeles stille i lokalet; ikke engang et glas klirrer. «Kjæmpen» trykker hans haand paa amerikansk vis — og saa skal kampen begynde. De slaar armene om hverandre, og man kan i samme øieblik baade se og høre hvorledes «kjæmpen» med en voldsom kraft slaar sit hoved opunder Halvor Hallingens hage.

— Skaller du og! sier Halvor Hallingen og spytter ud en tand og lidt blod. Saa klemmer han til; men om et øieblik retter han sig, holder modstanderen et stykke ud fra sig og sier forundret: — Du bruger olje og listighed du, naar du sier, du vil ta ærligt ryggetag. — Han tørrer sine hænder, først den ene og saa den andre, bag paa bukserne. — Men her skal du kjende tørre næver.

— Hurra Halvor Hallingen! Gi dig ikke! brøler gutterne.

Man kan høre, hvorledes det knaker i ben og muskler — saa skal «kjæmpen» til at synke langsomt bagover, mens hele salen jubler. I samme øieblik lægger han munden ind mod

Halvor Hallingens øre; man tror, han vil bide, men det gjør han ikke. Halvor Hallingen ser paa ham; de vældige arme slutter lige tæt til, benene staar lige spændte; «kjæmpen» holdes i samme hældende stilling. Slig staar de og ser hverandre ind i ansigtet et kort øieblik — saa retter Halvor Hallingen sin modstander op igjen, slipper taget, ryster paa hodet og gaar bort til kammeraterne igjen.

— Falsk spil! Falsk spil! brøler publikum, mens «kjæmpen» staar og ser sig hoverende om midt i salen.

— Kom lad os gaa, gutter, sier Halvor Hallingen; og han og kammeraternes lange række smyger sig ud gjennem døren, lidt mindre høirøstede end de kom.

— Nei, jeg skal si dere det, sa Halvor Hallingen; — han derre kjæmpen var ikke nogen engelskmand; han er norsk han, og han er fra Hallingdal som jeg; det sa han i øret paa mig, netop da han skulde i bakken — og saa var det jo synd at ødelægge levebrødet for en landsmand.

*

I de paafølgende dage brauted «kjæmpen» i *Saylors Arena* værre end nogensinde; og

der gik store rygter om, hvorledes han nu netop hadde knækket en diger normand ogsaa. Naa, det gik endda an; men værre blev det, da endog kaptein Høk lod til at tro, at Halvor Hallingen virkelig hadde fundet sin overmand. — Det var jo en landsmand jo, kaptein, forklarte Halvor Hallingen; — han er fra min egen hjembygd.

Men da lo kaptein Høk. — Nei, den var god! Ved du, hvor han er fra? Han er født i Winconsin; og forældrene hans er fra Fredrikshaldskanten — men rigtignok fra den gale siden af Idefjorden.

— — Etpar dage senere hadde Halvor Hallingen sig en tur iland igjen. Han hadde dæksgutten med sig som vidne. Nu skulde «kjæmpa» ha juling; naar han ikke var ordentlig fra Fredrikshald engang.

«Verdens absolut stærkeste mand» hadde ikke gjort saa mange turene rundt paa gulvet i *Saylors Arena* den kvæld, før han atter stod ansigt til ansigt med Halvor Hallingen. Men idag var Halvor bleg, og han smilte ikke. Nuvel, der var ikke andet at gjøre; de røg sammen, og det varte ikke længe, før «kjæmpa» gik i gulvet, saa det sang i hele lokalet.

— — Jeg trodde, Halvor var blit gælen,

jeg, fortalte dæksgutten senere; — han vilde ikke gi sig, ser Dere; han klemte og slog denne stakkars kjæmpa, saa det var rent skam at se paa det; og saa skrek han paa Wisconsin og Idefjorden uafladelig. Jamen trodde jeg, han mindst var gaat fra vettet lel — —

— — Senere vilde naturligvis gutterne fra de norske skuderne hver evige kvæld afsted for at se paa «Verdens absolut stærkeste mand». Men de fik ikke se ham mere; *Saylors Arena* drev indtil videre bare med negersangere og en vanskabt dværg af fyrstelig herkomst.

HEBRÆERE.

I en nordamerikansk havn gik jeg ombord i en stor tysk damper for at reise hjem nogle dage før jul. Skibet skulde gaa tidlig om morgenen, og passagererne kom derfor ombord lidt efter lidt hele natten udover.

Jeg hadde selv intet, som bandt mig iland, faa eller ingen at ta farvel med; og derfor kom jeg ombord i god tid — blandt de aller første. Der var lys i alle trapper og saloner. Den haandfuld passagerer, som allerede var kommen ombord, hadde allerede for de flestes vedkommende fundet sine sovesaloner og gaat til ro. Der hersked stor stilhed ombord, omtrent som i et hotel ved to tre tiden om natten. Bare dampen, som stadig trykked og pusted, og enkelte lette skridt over dækket, minded om, at dette var en «racer», som om faa timer skulde afsted over Atlanteren.

Midt i denne stilhed høres intens passiar fra en af de midtre hovedsaloner, et hurtigt tysk med fremmed syngende akcent. Veien til min køie gaar gjennem denne salon. Den talende viser sig at være en liden jøde paa omtrent femti aar. Han er klædt i en lang graa kappe; hans ansigt er gulligt i en ramme af langt sort bølget haar og et kulsort Kristusskjæg, saa blødt og sort, som om det aldrig skulde have kjendt saks eller kniv.

Det er en af damperens officerer, han har faat fat i; og hans ivrige passiar bestaar bare i at fortælle. Han gestikulerer; han slaar sig for brystet, tar sig for panden som i svimmelhed; han rækker hænderne ud alt i et. Og hans blide mørkebrune øine skifter i glansen, eftersom han fortæller. Det er bare forundringen over Amerika — som han har besøgt for første gang — der gir sig udtryk paa denne stærke maade.

Saasnart han faar se mig, vil han trække mig ind i passiaren, eller rettere faa mig til tilhører. Da jeg imidlertid vil gaa videre mod min køie, ser han bedrøvet paa mig og sier helt barnligt:

— Men De vil da vel ikke lægge Dem nu? De vil da vel være paa dækket, naar vi

gaar ud? Det er jo storartet. Ikke sandt, vi to kan spadsere paa dækket sammen? Kan ikke vi være sammen paa denne reise? Jeg er fra Bøhmen, mit navn er Salomowski, Isidor Salomowski.

Jeg undskylder mig i et par ord og gaar videre til min køie. Der indenfra, mens jeg ordner min løse bagage, hører jeg, at der kommer flere passagerer, en for en; og hele tiden hører jeg den lille jødes ivrige passiar. Jeg hører ogsaa, at han henvender sig til næsten hver eneste passager, som kommer, akkurat som til mig; og for hver en, som med en undskyldning gaar fra ham, sukker han og sier: — Ach! Og vi skal dog være sammen i over otte dage! — —

Det lakker mod afgangstiden. Jeg gaar op paa dækket ad en anden trappe og sætter mig aller agterst. Der blev jeg siddende, helt til længe efter at skibet var kommet ud. Først da byens lys ikke længer kunde skimtes, landets konturer saavidt kunde anes, og selve Atlanterens lange dønninger slog mod skibssiden, reiste jeg mig for at gaa ned igjen.

Paa en af bænkene langs maskinrummets skylight sad den lille bøhmiske jøde i sin lange graa kappe med kraven brættet

op over ørene. Han reiste sig og saa paa mig.

— Ach, er det Dem! Har De ogsaa siddet heroppe! Og jeg ikke vide det — —

— Jeg trodde, De sov.

— Ach, jeg har jo siddet her den hele tid, og ganske, ganske alene; mens De har siddet et stykke borte. Ach, det var skade!

*

Dagen satte ind med rusket veir, adskillig bris og slingring. Den lille jøde var den dag ikke at se — og mange mange med ham. Vi var høist en ti tolv passagerer fremme til maaltiderne. Tjenerne fortalte os, at der alligevel var over seksti salonpassagerer. Bare vi fik pent veir, saa vilde vi nok faa se dem.

Og ganske rigtig: Næste dag var det rigtig fint, aldeles klar himmel, bare en ganske svag bris, ikke stort mere end et pust; og sjøen var ogsaa ganske magelig. Lidt dønning var der naturligvis; men den var lang og behagelig. Dertil var det aldeles mildt som paa en rigtig god vaardag — en forunderlig decemberdag!

Passagererne kom lidt efter lidt paa dæk; man kom i tilfældig passiar med hinanden; man sad tilbords sammen; en smule bekjendtskaber knyttedes — og lidt efter lidt gled livet ombord ind i den lange sjøreises vante ensformighed.

Den lille jøde hadde øiensynlig været ængstelig, mens den smule ruskveir stod paa. Han var helt bleg, da han atter kom paa dæk; han var indhyllet i sin kavai, saa man næsten ikke saa andet end de mørkebrune øine, som rolige gled dækket over fra passager til passager. Men da han blev lidt fortrolig med den forunderlige lune luft og solen paa den klare himmel, tøed han op; han slog kraven ned igjen, og hans gule ansigt smilte mod solen og mod hvert ansigt, der vendte sig mod ham.

Eftersom dagene gik, blev hver enkelt ombord mere sig selv; man fik rede paa, hvorledes hver enkelt skulde tages. Den lille jøde blev straks kjendt af alle. Tyskerne snudde gjerne ryggen til ham og mumled «verkehre nicht mit juden;» englænderne hørte godmodig paa hans prat; og to meksikanere lo himmelhøit med hvide tænder over alle hans barnagtigheder.

En lang preussisk reserveofficer, stamgodsbesidder og munter kammerat, hadde fortalt alle de historier, han kunde, og gjort alle de morsomheder og overraskelser, som kan gjøres ombord i et skib; nu var han forsaavidt tom, og han gjorde den lille jøde til gjenstand for sine videre morsomheder — ofte pudsigt, altid hjerteløst raat.

En kvæld i røgesalonen, mens kjedsommeligheden var paa sit høieste, foreslaar preusseren, at man skal vise hinanden fotografier — det er der underholdning i. Han viser frem sine, en hel mappe fuld. Der er billeder fra det preussiske gods, portrætter af slægt og venner, landjunkere og stramme officerer. Enkelte andre trækker albums frem; den ene meksikaner henter et fint, parfumeret skind-étui og omdeler billeder fra Vera Cruz og fra Meksikos fornemste saloner.

Tilsidst retter preusseren sine øine paa jøden. — Men Isidor Salomowski, hvor blir der af Deres?

— Ach, jeg har kun ét, og det — —

— Hvad for snak! Frem med det! Det koster jo intet; vi skal ikke slide paa det.

Den lille jøde aabned sin store lommebog og tog frem et temmelig stort aflangt fotografi.

Han kasted et blik paa det, før han leverte det fra sig. — Det er min mor, min hustru og mine tre smaapiger.

Den overgivne preusser greb billedet, saa et øieblik paa det og brast ud i en voldsom latter. Han slængte sig paa en af salonens sofaer, stirred paa billedet og vred sig i latter.
— Herregud, for næser! Herre Jemini, for snabler!

Jødens ansigt blev blaagult; hans læber dirred, og hans øine blev uhyggelige; man kunde i dette øieblik tro ham til hvadsomhelst. Men i et nu skifted hans udseende igjen; han lod de knyttede hænder synke; de spændte ansigtsmuskler glattedes ud igjen, og hans øine fik bare et dybt sørgmodigt udtryk. Han saa stille omkring paa alle de tilstedeværende og rysted bebreidende paa hodet; derpaa sukked han dybt, gik hen til preusseren, tog billedet lempelig ud af hans haand og gik ud paa dæk uden et ord.

Man bebreided preusseren paa det heftigste, hvad han hadde gjort. Han angred sig og forsvandt fra røgesalonen. Om en stund kom han ind igjen; da hadde han jøden med sig. Dennes ansigt straalte af henrykkelse; og ingen kunde mærke paa ham, at han

hadde lidt en forsmædelse saa kort tid forud.

Men længer udpaa kvælden hadde preusseren i forening med et par andre passagerer og nogle af skibets folk faat indbildt jøden, at vi gik en forfærdelig orkan imøde — det vilde bli en frygtelig nat. Enden blev, at jøden den nat laa med korkebælte paa sig i køien, og fik ikke et øiebliks søvn. Var efterpaa selvfølgelig til latter for alle og enhver.

*

Der var ogsaa en anden jøde ombord; men at han var jøde, kunde ingen se. Han var høi og stærkbygget med blondt haar, yderst soigneret og færdedes omkring med en meget overlegen mine. Hans navn røbed ham hellerikke. S. La'Zaire skrev han sig; og vi stakkels passagerer tænkte straks paa den franske historie og forsøgte at finde oprindelse til dette navn blandt guiser, bourbonner eller denslags.

Denne La' Zaire saa ikke engang til den kant, hvor den lille Salomowski gik; han ringeagted den lille bøhmiske jøde i en grad som ingen anden, og han la gang paa gang for

dagen, at han ingenlunde likte sig i jødens selskab. Et par gange hadde Isidor Salomowski forsøgt at tale til ham; men altid hadde han faat et foragteligt blik; og La' Zaire hadde snud ham ryggen. Da blev den lille gule Salomowski staaende der med knyttede hænder, tyggende paa sine læber og rullende med sine øine, som om han lig en kat var parat til at sætte lige i ryggen paa den blonde.

Endelig kom det til et aabent brud mellem disse to. Jeg var selv nærmeste vidne til det. En eftermiddag sidder jeg med den lille Salomowski oppe paa dæk, netop som den store blonde kommer spadserende forbi. Salomowski reiser sig og nikker til ham. — Ach, hr. La' Zaire, De gaar altid forbi. Hvorfor kan vi ikke tale sammen? — — —

Den blonde maaler ham foragtelig. — De og jeg?

— Ach, hr. La' Zaire! Jeg har ikke en eneste ven her ombord; og De kunde dog holde med mig. Vi kunde jo ha saa meget at tale sammen om.

Den blonde ryster foragtelig medlidende paa hodet. Isidor Salomon! hvisker han og gaar videre.

Da sprætter den lille bøhmer op. Han

slaar sig for sit bryst og ser mod dækket, mens han taler stakaandet fort. Han løber de faa skridt efter den blonde og stopper ham op; han taler saa hurtig, at ordene næsten gaar i et. — Ja ja, De er ikke den første, jeg saa, som lod en af sine egne i stikken, ifald han trodde sig selv skjult. Ach, der gives slette jøder! Slette! Slette! Ach Simeon Lazarus, De er slet skjult! Tror De, De kan bedrage en gammel jøde. Nei, nei! Ach Simeon Lazarus, har De ikke faat saa megen støtte af vort lille forsmædede samfund, at De har lært broderskabets nødvendighed? Jeg er jo alene; jeg tigger jo om at faa være sammen med de andre. — —

Den store blonde gik rolig sin vei; og lille Salomowski daled igjen ned paa bænken ved min side. Han var i et voldsomt oprør; hans bryst bølged, og han knytted hænderne, saa de blev hvide som kridt.

— De trænger dog ikke hr. La' Zaire, sa jeg for ialfald at si noget.

— La' Zaire! La' Zaire! hvisked den lille bøhmer. Simeon Lazarus heder han, og jøde er han; men han skulde ikke! Nei han skulde ikke — — —.

Fra den dag af hersked der et altopslu-

gende fiendskab mellem disse to jøder. De spadserte paa hver sin side af dækket; og naar den ene kom ind i en salon, hvor den anden allerede sad, gik denne straks ud. Man kunde endog se den lille Salomowski staa paa dækket og knytte hænderne efter den store blonde; mens denne igjen paa sin side hadde tusind maader at hade den anden paa.

En dag ved middagsbordet hadde den store blonde rekvireret champagne til sin mad. Da champagnen blev serveret, strakte Isidor Salomowski sig skraa opover mod den blonde og sa, saa hele salonen hørte det: — Pris den Herre Zebaoth og drik en billig rødvin. De har ikke schtrube til Pommery sec!

Et mere hadefuldt uvenskab hadde ingen ombord været vidne til.

*

Saa blev der julekvæld ombord. Der hadde været lidt ekstra servering, der hadde været musik i salonen, og en af de engelske passagerer hadde holdt lang opbyggelse. Alle de mandlige salonpassagerer var blit enige om at tilbringe den sidste del af kvælden sammen i røgesalonen. Kun til de to jøder var der af flere aarsager ikke skeet nogen henvendelse.

Man samledes i salonen ved nitiden. Da sad allerede hr. La' Zaire der. Han lod som ingen ting og saa formelig ud til at være i julekvældstemning. Kun de færreste vidste, at han var jøde. Tiden gik med historier og adskillig gemytlighed.

Jeg hadde allerede et par gange lagt mærke til noget mørkt, som gled forbi udenfor salonvinduerne; først hadde jeg tænkt, at det var styrbords vagter, men siden kjendte jeg Isidor Salomowskis opslaaede krave. Saa aabnes salondøren, og netop Isidor Salomowski stikker sit hode ind. — Ach, kan jeg ikke faa lov at komme ind? Jeg kan dog ikke bringe misstemning.

Der blev gjort plads til ham, og stemningen sank øiensynlig en smule; især laa der misstemning over hr. La' Zaires ansigt.

Lille Salomowski strøg sig over ansigtet. — Ach, jeg gik derude saa ensom. Ingen at tale med; og ret herinde sad firti mennesker sammen. Ach, jeg kjendte mig meget ensom! En juleaften, det er det, vi jøder savner; det bringer ærlige brave mennesker sammen; man tilgir, og man glemmer; og det er noget, som forener alle, alle, og gjør alle gode; og man kan tale til hvem man vil, og alle

er venlige. Ach, jeg skulde mangen gang ønske — — —

— — — Preusseren hadde fortalt alle de historier, han kunde; og nu hadde han faat den idé, at ialfald en af hver nationalitet skulde fortælle en historie, karakteristisk for sin nation. Man var mærkelig villig til at fortælle. Begge meksikanere fortalte; to tre tyskere misforstod det hele og fortalte historier af «Fligende Blätter»; en englænder fortalte en sødladen julehistorie med adskilligt af søndagsskolen over sig; og en kanadier fortalte en amerikansk-kanadisk udleveringshistorie, om hvorledes tyven sad paa den amerikanske side af grænsen og forhandled med den bestjaalne paa den kanadiske side.

Saa falder atter preusserens øine paa den lille bøhmer, og han sier:

— Naa Isidor Salomowski! Nu maa De til.

— Ach nei, jeg kan ingenting.

— Kan De ikke om Jonathan Silberstrahl eller Elias Goldhahn? Eller om den gamle Ephraim, som hadde sin datter under en glasklokke?

— Ach snille hr. løitnant, jeg kan ingenting.

— Men De skal fortælle. De er i godt lag.

— Ach ja, det er jeg virkelig; men jeg kan kun en eneste historie.

— Ja vel, frem med den.

— — Den lille jøde hadde rullet sig en cigaret; han tændte den ikke, men sad bare og dreied den rundt mellem fingrene og saa paa den, mens han fortalte:

— I Bøhmen, i den by, hvor jeg nu bor, boed der engang en gammel jøde. Han hadde mange barn og var meget fattig; derfor tynged det ham bestandig, at den ældste søn, som skulde bli forældrenes støtte, var saa liden og bleg og dertil altid sygelig. Men den gamle var som sagt meget fattig og kunde ikke holde sønnen hjemme længer end høist nødvendigt. Da gutten netop hadde fyldt sine fjorten aar — det var endda tidlig paa sommeren — sa derfor den gamle far til ham: — Nu maa du ud i verden og prøve din lykke. Her er fire gülden og et par nye sko. Her i byen er intet at gjøre for dig; jeg har talt baade med selve rabbineren, foruden med Jonas Rosenstein og Simeon Laubitsch; de sier alle, at her er intet for dig at faa. Det er ikke mere end otte dage, siden Ephraim Markowskis ældste søn maatte reise herfra, fordi her intet arbeide var at faa for ham. Derfor skal du

følge mit raad og gaa til Prag. Jeg kan desværre ikke skaffe mere end disse fire gülden; men hvis du er rigtig sparsom, kan du nok faa logi og mad for disse penge, indtil du naar Prag. I ti dage kan den vei gaaes. I Prag skal du søge den gamle urmager Moses Edelbaum og hilse ham fra mig, saa skal du nok se, at han skaffer dig noget. Saa faar du gaa i Guds navn; det er ligesaagodt straks som senere, for her staar hungeren for døren, hvis det ikke snart blir færre af os. Hold dig tør paa fødderne og vær forsigtig om din helbred, saa skal du se, at du blir kvit din hoste, og Vorherre vil nok hjælpe dig.

Saa gik den lille sygelige gut — her skalv Isidor Salomowskis stemme — paa mindre end en dag var han borte fra sine sødskende, sine smaa kammerater og sin barnslige leg. Før han vidste ordet af det, stod han ude paa landeveien med fire gülden i lommen, en liden kjæp i haanden og hele den ukjendte verden og dens alvor foran sig. I de første nætter sov han ikke; han laa i de fremmede værtshuse og græd den hele nat. Og hvor han kom, og hvor han færdedes, mærked han altid, at jøden stod præget i hans ansigt; og man var ikke saa god mod ham, som mod

andre, selv om de var større og stærkere. Hvor han længted efter gamle Moses Edelbaum! Da skulde al sorg ophøre; han skulde faa arbeide og sende penge hjem til forældrene og alle de smaa sødskende.

Han kom til Prag. Han søgte Moses Edelbaum; men der boed ingen af det navn paa det sted, som hans far hadde opgivet. Da blev den lille gut ræd; han gik til rabbineren, og hos ham fik han vide, at Moses Edelbaum var død for over et aar siden. Da sank den lille sygelige gut aldeles sammen. Han hadde ikke spist i de sidste tolv timer, og denne skuffelse dertil var for meget for ham. Han faldt i en stærk feber og blev fra rabbinerens trappe bragt lige til det jødiske lazareth. — Ach ja! Ach ja! Hvorfor skal jeg fortælle denne historie? Den er jo meget lang og sommetider meget sørgmodig. Den lille gut kom ud af lazarethet og fik arbeide ogsaa; han hadde neppe lært at skrive og læse; men han lærte sig selv om nætterne og i fristundene. Ach ja! Hans forældre og sødskende led aldrig mere nød; og han selv, han har nu et smukt, for ikke at si et rigt hjem; han er nu en af eierne af den fabrik, hvor han tjente sin første skilling, som den usleste lille løbergut

— og dog, alligevel martres han hver dag af andre menneskers foragt. Jøde! Jøde! Han skal snige sig langs vinduerne i haab om, at man skal kalde ham ind; han tigger om et smil og et øiebliks samtale; og naar han er alene, da vrider han sine hænder og ønsker, at der ikke fandtes jøder til — og hellerikke kristne.

— — Det var blit dødsens stille i røgesalonen, ikke et ord, ikke som et pust engang. Saa skjæres stilheden med et af. En tændstikke, der voldsomt rives af mod et askebæger. Den lille Isidor Salomowski sætter fyrstikken hen til sin cigaret, slaar sin kappe om sig og gaar ud.

Lidt senere reiser ogsaa den lange La' Zaire sig og forsvinder. Der gaar kanske ti minuter, saa reiser ogsaa den preussiske reserveofficer sig og sniger sig efter. Han kommer tilbage igjen inden et minut eller to; han er bleg og øiensynlig bevæget. — Nu sidder de to aller agterst, lige ved den store trossekurven; og La' Zaire holder sin arm om den lille Salomowskis skulder.

— Verfluchtes komplot! sier en stor fed tysk-amerikaner slapt, afgjørende.

— Pfui! De er dog for lumpen! rent

hvæser preusseren mod ham. — Jeg har været for overgiven, men De — —

Han har holdt en knyttet næve op mod den tykke tysk-amerikaners ansigt; men nu lar han den falde; thi netop i dette øieblik lyder der sang ind til os gjennem den aabne salondør. Aller underst et par violiner, og over dem mange mange stemmer.

O Herre Krist dig til os vend,
din Helligaand ned til os send.

Det er matroserne, som synger forud i folkelugaren.

SKIPPER GREGERSEN, IKKE ARONSEN.

Nei, den skipper Gregersen paa «Josephine», det var en aldeles umulig fyr; det var hele mandskabet paa det rene med. De hadde nok faret med uvittige skippere, nogen hver af dem; kokken kunde saaledes fortælle om en, som vilde ha blankpudsede sko og renbørstede klær hver eneste dag endog midt ude i Stillehavet. Ja, den karen var endog saa ugjenerlig raa og uopdragen, at han stod spiller naken agter paa halvdækket og lod sig spyle af kahytsgutten akkurat som en anden gris.

Og gamle Hans Tømmermand hadde saa sandt for Vorherre engang faret med en grisefant, som var i den grad raa og gudsforgaaende, at han aad blaaskjæl og anden urenslighed, som han hadde paa en glaskrukke, værre end en franskmand, for ikke at si russer — for russeren han er raaest af alle.

Og Børre, ældste matrosen, han kunde fortælle om skipper Evertz paa «Tamerlan», som var af den sorten, at han hadde en whiskydunk med kran i staaende paa en hylde inde i køien sin og drak sig saa forstyrret, at han kom tørnende ud paa dæk midt om natten og skreg, at skuden var fuld af hvide rotter. Og da saa Børre og anden styrmand vilde hjelpe ham ind igjen, slog han Børre midt i ansigtet med knytnæven. Slem var altsaa skipper Evertz paa «Tamerlan»; Vorherre forlade ham, hvis han lever; men han var da ikke saa fuld af dagstøt ondskab og uleilighed, som denne inmarle Gregersen.

Og Ellef, letmatrosen, og Torger jungmand hadde ogsaa smertelige erindringer om skippere, som mest hadde været slig, at det ligesom kjendtes baade her og der efter dem fra ryggen og helt ned mod haserne. De hadde været slemme nogen hver, paa sin maade da; men denne skipperen paa «Josephine», han var ekstra. Slig som han hadde ingen været; ingen kunde være saa sidgrætten, saa lastet med ondskab som han. Altid gren han; altid hadde han fantord. Han var altid lige lei og grov; naar han da ikke sommetider ligesom frisked sig med at være rent ilsk som

en røskat. Han var igrunden værst, naar han lo; for det gjorde han bare, naar han var rigtig sint; men da gliste han værre end et skilderi. Herregud, saa liden glæde Vorherre maatte have af Gregersen! — Og endda hadde han faat skude A. 1. paa syv hundrede tons.

Styrmændene mente det samme, det kunde gutterne skjønne; for gutterne de hadde først bare hvisket sig imellem om skipperen; og saa hadde de lidt efter lidt begyndt at snakke høiere, og ingen af styrmændene hadde hysset paa dem, uden en enkelt gang, naar skipperen pludselig hadde vist sig paa dæk.

— En faar probere at ta ham med det gode, sa Halvor, baadsmanden, som var en alvorlig mand, og helst mindedes skipper Aronsen paa «Enigheden», en bra og snil mand, som var baade alvorlig og retskaffen og vakt.

Og Halvor baadsmand begyndte med at ville ta skipper Gregersen med det gode. Naar han saa skipperen paa dæk, satte han op sit blideste ansigt og vaaged en liden hyggelig bemærkning, en af dem, som før i tiden altid hadde faldt i saa velsignet god jord hos skipper Aronsen paa «Enigheden».

— Nydelig bris, kaptein! vaaged han først

en formiddagsstund, mens nordvesten stod frisk og jevn under blaa himmel, og «Josephine» gjorde sine fulde ni mil for Pensacola med hver evige klud sat fra dæk til bovenbram.

Først svarte kaptein Gregersen ikke et ord.

— Og slig som hun seiler, denne skuden! fortsatte baadsmanden; — saan for en god halv slør. Jeg har sandelig aldrig set magen til — — —

— Hvad har du set! fræste skipper Gregersen.

— Ja, skipper Aronsen paa «Enigheden» — —, begyndte baadsmanden halvt undskyldende.

— Hold din skjæve flab, du baadsmand og gjør dit arbeide! gneldred skipper Gregersen mod ham. — Jeg gir død og djævel baade i «Enigheden» og læserskipperen derombord.

— Aa, du almægtige! slap det forfærdet ud af Halvor baadsmand. Slig overhaling hadde han da aldrig faat før, naar han snakked pent og høfligt til en skipper en godveirsdag med beleilig vind.

— Styrmand! skreg skipper Gregersen agterover. Styrmand! Styrmand!

Og første styrmand kom farende.

— De faar holde lidt skikkelig disciplin

ombord her, styrmand. Her gaar mandskabet og gir sig i præk med kapteinen; værre end om det skulde være ombord i en skarve vedjagt.

Han gløtted op i «Josephines» smækre spændte rig, mens styrmanden stod forlegen ved siden af og ikke vidste, hvad han skulde si.

— Og du baadsmand, fortsatte skipper Gregersen, — kan faa dig en pøs med hvid maling hos tømmermanden og gaa op og kline nokkerne paa fokkeraaen og forre bramraa.

Dermed gjorde han helt om og gik agterover.

Styrmanden rysted paa hodet; og baadsmanden sukked og gik afsted for at faa sin pøs med maling. — Værre skipper aad ikke ærter under norsk flag.

— — Fjorten dage hadde «Josephine» nu været i sjøen. Det kunde været et rent herreliv ombord her midt i deilige Atlanteren under denne støe jevne sommerbris, bare skipperen hadde været folk. Enhver anden skipper vilde jo blit blid og hyggelig i sligt fint beleiligt veir, naar alt gik saa rent brilliant; men denne Gregersen blev værre og værre for hver dag. Oljes og males skulde der hver evige dag, saa her og saa der; aldrig blev

der tale om en ekstra frivagt, endda brisen stod saa stø dag efter dag, at man ikke behøved røre ved seilene engang, uden muligens at sætte eller berge bovenbram ved morgen eller kvæld. Tusen ting fandt han paa. En dag kunde han finde ud, at rundholtene, som laa surret langs bagbord række, var saa daarlig belagt. Straks maatte det hele gjøres om igjen. Næste dag fôr satan i ham og gav ham den idé, at rundholtene skulde flyttes over i styrbord side, og reservespirerne fra styrbord skulde surres forsvarlig over i bagbord. Og Gud naade den af mandskabet, som vaaged at vise sig langs lo række uden paa kommando, naar skipperen var paa dæk. Da skreg han værre end en æseldriver og tog sig for baade her og der ligesom efter noget at kaste eller noget at slaa med.

Fy, saa det blev utriveligt ombord. Der var ingen hygge hverken i ruf eller paa dæk. Gutterne sneg sig omkring og vaaged ikke snakke høit engang; og ingen ting gad de længer, som kunde være til adspredelse. Ellef, letmatrosen, kunde en utrolig morsom historie om en bonde og en sjømand; men han fortalte den ikke oftere af bare lede. Han hadde fortalt den bare fire gange; og nu var han

saa kjed sig selv og ligeglad, at han ikke vilde fortælle historien, selv om en af gutterne fandt paa at be ham. Og Torger jungmand, som var en overmaade letvint gut og kunde en hel del visestumper foruden mange mærkelige kunster, hadde ligeledes git op for lang tid siden. Nu sa han bare: — Vent til vi kommer over!

Og det samme sa flere af de andre ogsaa.

Værst var det for baadsmanden. Han kunde nu engang ikke glemme skipper Aronsen paa «Enigheden». Hvorledes det gik eller ikke gik, kom han til at nævne Aronsen ret som det var, i den allerbedste mening og paa den pynteligste maade. Og hver eneste gang blev skipper Gregersen rent fra sig af sinne. Han tramped i dækket, skamskjændte baade styrmand og baadsmand og det hele mandskab og trued tilslut med baade straf, arrest og meget andet ondt.

Tilslut husked Halvor baadsmand sig, og han holdt inde i tide. Alligevel kom han til at si lidt: — Skipper Ar . . .

Helt kunde han ikke slutte.

— — Men under den lange, kjedelige reis med skipperens vedholdende utaalelige sidgrættenhed hadde trangen til protest og til selvforsvar endelig brudt ud hos gutterne.

— Vi er voksne folk, vi og, sa tømmermanden en dag.

— Jamen er vi det, sukked baadsmanden.

— Ja, det ser da slig ud, synes jeg, sa dæksgutten.

— Aa din vesle usling!

Etpar af gutterne saa foragtelig paa ham.

— Dere har største skamma, sa dæksgutten; — la mig være smaagut ja; men jadden farer da dere, som er saa voksne, med større skam end jeg. Jeg synes, dere faar en kjæft, som dere skulde være smaagutter alle sammen, jeg.

— Gutten har ret, han, sa tømmermanden.

Kokken smøg netop ind med et alvorligt stykke mygt brød. Han strøg sig over yankeskjægget og plirte rundt omkring. — Om to tre dage er vi fremme. Er vi ikke voksne folk kanske? Og vi er ni; og han er bare en. Jeg har faat fire overhalinger idag, bare jeg for min part, to ved hver skaffetid.

— Kors, hvad tænker du paa, kok?

Baadsmandens gamle ærlige ansigt var rent blegt af forskrækkelse.

— Ikke noe galt far. Jeg rømmer alligevel, jeg, bare vi er fremme; men jamen skulde

jeg ha morro af at gi den elendige grinebideren besked, før vi skilles.

— Skal vi begynde aa ærte'n? kom det frydefuldt fra dæksgutten.

— Svært saa kjæk du er blit da, smaaen! Forresten var det slettes ikke dumt.

— La os bare snakke om baadsmands skipper Aronsen paa «Enigheden» sent og tidlig, saa han hører det, sa jungmanden; — det kan han ikke gjøre os noe for; og det er det værste, han ved.

Baadsmanden sukked. Dette var næsten gudsbespotteligt. Slig en snil og bra mand som skipper Aronsen.

Vesle dæksgutten hadde imidlertid smøget ud paa dæk; og der stødte han straks paa skipper Gregersen oppe i lo side.

— Vil du se at pelle dig ned i læ, du din fillegut! var den hilsen, han fik; — forud med dig du, og det fort — —.

— Skipper Aronsen paa «Enigheden», han pleied naa altid — — sang gutten ud, rapt og uforfærdet.

Skipper Gregersen blev rent afsindig af forbauselse og sinne.

— Hvad indestaar du dig, din elendige!

Og han greb efter en linestump.

Men gutten var allerede oppe i vantet paa veien til merseraaen, hvor han var paalagt at blankskrabe.

Tre fire af gutterne kom slentrende ud. De hadde til sin fryd hørt det hele, og nu vilde de være tilstede. Der stod skipperen sint som en glo og trued op mod gutten: — Kom ned du, saa skal du bli mør!

Men gutten piled opover, og under merset vendte han sig igjen. — Ja, skipper Aronsen paa «Enigheden», han var saan en snil og pyntelig mand! kom det igjen gneldrende høit.

— Hent gutten ned med magt! brølte skipperen.

Men gutterne lod, som om de ikke hørte det; de blinked paa øinene til hverandre, og som om den vesle fille dæksgutten hadde magt over dem alle, begyndte de i munden paa hverandre:

— Ja den skipper Aronsen, det var en ualmindelig mand. Ja, han paa «Enigheden» ja! Ja, en sjelden mand — —

Var de blit gale allesammen? Skipperen saa forstyrret paa dem fra den ene til den anden. Nu kom han netop til at se paa kokken, som stod og strøg sig gjennem yanke-

skjægget med en stor blaatatoveret næve, mens det plired lunt oppe i øienkrogene.

— Kapteinen kjendte kanske ikke skipper Aronsen paa «Enigheden»? spurgte kokken pent og høfligt, mens han kjæmped med sprutlatteren.

Skipper Gregersen saa ud, som han skulde til at revne af sinne.

— Ja, jeg kjender hellerikke skipper Aronsen, fortsatte kokken rolig; — men det var naa en sjelden mand —

— Ja, rigtig en sjelden mand! sa alle gutterne i munden paa hverandre.

— Baadsmanden kjender ham, han, sa letmatrosen ligesom oplysende.

Da langed skipper Gregersen en næve ud efter letmatrosen; men han traf ikke, og letmatrosen smøg sig op til kokken, som tog næven ned fra skjægget, la armene i kors over det muskelstærke nøkne bryst og stirred skipperen rolig ind i øinene.

— Hvad er dette? skreg skipperen. — Styrmand! Styrmand! Skal det bety opsetsighed, mytteri? Hvad er det?

— Det *er* ingenting, kaptein, svarte kokken rolig. — De raar selv for, hvad det blir til. Vi er ordentlige gutter allesammen; ikke en af os har sagt et uhøfligt ord.

— Dere skal fraborde allesammen, samme dagen vi kommer frem! skreg skipperen.

— Saa slipper vi at rømme, svarte kokken lige rolig.

— Ja, du hadde vel tænkt det, du, din landstryger, din service!

— En gjør mye for husfredens skyld, kaptein. Men De skal ha tak for alle de pene navnene. Det gaar endda an, saa længe jeg ikke faar høre, at jeg er en daarlig kok og en ussel sjømand.

— Styrmand da, for en svarte! skreg skipperen igjen; — her er jo fuldt mytteri!

Begge styrmændene var kommen til; de hadde hele tiden staat lige ved og hørt hvert eneste ord.

— Dette skal ind i journalen. Hele mandskabet skal i straf, straks vi kommer i havn; og gutten deroppe skal øieblikkelig hentes ned med magt og rundjules.

Gutterne slentred i flok forover med ligegyldige slæbende skridt. Men det saa ud, som de lo i baade ryg og nakker. — Ja, den skipper Aronsen, han var naa altid saa rar, summed det i flokken.

— Har jeg ikke kommando ombord paa min egen skude? Er her ingen, som lystrer!

Gutten skal hentes ned; og juling skal han faa — —

— Faar jeg snakke et roligt ord med kapteinen først? bad første styrmand.

Smaabandende fulgte skipperen agter.

— Hvad har gutten gjort? spurgte styrmanden.

— Han har — Han har — Jeg vil pokker ikke gjenta det.

— Er det kapteinens mening, at dette skal føres i journalen?

— Begynder De ogsaa, styrmand?

— Ja, for jeg kommer til at vidne imod. Jeg har faret som skipper selv jeg, kaptein; men jeg har aldrig hat saa jævnt pene og flinke folk som hele mandskabet herombord. Og saa er det en ting til: Jeg er ræd, at folkene let kan faa medhold. De har ord for at være grætten og urimelig, kaptein, om jeg skal sige det lige ud; jeg har hørt det ofte før i tiden; men jeg trodde ikke, det var saa ilde, som det virkelig er!

— Hvad galt har da folkene gjort, kaptein? Altid er de høflige; arbeide maa de jo langt ind i frivagterne sine, naar kapteinen har det indfald; men aldrig har de knydd. — Og aldrig har her været rørt en finger til mand-

skabets bedste eller glæde. Nu var det Sante Hans kveld her forleden; men ikke fik mandskabet herombord mærke det lel — som i en grav skal det være, dag som nat, i ruf som paa dæk.

— Det er uforskammede, opsætsige folk, alle som en! Skipper Gregersen var lige sint, men lidt fornuftigere.

— Aa Herregud, De kom til at nævne denne skipper Aronsen, som baadsmanden har faret med.

— Jeg mener, De er totalt gælen jeg, styrmand! Begynder De ogsaa med det sludderet. Jeg gir pokker i baade Dem og mandskabet; men der skal bli en anden dans, straks vi kommer til Pensacola. Nu kan De gaa, styrmand.

*

De sidste dage, «Josephine» var i sjøen, blev værre end de første. Skipperen var ilskere end nogensinde; og gutterne paa sin side snakked ligesom ikke om andet end skipper Aronsen paa «Enigheden», naar de trodde, at skipperen kunde høre det. Bare baadsmanden var stille bedrøvet. Det var jo bare han, som hadde faret med skipper Aronsen ombord i «Enigheden»; de andre hadde aldrig set ham engang.

Det var rent en skam, at gamle Aronsens navn slig skulde komme ud til spot og spektakel — saan en ordentlig og kristelig mand.

Men skipper Gregersen rased. Paa dækket gik han ikke længer; han smaaløb som en tiger i bur. Det klødde i ham efter at komme iland og faa ret paa dette elendige mandskabet — slig som han saa mangfoldige gange hadde faat det før. Hørte han saa disse forbandede ord «skipper Aronsen» komme smygende frem, saa fra rufdøren, saa fra bak eller række, fôr det i ham som fræsende gloende jern. Hele besætningen bestod af gale folk, det var skraasikkert; men væk skulde de, væk hver evige en. Gud ske lov, han var fragtsøgende, saa han hadde god tid til at faa nyt mandskab; kanske blev han liggende i baade seks og otte uger, før han slutted — det kunde jo bli ren sparing for ham.

— — Andre dagen i havn hadde da endelig tre af mandskabet faat landlov. De styred lige til konsulen for at beklage sig. Skipper Gregersen hadde alt været der dagen forud; og konsulen, som hadde rede paa skipperen fra lignende historier fra før af, fandt hele affæren saa alvorlig, at han loved at

komme ombord næste dag og ordne mellem kaptein og mandskab.

Næste dag stod der ret ombord i «Josephine». Gutterne bare bad om at bli afmønstret, alle som en; og skipper Gregersen bare forbeholdt sig, at det skulde hede, at han hadde jaget dem paa grund af uvillighed og opsætsighed.

— Hvad er det, som er saa vrangt her ombord da? spurgte konsulen formidlende.

— Aa, svarte kokken; det er en skipper Aronsen, som kapteinen er saa brændsint paa.

— Jeg har, død og salte, ikke hørt sligt sludder, jeg! rent hven skipper Gregersen.

— Hvad er det for en Aronsen? spurgte konsulen mildt; — kommer han her ombord da?

— Aronsen solgte «Enigheden» og har kjøbt sig gaard nede i Smaalenene, han, forklarte baadsmanden ligesom undskyldende; — han er en velstaaende og agtværdig mand, maa De tro; det er ikke noget aa drive ajereri med Aronsen.

— Naa holder du kjæft, baadsmand! Skipperen slog i bordet.

— Hvad er dette for noget? spurgte konsulen aldeles forvirret.

— Det maa være det, at baadsmanden har faret med skipper Aronsen paa «Enigheden», som kapteinen ikke liker, forklarte kokken igjen med forstillet uskyldighed.

— Jeg forstaar ikke dette, jeg, sa konsulen mildt.

— Det gjør, Gud forsyne mig, ikke jeg heller, sa skipper Gregersen.

— Jeg hellerikke, sa kokken; — for vi har ikke kunnet nævne skipper Aronsens navn engang, uden at kapteinen blev braasint, for ikke at si aldeles rasende. Han loved jo, at han skulde skamslaa dæksgutten her forleden, bare fordi han sa, at skipper Aronsen paa «Enigheden» var en bra og ordentlig mand.

— Ja, det gjorde han, sa gutterne lavt, alle som en.

— Den kokken er en service, en skøier, en landstryger! fræste skipper Gregersen.

— Er det ikke Arne Salvesen da? spurgte konsulen venligt. — Han har da mønstret baade af og paa flere gange her i byen; og jeg har aldrig hørt noget ufordelagtigt om ham.

— Er konsulen til for mandskaberne eller for kapteinerne? spurgte skipper Gregersen spydigt.

— Vi er til for begge parter, svarte konsulen alvorligt. Ialfald er det vor pligt at være det.

— Naa har jeg hørt det og!

— Ja, det var ikke noget fortidligt, kaptein Gregersen.

— — Tilslut blev der skilsmisse, som kokken kaldte det. Hver evige mand blev afmønstret «ifølge gjensidig misnøie», som konsulen hadde fundet det forsvarligst at betegne det. Gutterne gav en god dag i hele betegnelsen; og skipper Gregersen gav sig paa det tilslut, især da han vidste, at fragterne var ynkelige for øieblikket, saa han kunde bli liggende der i maanedsvis, før han kom til at slutte.

Men da gamle Halvor baadsmand hadde konsulens egne ord for, at han nu var fri skipper Gregersen og alt hans urimelige grin, fôr der ligesom en bitte liden ondskabsfuld djævel i den gamle hæderlige baadsmand og. Han kunde ha morro af at være lidt pudsig han med. Han var saa uvant med det; men han fik jo altid probere, selv om han skulde ta gamle skipper Aronsens hæderlige navn rent ud forfængelig.

— Fælt ogsaa, at skipper Aronsen paa «Enigheden» skal være skyld i, at et helt

mandskab gaar fra borde paa en anden skude, sa han med en høitidelig hoderysten.

— Nu vil jeg, Gud forlade mig, være kvit skipper Aronsen! rent brølte Gregersen.

Gutterne var aldeles himmelfaldne over baadsmandens freidighed.

— Skipper Aronsen han — — — begyndte baadsmanden igjen med et alvorligt blik paa kapteinen.

— Hold din skjæve flab, baadsmand, fræste Gregersen igjen.

— Skipper Aronsen, han var den mand — — —

— Konsul, nu faar De, Gud forsyne mig, faa den fyren til at tie! Skipper Gregersen saa hvast paa konsulen.

Men konsulen, som var en pen og human mand, nikked mod baadsmanden.

— Hvad var det, De vilde si, mand min?

Og baadsmanden retted sine øine paa kaptein Gregersen og sa med stort alvor:

— Jo, skipper Aronsen, han var den mand, at han altid knæpte*) hænderne, han, naar han nævnte Vorherres navn.

---

*) knæpte = folded hænderne.

— Ja, det var en bra mand! peb dæksguttens tynde stemme aller bagerst i flokken.

— Ja, jeg skjønner ikke andet, end at om Aronsen paa «Enigheden» var der bare godt at si, nikked konsulen uforstaaende.

— Jeg skjønner bare det jeg, at nu vil jeg ha ryddet skuden baade for det ene og for det andet, fræste Gregersen.

— — Og han fik ryddet skuden. Inden kvæld var «Josephine» tom for mandskab som flere gange før, i havne hvor han var kommen fragtsøgende i en ubeleilig tid.

Men det var, som om skipper Aronsens navn blev hængende igjen ombord; og historien bragtes videre fra skude til skude, fra havn til havn. Og tilsidst grodde der op saa lystige skippere, at de endog kunde finde paa at titulere skipper Gregersen for «kaptein Gregersen, ikke Aronsen» fører af bark «Josephine», ikke «Enigheden».

Og alt dette var en gammel, snil og hæderlig baadsmand skyld i — eller kanske en sidgrætten skippers urimeligheder.

TO GUTTERS JUL.

Det at komme forsent til jernbane eller dampskib hører vistnok ikke til de sværeste skuffelser, livet kan berede en; og dog har jeg et af mine bedrøveligste minder fra en jernbanestation med tomt spor og det netop afgaaede togs to røde brækvognslanterner et passelig godt stykke ude i mørket.

Det var netop en julaftens eftermiddag, og det tilmed den første julaften i mit liv, jeg skulde komme reisende hjem i besøg; det var altsaa det allerførste aar, jeg var hjemmefra. Jeg hadde gaat her i Kristiania og glædet mig næsten vildt til at faa reise hjem til vor lille by, til forældre og sødskende sammen med kammeraterne. Julaftens eftermiddag skulde vi reise, en klump unge gutter, som ikke blev færdige, eller ikke fik fri før netop da.

Hvor jeg hadde strævet og løbet for at

bli færdig i rette tid! Skrædderen, som skulde skaffe den nye frakke, trængte, som saa mangen anden skrædder, baade to og tre besøg paa formiddagen, før frakken var at opdrive. Og min ven og debitor Ludvig, som med fingerstreg over halsen hadde lovet mig det lille, men dog saa nødvendige beløb tilbage, endnu før jeg stod op julaftens morgen, indfandt sig naturligvis ikke, men maatte udpaa dagen opspores i sin hule øverst paa Grünerløkken og tvinges til ialfald at stille et lidet akkordforslag med et rimeligt kontant afdrag. Først da kunde rendet begynde rundt om i butikker og magaziner. Det var alt middagstid; men med middagen fik det ikke være saa nøie; om etpar timer gik toget, og det gjaldt at bli færdig i rette tid.

Endelig, endelig sad jeg da med mine kufferter i en vognmandstrille og bad om rigtig rask befordring til Hovedbanen; jeg hadde tilgagns knap tid.

— De kan være ganske rolig, sa vognmanden; — dette greier sig fint. Hadde jeg aldrig hat mindre tid paa mig til Hovedbanen saa.

Den velsignede mand! Jeg var saa glad, at efter hans beroligende forsikring tænkte jeg ikke paa uhret engang; jeg bare sad og

malte ud for mig selv: Om et kvarter ruller du afsted; kanske har gutterne knebet en kupé for os alene, vi er jo mindst fem seks ialt. Herregud for moro vi faar! Om fem timer kan du se lysene i byen hjemme. Tænk, det er ikke seks timer engang, til du sidder i stuen hjemme midt iblandt dem allesammen! Og friske er de allesammen, det har mor skrevet; de bare glæder sig til julekvælden; men aldrig i livet slig som jeg lel — —!

For hvert uhrmagervindu eller kirkeuhr, vi kjørte forbi, skakked vognmanden paa hodet og sa beroligende agterover mod mig: — Det greier sig fint. De kan være ganske rolig.

Ja, han kunde være tryg for, at var der noget menneske her i verden, som jeg i dette øieblik hadde blind tillid til, saa var det netop denne brede, udmærkede vognmand.

Vi kom frem, saa vi kunde se uhret paa Vor Frelser. Det viste et minut før togets afgang. — Nei, men vognmand da!

— De kan være ganske rolig; stationsklokka gaar ansles, og trainet er mindst ti minuter forsinket — idag, kan De vite.

Tre minuter senere stod jeg paa perronen ved det tomme spor og saa de to røde lygter paa mit togs bagerste vogn forsvinde i den

yderste kurve; mens folk, som hadde fulgt sine, med rolige skridt gik mod udgangsdørene, og portører med ligegyldige miner rulled sine tomme baggagetraller.

I dette øieblik følte jeg en harme og en afmagt, som ikke lar sig beskrive. En mand, som kom gaaende forbi mig, saa paa mine to haandkufferter og mit ansigt og smilte. Jeg blev oprørt og bedrøvet i forunderlig blanding. Jeg fulgte efter manden etpar skridt og tiltalte ham. — De! Ved De, at dette var den aller første julekvæld i mit liv, jeg skulde reise hjem i besøg? Jeg skulde været hjemme klokken ni ikvæld; og mine to yngste sødskende vil staa paa stationen for at ta imod mig.

Manden saa paa mig, og han smilte ikke. — Det var synd, sa han; — det var virkelig synd. Og der gaar vel ikke noget tog senere?

Jeg rysted stumt paa hodet. Han nikked venligt og gik.

Jeg kunde i øieblikket ikke ret kontrollere, hvad jeg foretog mig; jeg hadde aldrig tænkt, at jeg i et øieblik skulde kunne bære mig saa dumt ad: Jeg talte til portørerne og til betjenten i baggagelugen; jeg fik ogsaa den betjent, der solgte platformbilletter, til at komme til; og jeg spurgte alle disse mennesker ind-

trængende, om der ikke gik et tog til. Jeg gjorde, hvad jeg altid har foragtet og sammenlignet med at diskutere juridiske spørgsmaal med konstabelen i gaden: Jeg kriticerte jernbanestyrelsen overfor disse bærere og betjente og fremholdt det ravgale i først og fremst ikke at sætte ivei flere tog paa en slig dag og dernæst ikke la togene gaa mindst ti minuter senere end efter tabellen — paa aarets absolut trableste dag. — — Hvor de folk forresten var enige med mig!

Der var intet mere for mig at gjøre paa jernbanestationen. Jeg anbragte mine to kufferter og gik ud. Hvad skulde jeg gjøre? Jeg fik en forvirret idé: Jeg kjendte jo alle fjorddampskibenes afgangstider, ligesaa godt som jeg kjendte den lille multiplikationstabel; men alligevel: det kunde jo tænkes, at der gik et ekstra-skib paa en slig dag.

— — Jeg løb bryggerne langs, fra Jernbanebryggen til Revieret, og spurgte mig for, om ikke dette dampskib skulde gaa til min by nu i eftermiddag. Man bare lo ad mig. Jeg traf paa et dampskib, som engang hadde gaat i den rute, og jeg kom med samme spørgsmaal midt i helligaften-stilheden, som hersked ombord.

— Og være fremme ved to-tre-tiden i nat kanske? svarte den pudsede styrmand mig med en mine, der tydelig fortalte, at han opfatted mit spørgsmaal omtrentlig som en udtalelse om, at styrmænd og denslags var gode nok til at slide dag og nat, helg som virkedag.

Jeg hadde selv en fornemmelse af det taabelige i min bryggetur og begav mig op i byen igjen med slappe skridt og bøiet hode, mens jeg ustanselig fortalte mig selv: Nu holder toget ved den station; nu er det netop i den dybe skjæringen; nu drikker vel gutterne punsch og synger. — —

Ja, hvorfor skulde jeg vel igrunden fordølge dette, som her kommer: Jeg stansed oppe paa Stortorvet og spurgte en vognmand, om det lod sig gjøre at kjøre lige hjem til min by, og hvormeget en slig tur vilde koste.

Han svarte mig ikke, gav sig bare til at plystre og knytted saa dækkenet tættere om hesten. Der laa en foragt i den mands optræden! Jeg gjentog mit spørgsmaal saaledes, at han forstod, jeg vilde ha et svar.

— Aa, De vet, alt gaar jo an, sa han; — det er tolv mil paa bar bakke og slædeføre om hverandre; det vilde altid ta etpar dage, naar en skulde bruke samme hesten; og

en vilde jo altid ha sig lidt ekstra betalt for at slide juledagene igjennem paa den maaden. Forresten gaar der jo tog imorgen tidlig.

Jeg nævnte nogle rekord-tal, jeg husked fra travløb-beretninger og denslags, og gjorde manden det forstaaeligt, at efter den beregning skulde man kunne være fremme ved elleve-tiden om kvælden, selv om man hvilte etpar gange.

Da hældte han noget, rimeligvis havre, i en pose og bandt den om hestens mule, gik saa hen til etpar andre vognmænd, som han talte til, hvorpaa de lo voldsomt allesammen.

Jeg var knust; jeg var graaden nær. Jeg var ikke alene kommen forsent til mit tog; men jeg hadde ogsaa gjort mig latterlig hele byen over. Jeg burde jo heller resigneret straks; der gik jo et tog imorgen tidlig.

Saa telegraferte jeg da det bedrøvelige telegram, gik derpaa ind et sted forat faa mig noget at spise og gik saa min triste gang tilbage til mit logi.

* * *

Nei, ikke for alt i verden vilde jeg tilbringe den julekvæld i mine værtsfolks familje; det kunde saa alligevel ikke erstatte den julekvæld,

jeg skulde hat hjemme. Jeg gik kjøkkentrappen op og sa til Marthe, tjenestepigen, at jeg var kommen forsent, og at jeg ikke kom hjem igjen før sent paa kvælden. Hun fik holde det varmt hos mig.

Jeg hadde en trang til at være alene denne kvæld; jeg vilde gaa udenfor byen, langt, langt, slig at jeg blev træt og led ondt. Var kvælden først forspildt for mig, saa kunde det jo være det samme. Aa nei, jeg vilde gaa et sted hen og sidde ude om kvælden paa en bænk, ene og forladt.

Jeg tog veien op mod Sankthanshaugen; jeg vilde sidde deroppe og se paa lysene nede i byen og med uhret i haanden regne ud, hvorledes mit jernbanetog løb afsted; hvor det var nu, og hvor det var om ti minuter igjen — og saa vilde jeg i tankerne være hjemme og se det hele, i det øieblik jeg skulde traadt ind ad døren.

Hovedindgangen til Sankthanshaugen var stængt; men jeg fandt en af sideindgangene og gik langsomt op mod bassinet. Deroppe vilde jeg sidde og se nedover mod alle lysene. Forunderligt, saa denne vinter var fattig paa sne! Der laa bare som et rim udover plænerne; og gangene var dækkede af et tyndt

lag issvul. Med det samme jeg faar hodet saavidt ovenfor trappen til bassin-plateauet, ser jeg til min forbauselse, at der sidder et menneske der før, ogsaa en ganske ung gut paa en sytten atten aar. Han sidder ganske rolig med frakken tilknappet helt opunder hagen, en liden stiv hat trykket godt ned i panden og en liden gloende snaddepibe mellem tænderne.

Jeg sætter mig paa den anden bænk foran trappen, ikke langt fra ham. Han lader til at ignorere mig aldeles; det lader til at være ham fuldstændig ligegyldigt, hvorvidt jeg sidder tæt ved ham eller ei. Han sidder urørlig med den ene haand stukket ind paa brystet under frakken og damper væk paa sin lille snaddepibe i lange drag, saa en duft af sød engelsk tobak næsten lægger sig som uld i luften over de to bænke. Det lykkes ikke for mig at beholde mine tanker kredsende om mine egne ting, alt det jeg proberer; mine tanker vil stadig befatte sig med gutten paa bænken tæt ved mig, hvorfor han sidder der ikvæld, om han er ulykkelig, om kanske ogsaa han er kommen forsent til et eller andet, eller om han kanske sidder der paa trods. Sligt gik jo ogsaa an, det vidste jeg fra min egen praksis.

Jeg kan tilslut ikke dy mig for at snakke

til ham; jeg lar med forsæt min cigar gaa ud, reiser mig saa og gaar hen til den fremmede gut. — Aa, De skulde vel ikke ha en fyrstikke at gi mig?

— Jo, saa gjerne, svarer han med vestlandsk tonefald og griber ned i frakkelommen.

Jeg modtar hans fyrstikæske og sætter mig ved siden af ham. — Kanske ogsaa De er kommen forsent til jernbanetoget eller dampskibet? spør jeg.

Han ryster paa hodet og svarer ganske lavt. — Aa nei da; det har jeg nok ikke hat anledning til. Ellers skulde jeg nok passet paa.

— Hvorfor sidder De da her?

Han piner ud af sig noget ligt en liden tynd latter: — Det er tredie julekvæld, jeg tilbringer her paa denne bænk. Ifjor holdt jeg paa ikke at komme ind her engang; portene var stængte, men jeg klatred over gjerdet. Men De, hvorfor er De her? Aa jo, det er jo sandt: De er jo rimeligvis kommen forsent til dampskibet. Men saa gaar der vel et imorgen aften igjen eller iovermorgen?

— Der gaar et jernbanetog imorgen tidlig, halv syv.

— Og alligevel synes De, det er nødvendigt at sidde her ikvæld?

Han lo igjen med sin lille tynde latter, trak hatten dybere ned i panden og gav sig til at ridse frem og tilbage over issvullen med sin stok.

Jeg forstod, at han nødig gad passiare mere med mig; kanske fandt han ogsaa, at jeg forstyrred ham; dette var jo egentlig hans plads, for julekvælden ialfald. Jeg vilde si noget i denne retning; jeg vilde tilby mig at gaa straks,h vis jeg generte ham. Men netop i samme øieblik reiste han sig og stod med stokken i haanden færdig til at gaa trappen ned.

— Skal De langt? spurgte jeg.

— Aa nei, ikke langt egentlig.

— Men hvorfor gaar De?

— Fordi jeg har den lyst.

— Nei, men hør nu: Kan vi ikke finde paa noget andet, noget isammen? Jeg bor slettes ikke langt borte; lad os da heller gaa ned til mig, saa kan vi drikke et glas vin eller lave os en toddy. — — Ikke? Men hvorfor ikke? Saa er vi to ialfald!

Han stod en stund og ligesom betænkte sig. — Jeg har da kammerater, sa han om lidt; — men de er reist hjem, alle sammen.

— Ja, det er alle mine og. Kom da, vi gjør det, vi gaar ned til mig.

— Ja kanske — han drog paa det — kanske det kunde være noksaa pudsigt.

*
* *

En god halvtime senere sad vi hjemme i mit logi med tændte cigarer og toddyvandet dampende over spiritusapparatet. Han var en liden, tynd, lys fyr med et ganske almindeligt ansigt. Det eneste bemærkelsesværdige ved ham var hans blaa troskyldige pigeøine og den forunderlige sang i stemmen. Eftersom tiden led, fortalte han som til tak for min meddelsomhed lidt om sig selv i smaa tørre, spredte sætninger. Hans navn var ganske almindeligt. Han var vel atten aar gammel; og hans historie var saare almindelig og saare sørgmodig: Han var vestenfra og var kommen hid ved femten aars alder som volontør i en større forretning. Lønnen var jo elendig; men det var den anbefaling, der hang ved firmaets navn, som skulde hjelpe i fremtiden.

I begyndelsen trodde han næsten, han skulde faa tæring eller noget sligt af bare hjemve. For saa smaat det end var derhjemme, saa hadde han alligevel hat det saa usigelig deiligt som gut derborte. — Jeg er svært glad

i min far og min mor, sa han; — og saa har jeg en liden bror og to søstre; og det har bestandig været nødvendigt for os at holde sammen og være gode mod hverandre. Da jeg reiste hjemmefra, trodde jeg saa sikkert, at om et aar eller to skulde jeg kunne reise i besøg hjem som en forholdsvis velhjulpen kar, ialfald efter forholdene derhjemme. Men nu har jeg været her i byen i over tre aar, og jeg har firti kroner om maaneden. Jeg begyndte med ti og steg det andet aar til tyve. Jeg har en onkel i Bergen; han har støttet mig lidt. Men hvorfor pokker skal jeg sidde og snakke om sligt! Det kan jo ikke more Dem, og jeg forsikrer Dem, at jeg pleier aldrig at gjøre det. Men De kan ialfald forstaa, at jeg har aldrig raad til at reise hjem til mine; derfor har jeg siddet tre julekvælder paa Sankthanshaugen; det er ogsaa hyggeligt paa sin maade. Jeg kjender ingen her i byen uden kammeraterne, og de reiser alle bort før jul. Jeg kunde jo være hos mine værtsfolk; men jeg har jo nye værtsfolk etpar gange om aaret; og de folk, de med de billige værelser, har det med at synes synd i en og sligt noget paa en forbasket tarvelig maade — de kroer sig og bruger en stymper som bevis for, hvor

godt de selv sidder i det, naar de tilmed kan øve goddædighed, de noksagter.

— Men De maatte da kunne laane saapas, at De kunde reise hjem i julen?

— Aa, Gud bevare Dem vel! Hvis jeg kunde laane, saa var der da tusen andre ting, som jeg bedre kunde bruge pengene til.

— De kunde laane det dobbelte.

— Hvis jeg øded en hel maaneds gage eller et helt kvartals bidrag til en reise hjem i julen, saa sa min onkel i Bergen stop med hjelpen med en eneste gang. — Nei, Sankthanshaugen er ikke saa dum; det har altid været saa forunderlig stille og høitidelig deroppe om julekvældene. — —

* * *

Glassene var tømte, og der var ikke mere vand hverken i kasserollen eller paa karaffelen. Jeg tændte mig derfor en frisk cigar og listed mig afsted til kjøkkenet efter mere vand. Da jeg kom tilbage, stod han ved døren med frakken paa og stok og hat i haanden. — Jeg vil nok helst gaa, sa han.

— Men hvorfor det da? Jeg for min del blir saa alligevel siddende oppe udover i det uendelige.

— Aa jo, jeg vil nok helst gaa. Det er nok venligt af Dem; men jeg vil virkelig helst gaa.

Saa fik han gaa selvfølgelig.

*
* *

Jeg gaar og aabner vinduer og lufter ud tobaksrøg. Besynderlig nok: klokken er ikke mere end halv ti. Nu ved mine værtsfolk, at jeg er hjemme; og saasnart de hører, at jeg er alene igjen, vil de aabne døren og be mig endelig komme ind til dem. Dette er jeg ikke oplagt til; jeg vil det simpelthen ikke. Lægge mig vil jeg hellerikke; lægge sig klokken halv ti en julekvæld, det er jo aldeles meningsløst. Nei, da gaar jeg heller ud og driver paa gaderne og finder adspredelse i at se, hvadslags folk der driver ude paa en slig kvæld.

Udenfor har det netop sat ind med et fint let snedrys. Jeg driver ned gjennem en gade eller to og møder ikke et menneske; bare nede paa pladsen staar der en konstabel. Jeg gaar bort til ham og byr ham en cigar.

Han nikker og tar mod den som en beskeden opmærksomhed blandt alle de andre paa en slig kvæld; saa vender han mig ryg-

gen og stiller sig igjen til at stirre op mod det store hus med hele anden etage oplyst paa det festligste.

Nei, min nye ven hadde nok ret i det, at Sankthanshaugen var noget rent ekstra for en ensling paa en slig kvæld. Jeg gaar heller did op igjen og sidder ganske alene og uforstyrret med mine egne tanker og øinene udover de tusen lys gjennem det lette snefald.

— — For anden gang vandrer jeg sagte henad den smale vei langs bassinplateauets fod; igjen stiger jeg op trappen, og igjen tar mit øie sigte paa bænken der lige tilvenstre for flagstangen.

Idetsamme ser jeg én reise sig op fra den anden bænk og gaa indover i det lette snefald i retningen fra mig. Jeg tar ikke feil af den lille figur, af hatten og af duften af den søde engelske tobak: Det var min nye ven.

TYVEN KNEBEN

EN HISTORIE FRA FARMERLIVET

I dette distrikt, langt inde i Jova, var der omtrent bare skandinaviske farmere, mange norske, næsten ligesaamange svenske, og en del danske. Man roste sig af, at saa langt omkring, som folk vidste, fandtes der ikke et distrikt, hvor der var saa jevn god velstand, og hvor alle forhold var saa ærlige og rent ud broderlige som netop her i *Norsemens Settlement.* Øvrighederne hadde man ikke brug for, og de skrevne love hadde ingen behov for at kjende; thi sjelden, næsten aldrig, skedde der noget ulovligt i *Norsemens Settlement.* De faa gange, noget galt hadde indtruffet, hadde altid farmerne selv tat sig af sagen i al mindelighed, overbevist, straffet og formanet i al mindelighed. Og forbryderen hadde saa i almindelighed set til at komme sig bort fra distriktet eller slaat ind paa et bedre liv.

Mange af de andre distrikters farmere rundt omkring kaldte derfor *Norsemens Settlement* i daglig tale for spøgs skyld for «Al mindelighed.» Det skulde være som en slags mild haan; men der laa alligevel en god del af agtelse i det. Og den agtelse steg, da det spurgtes vidt og bredt, hvorledes Torger Tjelle i al mindelighed i enhver forstand hadde knebet tyven, som vilde lænse hvedeloftet hans.

Med denne historie hang det slig sammen:

Torger Tjelle, som bodde ensom paa sin store farm og bare hadde en gut og to jenter omkring sig, hadde endnu aldrig sat laas for nogen ting paa sin farm; hos ham stod alle døre aabne nat som dag som paa alle de andre farme i settlementet. Endda han hadde smedje og var en ren mekanikus til at lage alslags smaaredskab — en laas eller noget sligt hadde det dog aldrig faldt ham ind at lage. Man stjal jo aldrig her i dette distrikt.

Men saa merked han pludselig en høst, at hveden hans minked paa en ret merkelig maade. Naa, det hadde vel sin rigtighed. Der gik to dage, og der gik flere, og søkket i hvedehaugen blev alt dybere. Da blev Torger Tjelle alvorlig. Han sad oppe en kveld ved vinduet for at passe paa, om han skulde

se nogen fremmed gaa ind i boden; men efter en stunds forløb satte han lemmen for vinduet og gik og la sig. Det maatte ha sin fuldkomne rigtighed med hveden alligevel; i aller groveste tilfælde maatte det være Dordi, budeien hans, som tog af den og trakterte grisene, som var hendes yndlinger — mens hveden skulde ligge og bli god i prisen, eftersom kursen steg nede i byerne. Og det var jo altfor grovt at sidde slig og lure, som om han skulde mistænke naboer og hæderlige folk her i selve *Norsemens Settlement.*

Han sov godt Torger Tjelle; og næste dag bad han Dordi i al mindelighed at gaa til bekjendelse.

Men Dordi slog hænderne sammen og tog til graaten.

— At Torger kunde tro sligt! Den dyre hveden! Og det endda nu, som prisen steg dagstøt nede i byerne. Men Dordi kunde fortælle det, at hver morgen var der digre spor ved boddøren; og de sporene, som gik fra, var dybere end de, som førte til, og de bar mod bækken og nylandet paa den anden side. Hun vilde ikke mistænke folk for at stjæle her i *Norsemens;* men naarsom Torger trodde ilde om hende og de stakkars grisene saa! — Uh!

huh! Overende paa kjøkkenbænken i en graat saa saar og ærlig, at Torger Tjelle næsten kjendte trang til at graate med.

Han trøsted hende med løftet om et nyt kjoleliv, næste gang han kom fra byen; og da han atpaa det gav hende tilladelse til at traktere grisene med sødmelk til kvelden, stansed graaten lidt efter lidt. Og de stakkars uskyldig mistænkte grisene fik melkevelling, saa det forslog.

Men Torger Tjelle gik til sin smedje; og med en bedrøvet mine laged han det, han aldrig hadde laget før her paa farmen i *Norsemens Settlement*: en enkel men kunstfærdig laas til at fæste indvendig paa døren, og en liden fjær, som kunde slaa døren i. Han anbragte sine apparater uden at nævne noget derom til tjenestefolkene; og saa gik han tilkøis udpaa kvelden i den trygge forvisning, at han hellerikke ikveld hadde sat laas for sine huse; blev desuagtet døren til hvedeboden laaset ikveld, saa var det indenfra og ved fremmed hjælp.

Han hadde ikke mistænkt nogen; men han kunde ikke hjælpe for, at under den korte stund, han sov, drømte han ustanselig om den fremmede nabo paa nylandet over paa den

anden side af bækken, han som var kommen i vaares og ligesom ikke rigtig passed helt ind mellem folkene her i *Norsemens* —

— — Hadde han hørt noget? Han vak i ved to-tiden og for op i sengen. Alt var endnu mørkt. Han for frem paa gulvet og rev som i feber til sig klærne. Saa husked han det hele; og den vante ro kom over ham igjen. Han smilte, gav sig god tid, tændte en lygte først, saa snaddepiben, saa knød han sig et tørklæde om halsen, fandt frem hatten og skulde til at gaa. Nei, han hadde alligevel glemt en ting: Han listed ud i kjøkkenet, tog en kjedel med vand, kopper, glas og nogen vedpinder, fyred saa op i den lille ovnen i kammerset, satte kjedlen over. Saa var han færdig og gik med lange rolige skridt mod kornboden.

Døren var stængt; og der stod en stok lænet op mod væggen udenfor.

Torger Tjelle laaste op sin kunstfærdige laas gjennem det lille hul, han hadde boret i døren, og gik ind med lygten lysende foran sig.

— God kveld! sa Torger Tjelle.

Ingen svarte.

— God kveld! sa Torger Tjelle; — og velkommen!

Ingen svarte.

— God kveld! sa han nok en gang; — og Guds fred alligevel!

Ingen svarte.

— Signe arbeid! sa Torger Tjelle. Nu var han næsten sint.

Men der var fremdeles ingen, som svarte.

— Ja, du forstaar norsk, hvem du saa er, sa Torger Tjelle ind mod mørket; — her kommer ikke amerikanere og besøger mig paa denne tiden.

Han gik indover med lygten foran sig — og rigtig nok: derinde i den inderste krog sad en mand paa hug med ansigtet gjemt op i krogen. Torger Tjelle tog ham i kraven og snudde paa ham. Det var den fremmede nabo paa nylandet med ligblegt ansigt og skjælvende krop. — Jeg skulde bare, stotred den fremmede.

— God kveld — velkommen, sa Torger Tjelle igjen.

— God kveld, svarte den fremmede, neppe hørligt.

— Du har slumpet til at gaa feil, sa Torger Tjelle; — det er svindt gjort, alle husene er jo omtrent lige store her paa farmen. Du faar værsgod bli med ind og sidde ned.

Den fremmede kunde ikke si et ord. Han reiste sig viljeløs for at følge. De var alt kommen til døren.

— Du glemmer vel ikke noget? sa Torger Tjelle. — Du hadde vist en sæk eller noget sligt.

— Jeg, nei! Kan du tænke sligt! Jeg skulde bare — —

Men Torger Tjelle førte ham foran sig tilbage igjen og lyste med lygten. Der laa en drabelig sæk lige ved hvedehaugen og næsten halvfyldt.

— Det var det, jeg tænkte, jeg, sa Torger Tjelle; tog sækken op og gav den til naboen. Han tog nølende imod den. Torger Tjelle stod lænet mod en stolpe og saa paa ham med et forunderligt smil og nogen store rolige øine, som det var umuligt at slippe undaf.

Da tog naboen og tømte sækken i hvedehaugen igjen.

— Ja, saa faar du værsgod bli med ind og sidde ned da, sa Torger Tjelle; — du faar virkelig undskylde, at husene er saa jævnt smaa her paa farmen, at en fremmed fuldt svindt kan slumpe til at forvilde sig ind i kornboden istedetfor i stuen.

De gik side om side fremover mod stuebygningen.

— Det er fuldt merkeligt: jeg vented dig saa vist ikveld, sa Torger Tjelle om lidt.

Den anden svarte ikke et ord, bare hosted saa smaat.

— Au, au! Naa skal du se, du er blit fuld af kulde og, sa Torger Tjelle; — ja du kunde saamen blit siddende der i hele nat du, hvis jeg ikke hadde været saa sikker paa, at du skulde komme — og slumpe til at gaa feil. Værsgod da; her er trappen. Nei, jeg var saa aldeles vis paa, at du skulde komme, ser du. Jeg vented ingen anden i hele *Norsemens* end netop dig ikveld, ser du. Værsgod da!

Derinde brændte veden muntert i den lille ovn; og vandkjelen paa hullet surred under laaget og damped af tuden; og ved siden af den stod den graa emaljerte kaffekande med kaffe-resten fra i eftermiddag og holdt sig lunken.

— Nu skal vi ha os en god kaffedoktor eller en grog, hvad du vil, sa Torger Tjelle; — her er tobak og. Jeg er selv ikke meget for det sterke; men naar jeg faar besøg, og især slig paa en uvanlig tid, maa en altid ha lidt at styrke sig paa. Her kan du se, hvor

bestemt jeg har ventet dig — — — Og du har kanske gaat feil flere gange og du? Det var ilde det. Tænk, saa koseligt vi kunde hat det! Jeg har altid tænkt, at du var en snil og hyggelig kar. Vi er jo næsten landsmænd og. Nei, se her: sæt dig op i sofabænken. Du kan skjønne det da! Saa ja. Skaal da, og velkommen i huset! Det er en stor ting at ha gode naboer. Her i *Norsemens* regner vi det som det første af alt; vi blir brødre allesammen! Mangler en noget, saa faar han det hos de andre paa mindste vink; gaar det galt for en, saa trær de andre til og bøder paa af et godt hjerte. Vi maa jo det, ser du; vi har et godt land, og derfor maa vi selv være bra folk. Det er ikke nok bare at ageren er tyk og tung, og at kua er god og gjild; vi faar takke for det hele ved selv at være bra folk og — saa godt som vi har det. Ikke sandt da? Skaal da du!

— — Der sneg sig time paa time. Naboen gjorde gang paa gang tegn til opbrud; men Torger Tjelle tvang ham hver gang tilbage igjen. — Nei sid naa da! Herregud, vi kan da snakke sammen! Vi, som slider saa trut, faar da nytte tiden til hygge og venlighed, naar vi først en enkelt gang gaar den

lange vei over til hverandre. — — Og saa la han albuerne paa bordet, støtted ansigtet i hænderne og saa i det uendelige, langt og vemodigt paa den fremmede.

Endelig slap den fremmede ud. Torger Tjelle fulgte ham et stykke paa den smale vei, som løb over engen og ned mod bækkefaret. Endda efterat han hadde tat farvel, blev Torger Tjelle staaende og se efter ham. Saa sukked han og skulde til at gaa ind igjen. Han stemte hænderne for brystet og stønned som i en stor smerte. — — — Men der snudde jo naboen og kom opover igjen? Jovist kom han lige mod ham. Nei, nu kunde ikke Torger Tjelle længer; nu hadde han ikke mere kraft tilbage. — Gaa! Gaa! vinked han mod naboen.

Men naboen kom alligevel lige op mod ham, tog først hans haand, klemte og krysted den. Saa la han sit hoved mod Torger Tjelles skulder og hulked, saa hele hans brede ryg skalv.

Nu var Torger Tjelle en anden. — Gaa! Gaa! stønned han. Og han rusked og sled i den fremmede.

— Du skulde vide, hvor ilde jeg har det! Det slider og koger herinde i brystet paa mig.

Jeg tar heller ti dryge arbeidsdage i solstegen paa prærien end denne ene nat omigjen. Gaa! Gaa! Og har du det ondt, saa snak til os andre — — — snak til os andre for Guds skyld! Du har ikke noget andet nødig.

Saa gik da naboen. Snart stod solen op, og han tog igjen fat paa sit strævsomme arbeide ude paa prærien, han som Torger Tjelle og alle de andre i *Norsemens Settlement.* Og han blev i distriktet. Aarene gik, og han blev som en af de andre, strævsom, oprigtig, hæderlig og mild i al sin dom. Og ingen slog paa de rygter, som senere kom op til distriktet: at han i det gamle land hadde været straffet for tyveri baade en og to gange, og hans far og farfar før ham igjen endnu adskillig oftere.

— — — Trods al taushed blandt farmerne i *Norsemens Settlement* kom alligevel historien ud i de omliggende distrikter. Man talte om den med en besynderlig blanding af skjæmt og ærbødighed.

— Der har jo væretet tyveri oppe i *Almindelighed*, sa en.

— Ja, der har jo det. Men tyven blev jo ogsaa kneben og straffet i «al mindelighed», sa en anden.

HAVBLIK.

Lange, lave og graa ligger disse øer og skjær og svømmer langt derude. Intet træ vil fæste rod i revnernes tørre, salte jord. En enkelt busk har proberet at trives i krogen bag et lavt stengjærde; den bærer grønne, eller rettere graagrønne, blade hvert aar; den har endog blomstret en gang for længe siden, og smaa barn glæded sig til dens frugt. Men frugterne skrumped ind; og buskens yderste blade visned — ellers hadde den naaet med hodet op over stengjærdet, der den stærke salte vind blæser og jævner alt, som vil op over holmernes lave ensformighed.

Men fint, spædt græs gror i de luneste sænkninger; og smaa hverdagsblomster myldrer i græsset igjen. Enkelte rent trodsige staar og nikker helt oppe paa stenryggene og ser hele havet foran sig; bare staar der og nikker, saa-

længe den lune bris leger dem mellem bladene; skjælver, svøber bladene om sig og vil flygte med bøiede rygge, naar vindene øges, og det milde sus stiger til tudende hvin; lægger sig angstfuld helt ned mod marken, skjuler sit aasyn under frysende bæven, mens storm, orkan brøler over de lave øer; og selve havet stiger som salte, pidskende svøbeslag ind over det lave land. Staar der dog opreist igjen næste dag og nikker, nikker.

Pragtløse, frygtsomme fugle har sine reder paa de yderste skjær, graa hverdagsklædte fugle, hvis varsomme øine skuer efter fare, hvis struber bare kan gi angstfulde skrig.

I blanke solgyldne dage, naar havet er et eneste stort kjærtegn, svømmer de graa fugle ud i flokke og ligger og vugger som perler paa en snor. Da kommer ogsaa andre fugle frem; fugleunger piber ved strandene; lynsnare teister, hvide maager med sol paa vingerne seiler i den skjære luft; hviner, skriger, som var man midt i selve den glade verden. Da kan der ogsaa komme fremmede fugle, store mægtige fugle med skinnende farver. De kommer ovenfra; lynsnare, sænker sig rapt mod havfladen; ser sig om, skriger, faar ikke svar. Skriger igjen, faar ikke svar. Stiger saa op

fra havet igjen og seiler videre. I de blanke solgyldne dage kommer der ogsaa sæl op af havet, skinnende dyr, som lægger sig paa de yderste skjær og fløiter lavt og klagende.

Paa slige dage tar de lave øer og skjær sig forunderlig ud inde fra land eller fra skibe, som farer forbi langt borte. De løfter sig op fra havfladen og stiger mod himmelen som fjerne underlige drømmesyn.

I graaveir og storm blir de helt borte, de to lange øer saavelsom alle de smaa skjær og holmer. Sjørøk og skaadde svøber sig om dem; selve havet stiger op i skum rundt omkring. Ingen vil ane, at derinde, midt blandt alle brændingerne, indenfor sjøsprøitet, inde i alle de hule drøn, lever alle disse stille mennesker.

Menneskeboligerne er baade smaa og lave herude. Graa, skjæve, af det fattigste virke, tættede med tang og tare ligger de strødd udover de to lange øer. Etpar steder ligger de i klump, tre, fire, seks, som støttede op mod hverandre; mest ligger de for sig selv et for et, inderst ved en liden vik; under en steil knaus.

I stille, trygge, maaneklare nætter ligger husene der tause, lukkede, udslukte, bare

vægge om sovende menneskers senge. I mørke vinternætter glor et enkelt rødt øie udover havet, et her, et der, fra vik og fra fjeldknaus. Og de smaa huse vokser, faar lodne konturer; de staar som vogtende dyr med stride rygge og stirrer glorødt udover havet. I vilde stormnætter lyser det fra hver eneste liden rude; svaiende lys haster over knauser og langs strand — milde mennesker, som stræver sig frem gjennem stormen for at banke paa og komme med trøst til dem, som har nogen af sine udpaa og nu sidder angstfulde i tæt klump og venter, venter.

I dovne, lumre, solmættede dage stiger der blaa røg fra de smaa huse; og alle vægge faar lyse farver.

— Som en hvid ørken, en lav oase, med solgyldne beduiner-telte, sa en fremmed, som fór forbi paa en slig dag.

*

Her bor stilfærdige mennesker; kvinder som næsten aldrig ler, aldrig blir kvit det medfødte drag af stor bekymring om mund og øine; mænd som altid ser ud, som om de

grunded over noget tungt uløseligt; barn som aldrig jubler, men leger sin stille fattige leg med strandens kryb og skjæl og revnernes spæde blomster; ungdom som neppe kjender glæde, og som intet andet kjender af livet end pligt, arbeide og dagenes, aarenes rolige rækkefølge jævnt og hverdagsligt over alt det, som for andre mennesker er begivenheder, sindsbevægelser, hjertebanken.

Naar menneskene herude tar farvel med hinanden, ofte for lange tider, altid mere paa det uvisse end andre mennesker, da gir de hinanden haanden og sier: — Ja, saa faar du leve vel.

Sjelden noget mere.

Naar de trænger til fest en enkelt gang, faar de sig ud en lægprædikant inde fra land; og de flokkes i det lille graa bedehus med trækorset paa oppe paa den største øens høieste. Ikke fordi at gudsfrygten eller dyrkelsen af den hellige skrift, ordet, paa nogen maade er det stærkeste i deres væsen — men fordi de ved ikke om nogen anden maade at feste paa; man har altid brugt det slig her paa øerne.

Og bedehuset staar der jo.

Her bor ogsaa Selma.

*

De er ikke vakre, øernes unge kvinder, de er gjerne midt imellem mørke og blonde; huden er gjerne lidt graa, og mange af dem har ikke saa lidet af finne-folkets brede kind og smaa øine. Mange af dem har allerede ved konfirmationsalderen en hel del af mødrenes bekymrede udtryk om mund og om øine. De er tause, beskedne og uden larm — — —

Men jeg nævnte Selma.

Det skyldtes en ren tilfældighed, at jeg kom didud til øen. Jeg vilde til et fremmed sted paa kysten og bo der nogen dage, det var det hele; og saa lod jeg mig seile ud til denne ø, hvor der saa sjelden kom nogen fremmed. Tilfældet vilde, at den mand, som man skaffed mig logi hos, var Selmas far.

Jeg bodde der i seksten dage; og jeg saa Selma hver dag, hele dagen. Hun var visselig den vakreste af øernes kvinder; hadde ialfald været det ganske sikkert. Nu var hun henimod de firti. Hun var noget mørkere end de andre, hadde større øine og var mere rank. Og saa var der et vakkert tungsind ved hende. Hun virked i grunden mest tungsindig, naar hun smilte. Og det gjorde hun ofte.

Jeg tror ikke, at øernes egne folk syntes, at Selma var vakker. Jeg hørte aldrig nogen

nævne det; tvertom mærked jeg ofte, at herude var det hovedbetingelsen at være blond, rigtig blond, «lys og vakker».

Selmas mand saa jeg ikke; og jeg faar visselig aldrig se ham. Men barnet saa jeg. En liden vilter gut paa hele elleve aar. Han stak af mod de andre barn paa øen, han skreg høiere end de andre, jubled frimodigere; han kunde være grusom mod smaa nøkne fugleunger, han kunde ogsaa ta til taarerne hurtigere end nogen af de andre, og han var ikke ræd for fremmede.

Dertil var han endda mørkere end Selma.

*

Der var til dagligdags ikke flere i huset end den gamle fisker, hans datter Selma og dattersønnen Eyvind — den eneste, som bar navnet Eyvind her paa øerne. Selmas mor var død; og hun hadde ingen søskend.

Jeg lærte i de faa dage at holde af denne hyttes stille liv. Den gamle hadde magelige dage paa denne tid af aaret; mest laged han redskab, bandt nye garn eller bøded paa de

gamle. Sommetider rodde han og jeg ud paa sjøen en tur, saa til nogen smaagarn eller teiner; sommetider laa vi udpaa, i en liden stille vik, og fisked med snører. Sommetider rodde vi ogsaa ganske stille rundt øerne uden maal eller med; og meget ofte sad vi øverst oppe paa knauserne og saa ud over havet.

Naar vi saa kom hjem til det lille hus igjen, kom Selma os imøde; hun smilte gjerne mod os, et stille bedrøvet smil; lindt tog hun kurv eller tine fra den gamle, ifald ogsaa han hadde noget at bære; ofte strøg hun ham over panden for at kjende, om han var varm.

— Hvor er barnet? spurgte altid den gamle, ifald han ikke kunde se lille Eyvind i nærheden.

— Barnet! svared Selma med et suk under det stille smil. — Vesle Eyvind er nede ved saltboden og leger. Eller: Eyvind har lagt sig nu, far. Eller: Vesle Eyvind fik lov til at gaa ned til Reier Gundersens barn.

Alt eftersom det hadde sig.

Tidlig om morgenen, før nogen anden, begyndte Selma at liste i dørene; hun kogte kaffe, hun slap ind frisk luft gjennem dør og vindu, hun var oppe i revnerne efter nye smaa blomster; hun sprang til naboerne efter friske

æg. Hun leved en kvart dag, inden den gamle og jeg kom tilsyne om morgenen.

Og aldrig skulde vi mærket hendes stille fjed, ifald der ikke hadde været en dør, som skreg paa sine gamle hængsler.

Saa gik hun fra og til det hvide bord i denne lille sollyse stue, skjænked og bød om — og varmed med sit bedrøvede smil.

— — Om kvælden læste hun ligesom lektier med vesle Eyvind. Saa kunde de to spøge lidt, mens hun trued i ham mest muligt af aftensmaden. Naar saa det var over, forsvandt de to i det lille kammer ved siden af kjøkkenet; og derinde blev det helt lystigt en liden stund — indtil det pludselig blev stille, og jeg kunde mærke, at Selma bad kvældsbøn med barnet.

Jeg lytted en kvæld, fordi jeg selv blev stille ved at høre en virkelig kvældsbøn med foldede barnehænder bli læst i det lille kammer ved siden. Jeg hørte Selmas stilfærdige varme stemme gaa foran, og den lille guts følge efter: — — — at vi altid maa faa beholde bedstefar, som du i din godhed har sparet for os saa længe. At du vil holde din haand over far og beskytte ham, hvor i verden han end er, saa han kan komme tilbage til os igjen — — —

Dermed trodde jeg, at jeg hadde faat lidt indblik i Selmas liv og skjæbne. En sjømandshustrus vanlige lod: Et barn og en mand, som svigted og glemte baade hende og barnet.

Og dog var det noget anderledes.

*

En kvæld, efterat den vesle Eyvind er bragt til ro, kommer Selma ind i stuen og sætter sig hos den gamle og mig. Passiaren vil dog ikke rigtig gaa ikvæld. Den gamle er urolig; hans pibe vil ikke brænde; han lægger den fra sig, tar den igjen og tænder paany gang paa gang. Ogsaa Selma er nervøs; det mærker jeg derpaa, at hendes tungsindige smil staar fast; det skifter ikke, det kommer og gaar ikke som ellers.

Tilsidst ser den gamle længe og spørgende paa Selma.

Hun bøier sit hode, reiser sig saa og gaar hen til ovnen, hvor hun pusler ved det visnede løv, som har staaet der til pryd siden tidlig i sommer, da det fragtedes hid fra de lyse skoge inde paa land.

— De er jo fra Kristiania? spør endelig den gamle.

— Ja, det er jeg.

Den gamle sidder og leger med messinglaaget paa sin korte pibe.

— Sig mig: De skulde vel ikke kjende en derinde, som heder Eyvind?

— Heder han Eyvind?

— Ja. Kanske han kalder sig Eyvind Hansen; for hans far hed Hans — —

— Han hadde endnu et navn, kommer det stilfærdigt fra Selma.

Og den gamle nikker.

— Ja, han hadde endnu et navn, hans far altsaa; men det kan vi ikke huske, for her hed han bare Eyvind; og vi trodde, at han kaldte sig Eyvind Hansen, eftersom hans far hed Hans. Det skulde være fornemme folk, har vi hørt, ja af de bedste i byen derinde.

— Nei, jeg kjender ham vist ikke.

— Saa De gjør ikke det. Den gamle sukker.

— Aa nei, det er jo rimeligt, sier Selma, idet hun atter kommer hen og sætter sig hos os. Hun støtter panden mod den ene haand og sidder og piller ved bordtæppet. — Han var af middels høide, fortsætter hun; — og saa var han temmelig mørk — — —

— Rigtig en pen ung mand, sier den gamle.

— Han var saa munter, vedblir Selma; — han sa saa meget morsomt, og altid var han saa glad.

— Ja, et sjelden godt menneske, sier den gamle.

Selma taler langsomt:

— Han var ikke sjømand. Han hadde vist gaat paa enslags krigsskole; og saa hadde han været tilsjøs etpar aar, mere for morro skyld. Da han var her, var det, fordi han hadde været syg og skulde ha sjøluft igjen. Egentlig var han paa sin fars kontor; faren er nok stor skibsreder, og Eyvind var eneste søn og skulde nok ha det hele. Han reiste fra sted til sted her paa kysten for morro skyld, eftersom han ikke var frisk.

— Er dette længe siden? spør jeg.

Den gamle tænker ligesom efter; men Selma svarer straks:

— Det er tolv aar isommer siden.

— Saa længe?

— Det er ikke saa længe. Bare han engang vilde komme.

— Han er endnu en ung mand kanske?

— Javist — lad mig nu se, tænker den gamle sig om.

— Han blir otte og tredive aar den 27de oktober, svarer Selma, før den gamle kommer videre.

— Kanske han er syg; kanske han ogsaa er — —

— Død mener De? sier den gamle. — Nei, det er han ikke; for der er folk, som har set ham. Han blev set i Bergen for fem aar siden; det var endda en af mine brorsønner, som saa ham dengang.

— Dengang trodde jeg saavist, at han var paa vei hidover, sier Selma og stirrer hen for sig.

— Ja, kan du huske, Selma, slig som vi vented! Den gamle tar om hendes ene haand. — Kan du huske, slig som vi sad deroppe ved bedehuset og saa efter hver eneste baad, som var paa sjøen! Og saa lærte du barnet, hvad det skulde si, naar han endelig kom — — —

Selma reiser sig for at si godnat. Hun gir mig haanden; og saa sier hun, mens hun ser ned mod gulvet.

— Ja, hvis De nogensinde skulde træffe ham, saa faar De være saa snil at hilse ham fra os. Bare hils ham rigtig mange gange. Han har det vel slemt, er jeg ræd, siden han ikke lar høre fra sig.

*

Efterat Selma er gaaet, sidder den gamle længe taus og ser hen for sig. Saa ser han paa mig og hvisker, for at Selma ikke skal høre det.

— Ja, De skjønte vel, at det var barnets far, som vi snakked om?

Jeg nikker; og han fortsætter:

— Ja, jeg skjønner det ikke. Han var her et halvt aar og vel saa det; og han hadde ikke været her en maaned engang, før han og Selma var forlovede. Vi var saa glad i ham, baade Selma og jeg. De var sammen sent og tidlig; og der var intet dølgsmaal over det, at de skulde ha hinanden. Saa reiste han da senhøstes; og hans sidste ord var de, at straks over nytaar skulde han komme igjen og hente Selma. Enten vilde han ta hende med til byen, eller saa vilde han bosætte sig inde paa land et par mil herfra. Gifte sig skulde de i ethvert tilfælde, naturligvis.

Udpaa vaaren kom barnet til verden; men han kom ikke, og han skrev ikke heller. Det var saa besynderligt, ser De, for vi var saa trygge paa ham. Saa gik vi da og vented og vented den sommer og næste sommer med; og vi blev rigtig bedrøvede. Sligt hadde aldrig hændt her paa øerne før. Jeg mener ikke det

med barnet; for slig er det bestandig; man slaar gjerne bryllup og barsel sammen herude; det er der ingen skam i, naar to unge mennesker er glade i hverandre og har git hverandre løftet. Men det at han slet ikke kom, det var saa leit; og noget saadant har aldrig hændt før. Nei aldrig.

Saa tænkte vi, at han var blit syg; men da burde han jo ha skrevet. Saa tænkte vi, at han kanske var død, slig som De ogsaa sa; og da graat Selma rigtig ofte. Men saa fik vi spurgt, at han var blit set et eller andet sted; og saa takked vi Gud, fordi han var i live. Kanske det er gaaet ud med ham; kanske han er blit rigtig fattig. Han maa naa vel komme engang. Tror ikke De ogsaa det? Selma er nu saa aldeles sikker hun da; hun gaar der og venter og venter.

— — Uden at jeg ved om det, sidder jeg og stirrer den gamle ind i øinene; jeg bare tænker paa Selmas skjæbne, og jeg har intet ord at svare.

Den gamle blir siddende der og stirre paa mig igjen; hans mund aabner sig lidt efter lidt, og hans ansigt udtrykker den mest maalløse forbauselse.

— Ja, De vil vel ikke si, at han slet ikke kommer? At han har glemt os? At han — —

Jeg kan ikke svare. Om jeg hadde været i den yderste nød, saa hadde jeg ikke kunnet afpresse mig selv et løgnagtigt beroligende svar.

Dertil hadde jeg for stor agtelse for Selma og hendes gamle far.

Den gamle vil reise sig. Men han synker ned paa stolen igjen. Og han lægger hodet mod bordet og hulker.

*

Etpar dage senere skal jeg reise. Dampskibet skal gaa tidlig om morgenen, og derfor maa den gamle og jeg ro afsted endnu før graalysningen. Vi har over halvanden mil at ro.

Selma er oppe og skal se os vel afsted. Først maa jeg ind og ta farvel med vesle Eyvind, som ligger og sover i sin seng. Han sover godt og sundt. Selma staar ved siden og smiler. Jeg tør ikke vække den lille; men jeg kan ikke la være at trykke mit øie lindt ind mod hans ene kind. Da snur han paa sig og gnir sig i ansigtet med de smaa brune

næver. Selma tar hans ene haand i sin og kysser den — længe.

— — Vi sidder allerede i baaden. Selma er der ikke. Jo, der kommer hun nedover; hun har hænderne fulde af blomster. Som om hun hadde ribbet hele den fattige ø. Hun lægger blomsterne i baaden til mig; og saa tar hun begge mine hænder. Hun sier intet, endda det ser ud, som om hun vilde si saa uendelig meget. Saa bøier hun hodet til siden, slipper mine hænder og gaar langsomt opover.

Da vi saa ror forbi den yderste odde, staar Selma der allerede. Hun staar der høi og rank, barhodet. Hun vifter med sit hvide hovedklæde. Hils! Hils! roper hun.

Jeg vifter igjen.

— Som hun venter stakkar! sier den gamle og lægger sig seigt i aarerne.

*

Jeg har tat farvel med den gamle. Jeg staar igjen paa dampskibsbryggen; og han ror tilbage til øerne.

Solen staar netop op; havet ligger speil-

blankt under dens kobberrøde skjær; tunge graa fugle seiler paa rappe vinger langs havfladen, en flok muntre springhval boltrer sig i baadens kjølvand. Nu kommer solen helt op over himmelranden; og øerne langt derude begynder ligesom at løfte sig fra havfladen.

Disse fjerne øer, som saa sjelden faar besøg af den lyse, solglade verden!

I EN UDHAVN.

Dampskibene lægger som en regel ikke til her; her stiger jo aldrig nogen af og endda sjeldnere nogen paa; for skal havnens folk noget sted hen, saa bruges altid sjægten eller skøiten — eftersom det er veir til, og eftersom man skal kort eller langt afsted.

Dette hadde jeg hørt, og derfor telegraferte jeg paa maafaa til havnens mest ansete mand — den fornemste lodsen, han med den næsten landskjendte skøiten — om han vilde la gaa baad ud efter mig, naar damperen peb og slog bak.

Det lod ikke til, at min fordringsfulde henvendelse var tat ilde op; for allerede straks dampskibet kom om pynten, nikked kapteinen til mig og pegte indover. Der, midtpaa den brede bugt, laa der en grønmalet sjægte med to mand i og red paa den høie sjø.

De nikked op mod mig, der jeg stod ved den nedfirede faldrebstrappe. — Det er Dere, som har telegraferet jo?

— Ja, ha.

— Ja værsgod. Tag mod kufferten du, Anders John.

— — Paa bryggen staar lodsens kone og tar mod fanglinen. Hun belægger den med et par raske halvstik; saa retter hun sig, skyver det sorte tørklæde tilbage og byder velkommen.

— Manden min bad hilse. Han maatte seile inat.

Hun gaar foran over den lille sandfyldte, svagt græsbevoksede bryggeplæn, saa om et hushjørne, op en liden trappe, steil og smal som en kahytsnedgang, derpaa gjennem en slumrende have; og vi staar foran hendes hus. Bagefter kommer de to rorkarle med min bagage.

— Bagagen kunde jo gjerne staat paa bryggen saalænge, sier jeg.

— Det er ikke bra, sier hun; — hvis sjøen øger lidt udpaa dagen, saa slaar den over dernede. Og jeg tror, den øger; den har gjerne gjort det hver formiddag ved tiellevetiden i det sidste, — og barometeret er saa uroligt.

— Faar jeg bry Dem med at spørge, hvor jeg skal faa et logi? Jeg er jo saa aldeles fremmed her; jeg vilde bare være her nogen dage og — ja og fiske lidt og snakke med folk.

— Ja, saa gjerne. Jeg skal si Dem akkurat, hvorledes det staar til: Jeg har sendt bud til madam Gerhardtsen og til madam Grøn — lodskoner begge to, rigtig bra folk — og sagt, at De kommer ned for at se paa logi der. Jeg skal vise Dem, hvor det er, fra stuetrappen, saa kan De siden gaa did bort. — Og skulde De ikke like Dem hos nogen af de to, saa sa Jørgen, manden min, at De fik bli her hos os. — Men De maa først gaa til Gerhardtsens og Grøns; for de har hat sommergjæster før, og de har indrettet sig paa det.

— Kan jeg ikke heller faa bli her med det samme?

— De faar da først spørge, om det kan se hos madam Grøn eller madam Gerhardtsen. Det er jo saa lige ved. I det lille huset dernede ved bryggen bor Gerhardtsens; og i det hvide med trærne foran der tilvenstre bor Grøns. Gaa nu lige ned, saa dækker jeg bordet imens. For kaffe kan De vel altid tækkes med her hos os?

— Men hvis nu hverken Gerhardtsens eller Grøns vil ha mig?

— Saa faar De hjørnestuen her hos os.

*

Madam Grøn tar imod mig ude paa trappen og beskuer mig med en nærmest misbilligende mine.

— Om jeg kan faa kost og logi for en uges tid?

— Er det ikke Dere, som har telegraferet til Erlandsens da?

— Jo netop.

— Ja, saa blir De der.

— Men fru Erlandsen sa, at jeg skulde gaa hid; og hvis jeg ikke kunde faa logi her, skulde jeg gaa til fru Gerhardtsen.

— Ja, men Ane Erlandsen har gjort istand hjørnestua til Dere, saa De faar bli der.

— De vil ikke ha mig her altsaa?

— Ikke for øieblikket, nei.

— Ja, saa faar jeg gaa tilbage til fru Erlandsen da, og slaa mig til der.

— De faar da først gaa op til Stina Gerhardtsen.

— Men De sa jo netop, at jeg skulde ha hjørnestuen hos fru Erlandsen.

— Ja, men De faar da spørge Stina Gerhardtsen først; ellers kan jo umulig Ane Erlandsen være tjent med Dere.

Temmelig viljeløs banker jeg paa hos Gerhardtsens. Madamen tar imod mig ude i gangen og betragter mig helt deltagende. — Nei, ettersom De har telegrafert til Erlandsens, saa faar De da bli der.

— Men fru Erlandsen vilde helst, jeg skulde bo hos Dem.

— Ja, det er muligt, det. Men naa har hu gjort hjørnestua istand; og det er jo et rigtig pent værelse, saa De blir nok fornøiet. Der bodde en bureauchef hos mig i sommer, baade han og frua og to barn, og jeg hørte ikke andet, end at de var vel fornøiet. Hu har jo aldrig hat badegjæster før, Ane Erlandsen; men det er jo saanne bra folk, og naa som hjørnestua er istand, faar De bli der da, ser De.

Med den besked vender jeg tilbage til Ane Erlandsen. Hun aabner døren ind til hjørnestuen. Derinde er alt i den vakreste orden, seng med snehvide lagen, et lidet bord med hvid dug og friske blomster i glas, gyngestol med aldeles nyt, hæklet tæppe og frisk enertop strød paa ovnspladen og foran ovnen.

— Skal jeg altsaa faa bli her da? spør jeg helt ængstelig.

— Ja, saa inderlig gjerne, hvis De vil tækkes, svarer fru Erlandsen helt hjerteligt. — Naar baade madam Gerhardtsen og madam Grøn har sagt udtrykkelig, at de ikke vil ha Dere, saa maa De bli her. Men — hun ber rent vakkert for sig — De maa endelig være saa snil og hjælpe mig og si aldeles nøie, hvad De vil ha, og hvad slige badegjæster pleier at like, og nøiagtigt hvorledes hver enkelt ting skal være, for hvis jeg glemmer noget, eller jeg kommer til at gjøre noget galt, faar baade madam Grøn og Stina Gerhardtsen straks vide det; og saa ler de ad mig, for de er saa praktiserte i at ha badegjæster. — — — Men jeg bad Dere jo først gaa til dem begge, ikke sandt? Og Gud skal være mit vidne, at jeg aldeles ikke har tænkt at forhindre Gerhardtsens eller Grøns i at ha Dere.

*

Saa bor jeg da i denne lille udhavn. Jeg har spist middag, deilig frisk hummer og herlig afkogt flyndre med persillesmør, serveret side om side til valg, derefter smaa lækre lammekotteletter og tilsidst frugt, æbler og

pærer af borgerlig race, men friske og liflige. Ane Erlandsen svæver paa taaspidserne gjennem værelset gang paa gang, mens jeg spiser; og i kjøkkenet tæt ved hersker der aandeløs stilhed, endskjønt jeg ved, at en halvvoksen tjenestepige og tre barn holder til derude. Ane Erlandsens udtryk er spændt eller bekymret; det er mig umuligt at afgjøre, hvilken betegnelse passer bedst. Hun har rent mistet mælet, sier ikke et ord, ser bare prøvende paa mig og paa retterne.

Da jeg saa endelig har spist, tændt en pibe, vrængt af mig trøien og lænet mig deilig tilbage i gyngestolen, sier jeg af fuldt hjerte:
— Tusen tak for maden, fru Erlandsen! Dette var henrivende deiligt.

Fra det øieblik af har Ane Erlandsen faat mælet igjen; blid som en solstraale glir hun ud i kjøkkenet — og derude løses tausheden øieblikkelig; den følges af smaa summende stemmer, som lidt efter lidt glir over i jubel og leg. Men barna jages ud; de faar more sig i det fri, og det langt undaf huset ogsaa — for nu skal «badegjæsten» sove middag. Jeg protesterer; jeg har ikke spor af lyst til at sove middag. Men Ane Erlandsen holder paa sin mening; hun bærer ind en liden sne-

hvid pude og nok et heklet tæppe. — Herregud, kan jeg ikke faa slippe?

— En maa spise saapas, at en faar trang til en liden blund efterpaa, forklarer hun. Og da jeg fremdeles ser uvillig ud, faar hun paany sit rædde, bekymrede udtryk. Jeg forstaar da, at jeg maa føie hende — af hensyn til madam Grøn og Stina Gerhardtsen.

Og over hele huset sænker sig en saa tæt og dyb stilhed, at hele «byen» utvilsomt maa forstaa, at nu sover badegjæsten — — — —

Udpaa eftermiddagen slentrer jeg en tur om mellem havnens huse og langs bryggen. Et sted staar en mand og steller med et garn. Jeg hilser; han hilser igjen. — Goddag, sier han, — og velkommen hid. Bare De naa ogsaa maa trives vel. Naar naa Jens Erlandsen kommer hjem, faar De mere selskab.

Han er ikke i tvil om, at jeg er den, som bor hos Erlandsens.

— Vil De se op til mig iaften? spør jeg.

— Ja, tusen tak. Mit navn er Paal Edvardsen.

— Klokken otte?

— Ja, mangfoldig tak.

Længer borte, udenfor et lidet hvidt hus med grønne vinduskarme, hilser jeg paa en

gammel, barhodet og aldeles flintskallet mand, scm sidder og sætter net paa en hummerteine.

— Goddag og velkommen paa disse kanter, sier han; og han lægger til: — De hadde rigtig fint veir med baaden inat.

— Ja, deiligt.

— Ja, han fik telegram, Jens Erlandsen; men han maatte seile; han ligger og slider og seiler støt.

Ogsaa denne mand ved altsaa besked om, at jeg er den saakaldte «badegjæst», som kom idag tidlig. Men desuagtet præsenterer jeg mig.

— Mit navn er Jakob Reiersen, svarer han; — jeg har været lods; men naa er jeg for gammel.

— Vil De se op til mig iaften?

— Tak, mere end gjerne; men det er jo rent skam.

— Klokken otte da. Paal Edvardsen kommer ogsaa.

— Nei gjør'n det! Da tør jeg vel vaage mig, jeg ogsaa da.

*

Klokken otte paa slaget banker det paa min dør. Der staar en spænstig mand med graat skjæg og brunt haar; han har blaa klær,

en kort, retskaaren trøie og bukser med bræt i for og bag. Det er ikke Paal Edvardsen, og det er ikke — — —. Jo, det maa være gamle Jakob Reiersen alligevel. Jovist er det han.

— Jeg kjendte Dem næsten ikke igjen, Jakob Reiersen.

— Nei, jasaa De. Ja, det er parykken, som gjør det. En maa jo pynte sig, saa godt en kan, naar som en er bortbe'en.

Lidt efter kommer Paal Edvardsen ogsaa. Han er ikke at formaa til at sætte sig i sofaen ved siden af Jakob Reiersen; han løfter en stol hen til ovnen — det er rigtignok august maaned — og sætter sig der; og alt i et sier han med et smil: — Ja, dette tænkte hverken du eller jeg igaarkvæld, Jakob Reiersen.

— — Toddy eller cognak og selters, Jakob Reiersen?

— Tak for toddy, hvis det skal være noget.

— Toddy eller selters, Paal Edvardsen?

— Tak, jeg har ikke imod toddy. — —

Og seltersvand? Ja, De har kanske med Dere fra Kristiania; for her i havnen her findes ikke den vare.

— Findes her ikke selters?

— Nei, her findes ikke den vare, gjentar Jakob Reiersen Paal Edvardsens ord.

— Ingen ting paa flasker, sier Paal Edvardsen.

— Uten parafin, fortsætter Jakob Reiersen.

— Aa, for e skam! udbryder Ane Erlandsen, som netop er kommen ind. — Hvad skal jeg gjøre!

— Mama! mama! roper en guttestemme fra den halvaabne dør ud til kjøkkenet.

— Hys, smaagutter!

— Mama! mama! Dem har selters!

— Hvad er det, du sier, barn?

— Jo, mama, dem har to flasker i vindue hos kjøbmand Strand, som staar igjen efter den badegjæsten, som bodde hos Gerhardtsens i sommer.

— Snakker du ikke tul naa, gutten min?

— Nei, det er sandt mama; jeg har set dem idag.

— Jo, sandelig tror jeg ikke, gutungen har ret alligevel han, sier Paal Edvardsen.

— Jeg lurer paa det, jeg, mener Jakob Reiersen.

— Jomen, er det sandt, svarer Paal Edvardsen; — det er de to smaa flaskene, som staar jamsies plakaten fra seildugsfabriken, de med de gule lappene.

Mens Paal Edvardsen og Jakob Reiersen

diskuterer, hvorvidt dette kan være muligt eller ei, har Ane Erlandsen trukket sig ud af værelset; og inden et par minutter kommer hun tilsyne igjen med de to lunkne seltersflasker i et papir — og med den tidsmæssige besked, at det skal bli flust at faa imorgen; for kjøbmand Strand har alt skrevet til byen efter et dusin, straks han igaar hørte, at her kom badegjæster.

*

Naa ja, vi prater kvælden udover om sildefiske, makreldorgning, lodsing og lodsernes økonomiske kaar. Gamle Jakob Reiersen er den mest pratsomme; han laver sig endog halvanden toddy; og straks derpaa tørrer han sig over panden og spør lidt usikker: — Dem maa ikke synes, at jeg er altfor næsevis, naar jeg spør Dere, om jeg faar lov til aa lægge af mig parykken.

— Nei kjære, det er da saa naturligt.

— Ja, jeg er saa uvant med den.

Paal Edvardsen drikker aldrig mere end en toddy, men røger des stærkere. Han sier ikke stort, nøier sig helst med at bekræfte Jakob Reiersens ord med et: — Ja akkurat! Ja det er sikkert, det!

Og det lader til, at han befinder sig udmærket vel derved; for ret som det er, sier han i stor forundring: — Ja, dette tænkte hverken du eller jeg igaarkvæld, Jakob Reiersen.

Klokken elleve bryder mine to gjæster op; det nytter ikke, alt det jeg protesterer; jeg *skal* sove, jeg «som er kommen med baaden.»

— Slig morro har jeg ikke hat paa lange tier, sier Paal Edvardsen, idet han tar farvel.

— Ja, det var en sjelden adspredelse, sier Jakob Reiersen og putter parykken i trøielommen — —

Allerede klokken syv næste morgen mærker jeg Ane Erlandsen i døren med et stort kaffebræt. Jeg bare sover videre; og hun forsvinder lige saa lydlyst, som hun kom tilsyne. Halvt sovende mærker jeg, at hun er der igjen med brættet omtrent hver halvtime indtil klokken ni — da lar jeg hende slippe ind. Nu er hun atter bedrøvet: — Herregud, naa har De sovet daarlig inat!

— Har jeg?

— Ja, De har vel ikke faat sove før udpaa morgensiden.

— Har ikke jeg! Jeg, som har sovet i et kjør værre end en bjørn i hi.

— Nei, er det sandt! — Og atter er Ane Erlandsen lykkelig en hel dag — — indtil hun mod kvælden møder Stina Gerhardtsen, som spør hende, om hun er flyvende gælen, eftersom hun vækker badegjæster med kaffe klokken halv syv; dem som aldrig maa uroes før klokken ni, halvgaaen ti. Ja, somme af de fineste ikke engang før elleve.

I DIT ANSIGTS SVED

Det, Sæmund Nymoen husked klarest fra sin barndom, var de graasure høstdage under plogkjøringen. Himlen var tung og lav. Jorden seig og fugtig med sten paa sten, som slog mod plogjernet. Forrest Veslegraaen, ussel og lurvet med sæletøi saa tørt og sprukkent, at det knapt hang sammen. Veslegraaen hadde lange haar paa kjakerne; det var tegn paa, at det var en fattig hest; og saa hadde han hover saa brede og flassede, at de saa mere ud som koklover — og dertil hadde han vom, rigtig en styg, diger vom, som lidet høved til de indsunkne lænder og de tydelige ribben.

Herregud, naar han saa Veslegraaen for sig, forstod han først, hvor fattigt det var derhjemme. Naar kjæledæggen, den uundværlige, som bar det meste af dagens byrde, ikke kunde skaffes bedre kaar, ikke kunde komme til at

se ligere ud, var det da mere end billigt, at de andre, baade far, mor og de smaa søskende, gik der graa og magre og med forrevne klær!

Det var nok rigtigt af far alligevel, da han den strenge vinteren med al nøden tog af selve det finsigtede bygmelet og laged sørpe til Graaen, en diger portion, endskjønt mor knapt hadde mel til grøden. — Graaen først, sa far; — arbeideren er sin løn værd; og for os andre sørger Vorherre.

Og far nynned et par linjer af taksigelsessalmen, mens sulten suged under brystet.

Disse sure graa dage paa ploglandet! Forrest Veslegraaen rykkende og strævende, saa plogen tung og ubekvem, saa far, fillet, taus og slidsom med hænderne krampagtig om plogstyret, og tilslut han selv labbende atved med vidjekurven — han skulde sanke op al stenen, som kom frem under plogen. Han hadde altid haabet, at det skulde bli mindre sten for hvert aar; men det var forunderligt, saa meget der var af den alligevel. Hadde endda ikke trøien været saa lang og slasket; den laa iveien foran hænderne, og det saa ikke ud til, at han nogensinde skulde vokse sig saa stor, at den kunde komme til at passe. Og støvlerne! De var værst, straks han kom

ud om morgenen; de blev bedre siden, naar leren fik stappet sig ind gjennem alle hullerne; da fik han ligesom mere styring paa dem.

Far selv hadde i sin første ungdom hat som en længsel mod lærdom og bedremands kaar; derfor var han flinkere baade til at læse og skrive, end folk af hans lige var flest her i bygden. Deraf kom det vel ogsaa, at Sæmund alt fra sin første skolefærd af maled ud for sig selv og sine søskende, hvorledes han skulde bli stor i boglig lærdom og tilslut fri dem ud alle sammen, flytte dem helt ned til selve storbygden, gi dem god mad og pene klær.

Men under dagens tunge slid og virkelighedens trange, stængende horizont hadde far i sin tid bøiet ind under den aandelige vækkelse, som gik gjennem dalen. Han længted ikke mod noget jordisk mere. — Ære være Gud, om den ringeste af dine tjenere kunde forvalte sit lille pund til den almægtige Faders glæde! Og det betroede pund var Nymoens karrige jord og ulænde.

Derfor revsed far, naar Sæmund daared sig og sine søskende med forfængelige drømme. — Hvo sig selv ophøier, skal fornedres, sa han; — og i dit ansigts sved skal du æde dit brød — — — —.

Hvor klart han husked de kummerlige maaltider hjemme paa Nymoen! Især frokosten tidlig i graalysningen, fladbrødet, den kolde skummede melk og den lille træringe med myse. Aldrig andet, aldrig en smule forandring. Graat og lavt i stuen, andægtig stilhed, mens man spiste, fars mumlen over de foldede hænder baade før og efter maaltidet — og saa ud i arbeidet.

Men om søndagene var det gildere paa Nymoen, ikke med mad og denslags; men det var hviledag, og far bad høit ved bordet. Klærne var paa det nærmeste de samme søndag som hverdag; og alt det de vasked, blev hænderne alligevel ikke rene; der sad jord under neglene og inde ved neglerødderne; og paa fars hænder laa der jord i sprækkerne, og paa skjortens haandlinninger hadde jord blandet sig med sved; det gav en graa farve, som ikke gik helt ud i vask.

Og far velsigned søndagens melk og fladbrød og maned til lydighed mod Gud, saaledes som der stod i «Talsmanden» — Er jeg, o Gud, et markens blomster, en sorgløs fugl under din himmels sol. Se, du gav mig stærke hænder og en klar forstand, og al din jords herlige grøde lagde du for mine fødder, at

mine stærke hænder kunde samle den op, mine øine skue dens overflødighed, og min klare forstand fuldkomme den til velsignelse. Se, mine læber priser din vældige godhed! Se, min pandes salte sved er min lydigheds mærke — — —

*

Arbeid! Arbeid! Han hadde arbeidet hele sin barndom; og ved konfirmationen blev det indtrængende fremholdt for ham, at han skulde æde sit brød i sit ansigts sved. Og det hadde han virkelig gjort. Han hadde svedet mere, end han hadde spist.

Nu, da han var blit voksen, kom der en stærk længsel over ham efter at komme væk: han kunde jo arbeide lige trut, fordi om han tog fat i et andet arbeide, som gav mere af sig. Far foreslog ham, at nu skulde de bryde op en ny mark; de skulde ta op Sørrabben og lægge den til Nymoens øvrige jord. Han bøied sig lydig under farens vilje. De tog fat paa rabben, brød op rødder og vælted sten, vaar, sommer og høst; og skigaren kunde aar for aar flyttes længer og længer sørover, men smaat gik det, og uendelig slidsomt var det.

I disse aar steg det daglige arbeide næsten over Sæmunds kræfter; og livet hjemme paa Nymoen syntes ham for hvert aar at bli mere fattigt Det var saa pinefuldt, det at der rentud ikke var nok af den fattige maden. Han trængte ofte meget mere, uden at han vilde la sig mærke med det.

Og længselen efter at komme væk steg hos ham. Det kunde da ikke være Vorherres vilje, at hele livet skulde leves saa slidsomt uden løn og saa glædeløst som paa Nymoen. Slide vilde han; det var hans pligt, og det var han vant til; men han vilde ikke slide bestandig. Han fik heller ta dobbelt i en lang tid, bare han kunde faa det bedre siden — og det var nu alligevel hans maal engang at naa saa langt, at han kunde gjøre det lysere for far og mor og de andre.

Saa tog han skogsarbeide en vinter. Langt inde paa storskogen laa han og to andre i en koie. Vinteren var ualmindelig streng, og koien laa ikke lunt til. Han sled ihærdigere end de andre, for han var uvant og maatte ta haardt i, ifald han ikke skulde ligge for langt efter i fortjenesten — og han hadde daarligere niste med end de andre. Den vinteren glemte han ikke let, især de kolde nætter,

mens hestene stod og stamped for at holde sig varme i barhytten udenfor, og det var saa koldt, at tømmerstokkene slog revner under høie smæld, og hans lange haar om morgenen var frosset fast til væggen.

Men da vaaren kom, hadde han endel tilbedste, og det var det afgjørende.

Siden laa han hver vinter ude paa skogsarbeide. Og endelig, da han var et stykke ude i tyveaarene, hadde han saapas, at han kunde udføre sin beslutning. Han kjøbte sig billet — endda hadde han penge tilovers — og drog til Amerika. Nu først skulde arbeidet begynde, det arbeide, som engang skulde lægge glæde over livet baade for ham og for andre.

*

Lange og glædeløse aar leved han derude under et arbeide, som aldrig vilde ta ende. Han tog land, bygged blokhuse og brød op ny jord. Fik farmen færdig, saa at si — og solgte den med gevinst. Slig gjorde han to, tre, fire gange. Han var ligesom ræd for at gro helt fast noget sted.

Og i ensomheden og det strenge arbeide gik aarene raskere, end han vidste. Engang

gav han sig til at slaa over, hvor længe han hadde været ude — det var netop samme dag, han fik brevet, at far var død saa fredfuld og lykkelig — han blev forfærdet over, at det var over tyve aar, siden han reiste hjemmefra. Siden slog han nødig over.

Nu vilde han sælge sin sidste farm og reise hjem. Det stod paa fem hundre daler. Hvis kjøberen vilde gi disse fem hundre mere, hadde han den sum, som han hadde bestemt som nødvendig for at kunne reise hjem og ha det godt sammen med sine.

Han var hellerikke rigtig stærk længer; ikke som før ialfald; han blev saa let anpusten og fik det med klamme frysninger selv midt i stærkeste sommervarmen.

*

Saa var endelig Sæmund Nymoen kommen hjem igjen. Han kom opefter dalen en tidlig vaardag; marken var endnu brun med enkelte sneflekker, og veiene var bløde og klissede.

Han kjørte langsomt, ligesom hilste paa hver kjendt flek; men han kjendte ikke den brusende glæde, som han altid hadde tænkt skulde følge ham paa denne tur opigjennem

dalen. Han frøs og var ræd, at han var kommen for tidlig paa vaaren. — — Langt der fremme kunde han øine Nymoen, liden og graa som for mange og tyve aar tilbage. Han fik taarer i øinene. Herre Gud, saa far hadde strævet og slidt vondt deroppe! Taarerne kom flere og flere, og han maatte bide i frakkeærmet, for at skydsgutten ikke skulde høre ham hulke. Hvorfor græd han? Hvorfor var han ikke glad? Nu kom han jo hjem, akkurat slig som han hadde drømt det som gut. Her i lommen hadde han jo det, som skulde til for at gjøre det bedre baade for ham og for de andre deroppe, ja mere til. Jovist var han glad! Nu var trængselens tid forbi. Det var dumt med de taarer; han var jo ikke sig selv idag, det kom vel af den over fjorten dage lange lediggang under reisen.

De vidste, han skulde komme, derhjemme. Dagen vidste de ialfald saa omtrent, om ikke netop timen; og de vilde nok titte ud efter ham. Ja, se der kom de nedover veien. Hans, hans yngre bror, som nu brugte Nymoen, med en gutunge og en liden jente i hælene paa sig. Det var vel vesle Aslaug det, som han hadde skrevet saa jevnt om i brevene sine. Og oppe paa tunet stod gamle mor.

solen blikker endda i glassene paa den netop nu. Javist, der til høire, ja. Det er Storvang-sæteren. Der er det fint, kan dere tro. Der er digre moltemyrer, saa fulde, at de er rent gule; og i tjernene bag sætervolden gaar ørreten saa svær og blank og graadig, at den bider paa bare kroken.

— Du var vel ofte der, da du var liten, farbror?

— Aldrig.

— Hvorfor ikke da?

— Har I været der?

— Nei, vi er for smaa; men du var jo stor.

— Jeg hadde aldrig tid.

— Men om søndagene da?

— Jeg hadde ikke støvler. — — Men jeg har lovet paa det for længe, længe siden, at iaar vil jeg did. Jeg skal kjøbe fin fiskeredskab nede i byen, og saa drar vi afsted. Dere skal være med. Maden og alt sligt kløver vi paa den nye hesten, og saa farer vi som rene storfolk, jo.

— Men kan du gaa saa langt, farbror?

— Jeg?

— Ja, du er jo syg?

— Er jeg?

— Ja, du hoster jo og kan ikke gaa langt ad gangen.

— — Det var nok slig, som barna sa: Sæmund hosted og orked ikke gaa langt. Han vilde nødig være ved det; han proberte i det længste at skjule det for sig selv; men svagheden tog kjendelig til. Det var vel klimatforandringen, som var skyld i det; det gav sig nok, naar han hadde været hjemme en stund.

I sommerens sidste dage følte han ogsaa, hvor han var blit kuldskjær. Morgenens friske dugg fik ham til at gyse; og kveldens lette kjølighed fór gjennem ham med isnende kulde. Før høsten kom, var han som oftest oppe kun nogen faa timer midt paa dagen — og snart var han jevnt sengeliggende.

— Nu ligger der sne i fjeldet, saa vi kan nok ikke komme paa Skinna og til Storvangen iaar heller, sa vesle Aslaug en dag, hun kom ned fra heien. — Nu har du forsømt dig, farbror.

— Ja, nu er jeg bange for, at jeg har forsømt mig ordentlig.

— — Det lakked mod jul, og Sæmund holdt fremdeles sengen.

— Se her, saa fine og myge hænder jeg faar, du Aslaug, sa han en dag; — nu kunde

jeg lære mig til at skrive pent, saa nytted jeg tiden og.

— Hvil dig du, Sæmund, sa brorkonen; — det kan du trænge.

— Ja, ja, bare det ikke varer for længe saa.

Tredie dag jul skjønte alle paa Nymoen, at Sæmund skulde dø. Han hadde staat op lille julaften og strævet med juletræ, lys og foræringer; for nu skulde der for en gangs skyld være jul paa Nymoen med. Og han hadde staat op paa selve julekveldsdagen og, ligesaa første juledag. Han var ligesom kvikkere de par dage; og han var saa glad, at øinene tindred. Men første juledagskveld var det slut med kræfterne; han segned om paa gulvet og maatte bæres i seng. Og bevidstheden vendte ikke tilbage før ud paa natten.

— — Mor skal læse for mig som i gamle dage, bad han den sidste kveld, han leved.

Og gamle mor fandt frem «Talsmanden» og læste for ham, det festligste, det helligste, hun kjendte, den bøn, der altid med størst andagt var læst i Nymoens lave, graa stue: — Er jeg, o Gud, et markens blomster, en sorgløs fugl under din himmels sol. Se, du gav mig stærke hænder — — — Se, mine

læber priser din vældige godhed! Se min pandes salte sved er min lydigheds mærke — —

— — Men du graater, Sæmund!

— Ja, mine hænder er visne, og al kraft viger fra mig — —

— Lær mig, o skog, at visne glad — — sa brorkonen mildt og tog hans hænder i sine.

— Visne! — Glad! Han tvang sig halvt op i sengen; et gurglende skrig brød frem over hans læber, øinene løb lynsnart stuen rundt, og sveden sprang frem i store blanke draaber paa hans pande — —

— — Se, mine læber priser — — Se, min pandes salte sved er min lydigheds mærke, læste den gamle om igjen.

Han sad et øieblik i sengen og stirred frem for sig som i en stor forfærdelse, han først nu blev var. Det var, som om han vilde si noget, men kunde ikke faa ordene frem; og som i en haabløs afmagt trak munden sig op-over til et skjævt grin, hodet gled ned paa den ene skulder — og lidt efter sank han langsomt over paa siden.

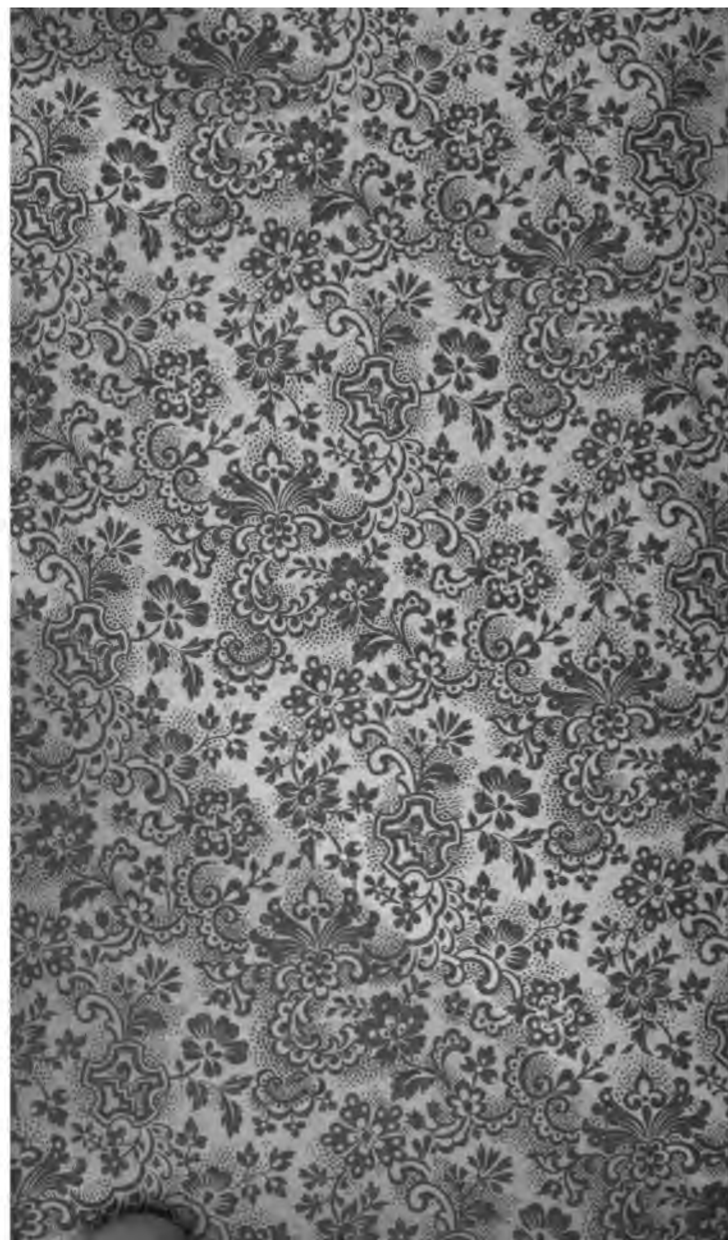
Brorkonen vendte ham varsomt om, trykked hans øine til og forsøgte at glatte ud de skjæve trækninger ved munden. — Saa fik du

hvile, Sæmund far! hvisked hun ømt og kyssed ham paa panden.

— Arbeideren er sin løn værd, læste gamle mor fremme ved bordet.

Hun hadde bladet længe i «Talsmanden» for at finde det, som bedst kunde trøste og mildne.

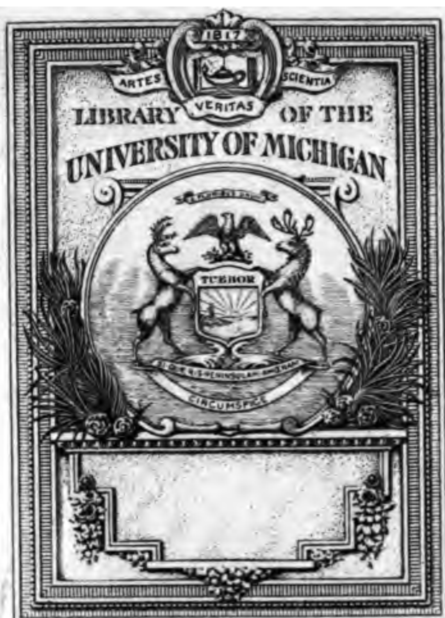

3 9015 03002 4726

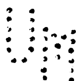

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

DET BLÅSER PÅ HEIA

PER HILLEREN

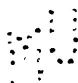
DET BLÅSER PÅ HEIA

FOLKELIVSSKILDRINGER
FRA VEKKELSENE PÅ VEGÅRSHEI
I 1870—80 ÅRENE

ANSGAR FORLAG
OSLO 1947

Trykkeri:
Ingvald Husabø
Leikanger.

En ung tettvoksen gutt sprang gjennom skogen. Dagen gikk over i kveld. Sola gjorde det rautt rundt seg langt borte over skogåsene i nordvest. Lufta var heit og kvaefylt. Ho liksom skalv av varme. Det var vått over myrene der gutten sprang barbeint. Han lot bare søyla skvette.

Over alt vokste det diger furu og gran. Det var kjempeskog omkring ham. Innimellom all barskogen lyste det i kvite slanke bjørkelegger og grågule ospereler. Her og der skar saftig-grønne eiker med breie kroner seg ut.

Den unge gutten saktnet farten. Ikke fordi han var trøtt. Å nei. Han var vant til å flyge over ås og hei når han gikk etter tiur og hare. Mil etter mil kunne han renne uten å tenke på at han ble trøtt. Kom han fra Myra og skogsleia hit, gikk han sjelden. Da ville vegen falle for keisam og lang. Det var seks sju kilometer ensformig veg fra Myra til Ås. Og ofte måtte han gå den vegen fleire ganger daglig. En kunne ikke finne på å gå og lurke en slik veg. En måtte bruke foten. Noe annet var det når han gikk sammen med tvillingbroren Tjøstel. De kunne gå og småvaltre og prate og aldri komme vegen i hug.

De to hadde holdt sammen i stort og smått fra sin tidligste barndom. Det en ville, ville også den andre.

Og så like var de at bare mor tok dem ut fra hverandre.

Den ene kunne ikke trives dersom den andre var borte. Slik var det før, og enda meir var det blitt slik siden Per, bror deres døde. Fra da var det liksom bare de to.

Kanskje var det for å nå heim til broren Knut sprang så gjennom skogen? I alle fall var det slik at da han saktnet farten, hadde det nettopp kommet for han at broren ikke ville være heime når han sjøl kom til Ås.

Knut hadde vært bortover til husmannsplassene og sagt dem til arbeid på Ås. Tjøstel var reist til Myra og var ikke ventende heim på lenge enda.

Stuene var tomme da Knut kom heim. Men far hadde nettopp vært her. Han hadde sittet og sett over festekontraktene med husmennene. Papirene lå igjen på bordet etter ham. Det sto respekt av faren. Knut hadde aldri bedt om å få se fars dokumenter. Nå vågde han seg til å se i ett av dem.

> »Fæstekontrakt mellem Tjøstel Pedersen Aas og Ole Olsen Lyngerot.«

Det var farens tette vakre handskrift, fire sider utførlige utgreiinger om merker og grenser. Langt nede på andre sida sto:

> »Husmanden skal være forpligtet til i egen Person med Tilsigelse at forrette hvorsomhelst hvad Arbeide han bliver anvist, imot den her i Sognet mest gangbare Dagløn.«

Knut så også kontrakten til Tallak Syversen Hytten. Der sto ingen ting om arbeidsplikt. Faren hadde heller ikke gitt noen beskjed til Tallak.

Knut var ikke noe inne i disse tingene enda. Først i fjor var disse plasskontraktene ordnet. Det sto Marts 1857 på dem.

Men sikkert var det at det trengtes arbeidshjelp på Ås. Garden var den største på disse trakter. Tolv tusen mål skog hørte til den. Atten melkekyr gikk på beite. Far var med i alle kommunale sysler og hadde allerede i fleire år vært ordfører. Det var også andre ting som tok hans tid og interesse. Blant annet var han ivrig med i misjonsforeningen. I en bondeforening i Jåbæks ånd var han en av de ledende. Og når far dertil var slik at han ikke kunne tåle eller finne seg i noe slags vanstyr på Ås, ble det sakte ikke formye om arbeidshjelpa.

Knut la papirene på plass og gikk ut. Det var straks kvelden. Han satte seg på haugen ovenfor tunet og så ned mot husene. De lå i en krans framfor ham. Skogen sto endelaus bortover heier og åser. Innimellom lyste blakke myrer. Elva rann still og blå borte i skogen. Her og der laget ho små blide vatn. De skein kvite eller blå eller lysegrå gjennom denne ensformige skogen. Forresten, — skogen var heller ikke ensformig. Der var lys og skygge i et utall av nyanser.

Her fra haugen var utsynet stort og vidstrakt. Likevel var det bare to ting: skog og himmel, him-

mel og skog. Samme hva veg en vendte synet, noe annet var ikke å se.

Bare skogen og heia, hadde Knut sagt til seg sjøl så mang en gang. Men så var det noe annet også, likevel. For i skogen var det tusen eventyr. Eventyr som hadde fylt ham og blitt til, eller gitt seg tilkjenne i det tjueårsgamle livet hans. Og i skogen var det underlige røster og klunk og fuglelåt og sukk og susing. Og det var tusl og tassing, angst og jubel, liv og død.

Her hadde slekta levd sitt eget liv i sorger og gleder. Det hadde vært Peder og Tjøstel i fleire ledd nå. Når det var broren som hette Tjøstel, slik som far, så var det nok rett at han skulle ha garden. Rette odelskaren, han Peder, døde da han bare var tretten år. Knut-navnet var kommet med morsfolket.

Her gikk far, rolig og tung som skogen sjøl. Men han var blid og drømmende i blikket sitt. Og det var noe så rikt og trygt ved ham. Far hørte Ås til. Og slik han var, måtte han være. Alt på Ås måtte være som det var.

Ås.

Var her vakkert? Var det godt å være på Ås?

Knut kunne ikke svare på det.

Åsranda der langt borte i aust, og åsranda like langt i nord, ga vel de ei grense for lengten og drømmen?

I nordaust reiste også en åsrygg seg og stengte utsynet den vegen. Men bortom der var elva. Og elva

var noe for seg sjøl. Elva var alltid på vandring. Ho ruslet så vidt, stanset opp i dulp og i høl, ga seg tid og hadde ikke hastverk. I vatn etter vatn la ho seg til og kom liksom ikke av flekken. Ho lå der og blenkte i solglans og måneskinn og tok i seg skog og himmel. Men likevel kom ho seg videre til neste vatn, og til neste.

Det var noe i Knut som var likt denne elva. Han kjente ei slik elv i seg, som rant fra en dulp i sjela hans til en annen av samme slag. Ja i blant kunne elva være som en foss. Det braut på med kraft og villskap i ham. Men straks etter la det seg til kvile og han kunne ikke merke strømmen en gang. Det lå liksom og speilet jord og himmel og barndom og drøm. Men når lyset sloknet, døde det.

Åsranda derborte kunne løse strømmen av drøm og lengt. Han kunne kjenne hvor det fosset og bruste. Men ville han fange det inn med tanken og analysere det, svant det unna og unna til nye dulper. Der døde det omsider. Det eneste som ble igjen var armod og sår hug.

Eller var det ikke bare det? Var det også en liten anelse av noe som var godt å kjenne på?

Det var livet. Det var rundt om ham. Det fortsatte utover og utenom alle åsrander. Livet. Det var meir enn skogen og garden. Livet var det som hadde vært, og det var det som ventet . . .

Kveldshimmelen langt vest og nordvest var i brann. Til den kanten hadde en det største utsynet.

Der var det milelangt før himmel og skog gikk sammen.

Men denne eldraue himmelen, og disse blånende, blide åsene dro meir enn noe annet på den unge hugen hans. Og med ett visste han det: Han måtte ut. Ut . . .

Da kom Tjøstel. Han sto ei stund og speidet i tunet før han ble var broren. Så kom han og satte seg på det låge steingjerdet. Han sa ingen ting. Men best han satt der, brast han i latter.

Knut lo med.

— Hva er det nå, Tjøstel?

— Jeg kom til å tenke på noe nå da jeg sprang gjennom skogen. To av kalvene våre gikk der. De var så like et par kalver vi hadde da du og jeg var små. Kan du minnes at vi ville få de to like? Det var en kvit og en rausidet. Du gikk med et spann med rau maling og jeg skulle få tak i den kvite kalven. Jeg fikk sakte tak i den, men jeg greidde ikke å holde fast. Kalven var så vill og sprek. Da kom vi på at vi skulle gi kalven så mye mjøldrikke at han ble spak av det. Og vi ga ham til han ikke kunne røre seg. Så målte vi ham rau på sidene. Husker du at vi alltid om kveldene fikk lefsekling hos bestemor når vi hadde vært flinke til å gjete. Men den kvelden fikk vi ingen ting.

Jo visst husket Knut det.

— Men kan du, Tjøstel, minnes det bryllupet vi var i, da vi samlet sammen alle skoene til gjestene etter at de hadde gått til sengs om kvelden? Så satte vi sam-

men en mannssko og en kvinnesko over heile linja. Det var vel et liv da de enkelte skulle finne sine igjen!

Brødrene lo så de hikstet. Og de ble sittende og minne hverande om fantestykker de hadde funnet på nedgjennom årene. De hadde vært førere for alt slikt.

Men da Knut lå i senga og Tjøstel var sovnet ved sida hans, var det fortsatt noe som båret og braut i hugen hans. Elva som lenge hadde stanset opp i et stilt vatn, rant videre. Og det var som en foss i ham.

Noe i ham ville liksom bli dradd utfor. Han var engstelig og urolig for stupet. Men det var også noe av svimlende salighet i det.

Nå visste han at når elva dormet i stille vatn, samlet ho bare lengsel og kraft for å kunne kaste seg utfor som en durende og skummende foss.

Nå ville han komme til å lengte. Bort fra Ås. Ut i det ukjente. Bort fra Heia. Bort fra alt som var kjent og kvardagslig. Likevel visste han at det ville bli vondt å reise. Ås, med skog og mark og alt, det var som et stort minne som strakte armer ut og tviholdt om sjela og sansene hans.

Han kunne tenke på vårmorgenene når han flaug heiene rundt etter tiur, eller hare. Alle disse minnene var blitt til en sang i ham.

Og så bort fra Tjøstel . . .

Åja, han er heller ikke ferdig med broren som døde. Han glømmer aldri da Peder tok farvel med dem. Det var merkelig og ufattelig at broren ikke

var redd døden. Han talte til Gud som til far og mor. Himmelen var et vakkert land som han var trygg på å komme til.

Knut kunne så tydelig minnes Peder. De var sammen nede ved elva. De fant bær i skogen. De gikk etter fugle-egg om vårene. Og det gjømte seg for hverandre i høyet de lyse sommerkveldene.

Jo, mange ting var å minnes.

Men tross alt, ut måtte han. Og han skulle si det til Tjøstel, til mor, og til far.

Han gikk i dagevis og tenkte på det. Så fortenkt var han at det var synbart for hvem som helst. Tjøstel så rett som det var spørrende på ham. Men lett var det ikke å tale om slikt en bar på djupest inne.

I alle fall ville det bli vanskelig å tale med far. Det sto slik vyrdnad av ham. Han var ikke av den sorten en kunne gi seg til å leike med når en hadde ei stund.

Knut og Tjøstel hadde alltid vært fortrolige. Men det var heller ikke lett å snakke med ham om ting som vedkom framtida. En dag de to var sammen i arbeidet, kjørte Knut ut med det:

— Hva sier du til det da at jeg tenker på å reise?

Det kom uventet på broren.

— Så?

Det blir lenge før Knut har ordet ferdig.

— Jeg har tenkt så smått å komme til Holt. På seminariet.

— Å.

— Jeg kunne nesten ha lyst til det.

— Det kommer an på far da.

— Ka trur du han ville si til det da?

— Det er ikke råd å vite.

— Enn om du Tjøstel ville nevne det når det falt slik?

— Du veit det Knut, du taler lettere med far enn jeg.

— Kanskje. Om andre ting. Det ville være så forsmedelig om han skulle synes jeg var kommet på noe tosket.

— Å, han far spytter ikke i boka.

— Nei d e t . . . Men ka meiner du da Tjøstel?

— Det kunne vel ikke være dumt. Jeg skulle heller ikke ha imot å lære noe.

Så voksent hadde ikke brødrene talt sammen før. De ble stående og glømte arbeidet lenge og ga seg tilkjenne for hverandre.

Siden gikk de hver for seg og undret seg over at det var så mye alvor i den andre.

— — — Knut utsatte dag for dag med å nevne det til far. Noen ganger var han på nippet til å slå frampå. Men så kom det noe i vegen. Anten kom det noen uvedkommende borttil, eller far fikk det travelt med ett eller annet.

Knut prøvde å se far for seg i den stunda han ville legge planene sine fram for ham. Anten ville far bli til et berg som vokste opp og truet med å knuse alle planer i ham, eller han ville bare få det blide blenk i blikket. Da ville han først se forbi sønnen — liksom drømmende. Så ville han sette øynene i ham. Ikke strengt og knusende, men faderlig og mildt. Men enda ville det være uvisst om han var for eller imot.

En dag var høvet der til å tale ut. Far møtte ham nærmere enn halvvegs. De to var sammen og smurte akslingene på ei kjerre. Det var straks før måltid

og far ble stående og se bortover skogen og prate litt. Han talte om garden og skogen. Og så om bygda. Han nevnte bondeforeningen og Jåbæk. Han likte slike folk som det var framtak i.

— Det er godt å vite noe, sa han. Det er godt å stå litt rustet. Den som veit minst og har dårligst utrustning går det verst for.

Det var mye låkt levevis i bygda, sa far. Mange drakk. Mange var svært skrøpelige kristne. Det var mange dårlige heimer både på Vegårshei og i andre bygder. God kunnskap og opplysning skulle hjelpe folk her.

Da sa Knut:

— Vil du ha mye imot — — jeg går så smått med planer om å reise til Holt seminar?

Faren ble ikke noe berg. Og ikke ble han så drømmende heller. Han så rolig og rett framfor seg.

— Det kunne dere ha godt av både du og Tjøstel. Og dere ville vel like best å være sammen.

I den stunda vokste far seg stor i Knuts øyne. Og fra da av var det noe meir åpent mellom dem.

Knut var ikke sein med å finne broren og fortelle ham hvorledes det hadde gått.

— Ville du Tjøstel også like å komme på seminariet?

— Jeg kan ikke si jeg har noe imot det.

— Far sa at vi begge to kunne ha godt av å komme av sted.

*

Knut reiste til seminariet. Men med Tjøstel ble det ikke noe av det året.

Knut fikk et heilt år blant bare fremmede. Og gutten fra ensomheten kunne sine ting. Han var flink med boka, og han kunne omgåes kameratene. Han var den livligste og mest påhittige i heile flokken. Men han ble også snart kjent som den redeligste og greieste av dem alle. Var det noen som sto tilbakes og hadde det smått, fant de i Knut en venn som aldri virket overlegen eller stor på det. Men var det noen som ville briske seg og spilte noe ekstra til kar, ga Knut ham en dukkert så snart høvet var der.

Etter hvert ble det ikke bare i fantestykker og spillopper at Knut var føreren, han var det også når det galdt det tyngste alvor. Han gikk aldri over grensa av det sømmelige. Og han tålte heller aldri at noen annen gjorde det. En av elevene ville en kveld »forestille Batseba i nøgen tilstand«, men da treiv Knut et fat iskalt vatn og slengte over skuespilleren. Og dertil fikk han en handklask på kinnet så han husket det. Eleven gjentok aldri forsøket. Og han hadde respekt for Knut siden.

Slik var det da Knut kom ut fra heimen.

Året etter var brødrene sammen på Holt. Og forholdet dem imellom var det samme som tidligere.

Da Knut hadde gått to år på seminariet ble han lærer i Søndeled. Og han ble straks en folkets mann. Han fikk seg kamerater som han gikk på jakt sammen med. Og Knut var en meister i jaktkunsten.

Når han skjøt en hare kunne han si på forhånd om skuddet ramte i brystet eller hodet. Folk begynte å snakke om dyktigheten hans. Og barna var ikke mindre begeistret. I friminuttene om vinteren kunne han ta fullt fanget med unger, slenge seg på kjelken og sette ned de bratteste bakkene. Men mest populær var han i skolestua. Han fylte timene med liv og hygge. Aldri hadde barna hørt noen som kunne fortelle slik eller sett noen som kunne leve med og spille på den måten det han fortalte.

Knut hadde en farbror i Søndeled. Det var hos ham han bodde. Farbroren hette Knut Røysland. Han levde et vilt liv, drakk og turte fram i stor gudløyse. Knut Ås måtte alltid sammenlikne ham med far sin. Og det var umulig å få til at de to hadde noe med hverandre å gjøre. De kunne godt ha vært fra hver sin verden. Far gikk der heime rett og god, verdig og fin. Han sa aldri et ord uten å ha tenkt over det. For ham ville det ikke bli mange unyttige ord å svare for på dommens dag. Farbroren snakket vondt om sine medmennesker. Og han sa sjelden samme tingen likt to ganger. Han bante og svor og kom med det styggeste råprat så barna hans hørte det.

Knut kom til å tenke på juleaften heime. Fra den stund helga ble ringt inn, måtte ingen gjøre arbeid på Ås. Tjenerne skulle ikke vaske opp etter kveldsmaten. Bønneboka og serlig bibelen ble brukt flittig med bare små pauser imellom til klokka fire om

morgenen. Før den tid burde ingen gå til ro. Og ingen lettsindighet ble tålt hverken under lesninga eller i pausene den hellige natt.

Men på Røysland gikk jula uten et Guds ord. Det var fyll og turing. Knut innrømte at det kunne være vel drygt med andakter heime i blant. Men slik som han saknet dem likevel . . .

Knut kunne sjøl være med på noe av hvert i den tida. Han var så visst ikke noen helgen. Men han var da heller ikke noen grov synder. Han var som folk flest. Var han med på noe som han syntes gikk over streken, fikk han vondt av det. Og han prøvde rett ofte å legge av de verste synder. Likevel hørte han som ei røst i sitt indre: Det skal meir til.

Den røsta hørte han også når han gikk ute mellom folket. Som lærer måtte han gjøre noe av hvert. Det hendte han skulle lese teksten på dagen, han skulle holde andakt til gamle, og i nødstilfelle prøve å hjelpe en døende. Men røsta var der da og. For hans egen del skulle det meir til, og når det galdt det evangelium han forsøkte å forkynne for andre, skulle det meir til der også.

En dag kom han til å tenke på hvorledes det var med folks samvittighet heime på Vegårshei. Den sov vel tungt hos de fleste. Bygdeskikkene avgjorde hva som var rett og galt. I bryllup og gravferder og andre samvær var ting tillatte som ikke alle ville ha tålt i alminnelighet. Det var gudløyse i strid straum. Enkelte var det nok som varet seg bestandig. Slik

som far. Slike var det som hette svært gode kristne. Men Knut var ikke sikker på at denne kristendommen var nok.

Kanskje var det noe meir å finne og vinne enn det en gikk og reknet med?

Ofte kunne han ha en følelse av det samme som det han kjente på den kvelden på Ås, at det var krefter som liksom levde i barmen, men som alltid døde bort fordi de ikke fikk avløp. Det ble igjen ei sorg og et tomt sakn av det.

Tjøstel var lærer bare ett år. Så reiste han heim til Ås. Heimbygda dro. Det var ei jente som dro og. Han forsto at han hørte til der heime.

Knut hadde ikke noen sikker plan for framtida. Han likte lærerarbeidet, og det var ikke urimelig at han kom til å fortsette med det. Det ble nok til det at Tjøstel overtok garden.

Knut fikk vite det av Tjøstel at han hadde ei jente der heime. Men hvem det var ville ikke Tjøstel ut med. Og Knut funderte lenge på det. En gang Knut skreiv til broren nevnte han det:

Vi har alle dager vært så fortrolige at jeg synes du kan fortelle meg hvem du er blitt glad i. Jeg er engstelig for din del og derfor skal du ikke plage meg med uvisshet. Du er en bra kar, Tjøstel. Men du veit vel at de aller beste ofte er uheldige i kjærlighet.

Svaret kom omgående fra Tjøstel. Og det sto bare:

Hennes navn er Barbra Marie Harbo Colbjørnsen.

— Såh, sa Knut. Skurken, sa han. Hadde ikke broren dradd av med datter til lensmannen, ei av de likeste jentene i bygda. Faren var oppe fra Østerdalen og var av den gamle kjente Colbjørnsenslekta. Jo jo. Han kom nok bra i det Tjøstel.

Bryllupet deres sto om høsten, noen dager før tvillingene fylte 24 år. Barbra var bare nitten år. Bryllupet sto på Ås. Og det var storbryllup. Det var så mange hester at da den siste ble ridd ut fra Ås, var de første komne til Hummelsgårdåsen 4—5 kilometer borte.

Så hadde altså Tjøstel ført den nye husfrua til gards. Og Knut begynte for alvor å gjøre seg ferdig med Ås.

Samme året ble unge Tjøstel Ås valgt til formann i misjonsforeningen. Faren var også med der.

Tidlig på hausten var det møte på en av gardene. Tjøstel hadde lest misjonsbetraktninger, og Knut som var heime da hadde holdt tale. De hadde sunget salmer. Elles talte de sammen om arbeid, bondereisning og hva som helst. De samlet også inn penger som de sendte til Det Norske Misjonsselskap i Stavanger. Foreningen på Vegårshei var en blant de tolv største i landet, målt etter pengene som ble sendt til misjonsselskapet.

Da møtet var slutt, hygde de seg i lag på garden.

De drakk litt, holdt moro, fortalte skrøner og tok ryggtak.

Gamle Tjøstel Ås drakk sjelden og lite. Sønnene gjorde som faren. Det var noen i bygda som var begynt å arbeide mot overdrevent bruk av brennevin. Tjøstel og sønnene støttet oppunder der. Gamle Tjøstel var heller ikke med i lettsindigheten etter møtet. Men sønnene, og serlig Knut, gikk heilt med. Han var tettvoksen og kraftig, og han var ikke god å slå over ende i et ryggtak.

Da de gikk heim, talte Tjøstel fortrolig og kameratslig med sønnene sine. Særlig med Knut. Forholdet mellom dem hadde etter hvert blitt så liketil og åpent. Knut hadde med årene kommet seg godt inn hos far sin. En slik ryddet veg hadde ikke Tjøstel inn til den gamle. Men noe vondt var det ikke mellom dem heller.

Så ruslet de gjennom skogen. Og det var langt mellom Ås og andre garder. Men skogen var god å gå i, så vegen falt ikke lang, og Ås-karene hadde god trening. Og god tid. De hadde den store ro i seg.

Enda en kveld gikk de samme karene den samme skogsvegen. Store graner, furutrær og eiker sto med sine lange legger opp av djup snø. Karene gikk på ski i tungt føre. Sola hadde smeltet snøen om dagen, nå var det blitt skorpe på, men den var ikke sterk nok til å bære dem. De kavet hardt. Det var i mars. En vakker kveld med klar himmel og en liten aning av vår over skogen.

Gamle Tjøstel gikk et stykke etter sønnene som skiftet med å bryte skorpa i snøen. Helst var det Knut som gikk foran. Unge Tjøstel var litt tankefull. Han skulle holde foredrag i kveld borte på Nærstad. Mye folk ville samles der, men Tjøstel hadde ikke noe serlig på hjerte. Egentlig hadde han tenkt å tale om opplysningen som sola i menneskelivet. Men skogstemningen og det vesle vårlige draget tok begeistringen bort fra det han hadde å si.

Knut tenkte hverken på opplysning eller vårstemning, men om det i det heile ville gå an å ta seg fram i ei skiløype når møtet var slutt. Det ville ikke være bra med skorpa, men det ble nå for den ene som for den andre. Han for sin part skulle nok greie seg. Og skulle de ramle overende ble det bare enda meir moro. Han ville nok foreslå at de skulle boltre seg

i snøen i stedet for å drikke og danse. Det ville bli vakkert måneskinn.

Da de kom til Nærstad satt det en fremmed mann inne i stua. Han var kommet nede fra Nes verk og het Valdeland. Han var legpredikant, sa han.

Tjøstel Ås foreslo da at Valdeland skulle holde talen. Han sjøl kunne gjerne la være.

Men med talen til Valdeland var det noe nytt og merkelig. Han lærte annerledes enn de var vant til og var pågående og radikal.

— Dere er kanskje vant til å gruppere menneskene i forskjellige klasser og trinn på en stige som når fra jorda og opp til himmelen? sa han. Tyver og røvere og andre grovsyndere setter dere på nedste trinnet, og videre setter dere dem trinn for trinn etter kvaliteten og livet og handlingene. Den som lever best og er frommest, setter dere så på det høgste trinnet.

Jo, det var sant. Gamle Tjøstel Ås ville de sette på det øverste trinn. Det var også andre på Heia som var gode kristne, serlig noen kvinner. De kom nok høgt på stigen. Men de fleste måtte vel høre til midtpartiet. Og noen som drakk serlig mye, andre som var grove i juks og sladder og løgn og enkelte som hadde fleire lausonger måtte de sette lengst nede. De kunne sakte finne kandidater til alle høgder.

Men Valdeland ville sparke ned heile stigen. Det fantes ikke noen forskjellige klasser og trinn. Menneskene var anten en hop ugudelige syndere i djevelens verden, eller de var frelste sjeler som var ikledte

Kristi rettferdighet og var renset i Lammets blod fra alle sine synder. Ett av to. Anten — eller.

Og han sa at pene og dårlige, horebukker og bra folk, prester og fylleslamper gikk alle med lange skritt mot helvete, så fremt de ikke var f r e l s t e.

Og frelst ble en ikke om en gikk aldri så pent på skosålene sine. Ikke om en gråt natt og dag. Om en aldri noen gang sakket av i sin iver, men bad foran sitt åpne vindu morgen, middag og kveld, — en ble ikke frelst for det. Ga en alt en eide til fattige, ledet en landets største misjonsforening, gikk en til alters hver søndag og holdt andakt for husfolket hver morgen, — en hørte likevel til midt i den ugudelige hop.

Frelst var bare den som hadde renset sin kjortel i Lammets blod. Frelst var bare den som hadde møtt frelseren Jesus på Golgata og der fått kastet alle sine synder i det bunnløse nådens hav.

— Den er frelst og ingen annen, sa han. Bare den kan møte foran den kvite trone. Bare i Jesu rettferdighets drakt kan en komme inn i bryllupssalen. En kan komme i dåpsdrakt, det hjelper ikke. Nei ikke i fullt presteornat en gang.

Det satt blidøyde unggutter i stua. Og der var kvitskjeggete gamlinger. Der var blomstrende ungjenter og gamle skrukkete koner. Det gikk som et sukk i forsamlingen. Var dette sant så var de vel ikke skikket til å komme fram for dommen noen av dem. Og sant? Det var sant alt som ble sagt over bibelen den gang.

Valdeland var altså kommet fra Nes verk. Der hadde det vært vekkelse. Valdeland skildret hvorledes bra mennesker var kommet i syndenød. Men han fortalte også hvorledes de hadde funnet fram til forløsning og kvile i Jesu Kristi blod. Størst av alt syntes han det var at unge gutter og jenter hadde sagt synden og det verdslige liv farvel og ville følge Kristus.

Det var noe ved Valdeland en ikke kunne stå i mot. Og noe smeltet og løsnet både i den ene og den andre. Det ble åpnet for innestengte dulper og dammer i sinnene. Det begynte å sildre der inne hvor Gud hadde planlagt kildene som skulle velle fram til evigt liv.

Knut Ås kjente det. Og broren Tjøstel kjente det. Mange andre gjorde det samme. Ingen kom ihug at de skulle ha noe slags moro etter møtet.

På heimvegen gikk Tjøstel et godt stykke etter sønnene sine. Han kjente det slik at det var ikke godt å være kloss inn på noen. Brødrene sa heller ikke et eneste ord til hverandre.

Inntrykkene fra møtet varte i sinnet i dager. Ja det kom igjen som sår, dragende musikk i måneder. De ga en hellig anelse om et liv høgt og rikt og reint langt utover den åsranda der de var kjent.

Det var åndens første sterke sus over sjelene deres.

Og tida gikk. Det underlige møtet på Nærstad ble glømt etter hvert. Men noe lå igjen av det. I stille kvelder kunne det komme en uklar lengt over Knut.

Det kunne kjennes både som sorg og sæle. Men aldri skirnet det opp så han kunne klarlegge det for seg sjøl. Han var lærer på Søndeled igjen. Til vanlig var han frisk og glad. Med barn kunne han leike og med ungdom kunne han skøye. Og iblant kunne han drikke av syndens beger.

Det gikk år. Han var sammen med venner. Stadig vanket han hos Knut Røysland, onkelen. Knut Ås likte seg aldri noe serlig i det syndens liv som ble ført på Røysland. Der var ikke en gang den minste plass for noe hellig. Syndig snakk hadde fritt leide. Innerst inne hadde Knut Ås avsky for alt slikt, og han følte seg ofte syndig og simpel når han gikk fra et samvær med onkelen.

Han begynte å trøtne av livet i Søndeled. Heller ikke var det så gildt å være lærer lenger. Ofte kunne han kjenne en tærende lengsel etter Ås, etter skogene, tømmerfløytinga på elvene, og aller mest lengtet han etter å være f r i. Å være sin egen herre. En gang hadde han lengtet seg bort fra Ås. Livet syntes ham rikere langt der borte over skogens ytterste rand. Nå lengtet han heim igjen. Heimatt til tiurens leik, til sus gjennom heimlige graner, til trygghet under fars rolige likevekt. Ås lå i blodet hans. Heimlige skoger med fuglesang og sporvekvitter og mange røster som bare han kunne høre, hadde festet seg i sinnet hans.

Da han hadde vært lærer i sju år, brøt han opp og

reiste heim. Nå hadde han nådd fram til sitt livs sommer. Han var ni og tjue år.

Tjøstel og Barbra var enda på Ås. Brødrene fant hverandre igjen. Åra hadde ikke lagt noe skille mellom dem. De knyttet fortroligheten. De var daglig sammen og delte alt. Det var kommet meir verdighet og ro over dem. De skøyet ikke som før. Men en gang i blant kunne den ene få det med latter. Og så måtte han minne om fantestykker de en gang hadde funnet på.

— Minnes du den gangen det kom så mange gjester til Ås? kunne Tjøstel si. Husker du han skryteren, han snobben i plysjfrakken? Minnes du vi la frakken ved døra så de andre gjestene fikk tørke skiten av skoene sine på den, og så skar vi pullen av flosshatten hans og satte i never i stedet?

Jo, slikt kunne brødrene minnes og få seg en latter av. Men likevel var alvoret kommet over dem. Det var en ørende liten skygge av fortenkthet over Knut, eller litt mismot. Og der var en anelse av rådvillhet over Tjøstel. Dette ville brødrene gjømme for hverandre. Men den ene kunne iblant se spørrende på den andre.

En dag sa Tjøstel til Knut:

— Du får tenke på Ås, du. Jeg vil ikke ha garden. Jeg vil heller ha penger.

— Er du kommet på dette for min skyld, Tjøstel? Du har kanskje rett foran meg. Og Tjøstel-namnet hører til på Ås.

— Åja. Men Knut-navnet kan en gang bli godt nok.

Det ble lenge før neste spørsmål kom. Det var fra Knut:

— Du vil altså dette for min skyld?

— Nei, ikke nettopp det. Jeg tenker på noe annet, men d e t er ikke sikkert enda. Det er noe svigerfar min har snakket om. Men du Knut ville like å være på Ås?

— Åja. Jeg tror ikke jeg vil komme til å trives riktig godt noe annet sted.

— Så er det bra alt da Knut.

Da brødrene gikk i sitt en og tredevte år flyttet Tjøstel fra Ås til Myra, han hadde kjøpt garden yre. Og fra da begynte han å kalle seg T. Myre.

Ungdommen hadde leik og kveldsmoro oppe ved Sunde. De hadde samlet seg fra Myra og fra Mo og heile området imellom. Knut var kommet heilt fra Ås i følge med to brødre fra Dalene.

Det var all slags ungdom der oppe på Sunde. Noen hadde drukket. De sang rå viser og skrålte og holdt leven. Andre holdt seg til meir uskyldig leik og gaman. De flokket seg om Knut Ås. Han kunne finne på så mange morsomme ting. Ingen var hyggeligere enn han. Og grov var han aldri. Mange av jentene hadde et godt øye til ham.

Knut kunne nok fjase litt både med den ene og den andre. Og han hadde vært nokså opptatt med enkelte. Men hun som skulle kalles den eneste var enda ikke kommet i hans veg.

Denne søndagskvelden på Sunde var det ei ung jente han måtte legge merke til. Det var noe så edelt og fint ved henne, noe så taktfullt og vårt at hjertet hans begynte å banke hurtigere. Når han møtte blikket hennes, veik ho unna. Og da ho merket at han så mye på henne, gikk det en svak rødme over det alvorlige, men milde og barnslige ansiktet hennes.

Han hadde egentlig aldri sett henne før. Like til

ıå nylig hadde ho vært barn. Bare nitten år var ho ɔg het Marta Moland. Men det var noe djupt og ɔehersket i hennes vesen. Og Knut visste at tross ıennes unge alder hadde han aldri funnet et så full-ɛomment eksemplar av sitt kvinneideal.

Ho kom seg tidlig bort fra leiken og ruslet på ıeimveg. Men Knut hadde ikke mistet henne av syne. Han gjømte seg av i skogen og satte etter henne. Og snart nådde han henne att.

Det var slik en vakker kveld ved vannet som skin-ıet kvitt mellom all den svarte skogen. Den kvelden sa han de første varsomme ord til henne. Ho var ɔlyg og svarte ikke stort. Han ville ta handa hennes nens de gikk. Men ho drog handa fort til seg. Da le skiltes ved Moland tok han begge hendene hennes ɔg holdt dem. Han så henne djupt inn i øynene og sa:

— Marta, kunne du tenke deg å flytte over til Ås :il meg? Jeg vil ingen heller ha der.

Da så ho opp og svarte ham:

— Du meiner det ikke. Du har jo så mange. Du ɔare synes litt godt om meg i kveld. I morgen har du glømt det. Vi har da aldri vært sammen før.

Knut sto enda og holdt hendene hennes. Nå var let han som så ned. Han var hjelpelaus og rådvill.

Det er sant at det er kommet brått på, Marta. Men likevel veit jeg at jeg aldri før har vært så glad . noen som i deg.

— Det har du gjerne sagt til mange?

— Du, slikt har jeg aldri sagt til noen før.

— Det er best du sover på det, sa ho liketil. Og jeg og. Jeg er jo bare nitten år.

— Men forstandig snakker du, svarte han.

Da reiv ho seg laus, sa fort god natt og sprang fra ham.

Søndagen etter gikk han til kjerka. Men Marta var der ikke. Om kvelden gikk han tur forbi Moland. Gikk fram og tilbake fleire ganger. Men ho var ikke å se. Onsdagen etter møtte han henne tilfeldig på Myra. Han fikk henne ikke til å stanse. Han fikk bare si til henne i forbifarten:

— Jeg vil møte deg mellom Moland og Myra lørdags kveld når jeg kommer fra Tvedestrand.

— Ha ha. Ho ertet ham og gikk.

Han kom ridende fra Tvedestrand i nitida lørdagskvelden, satte hesten på Myre hos Tjøstel og ga seg til hos ham en times tid. Så ruslet han austover mot Moland.

Han møtte henne ikke på vegen. Brydde ho seg ikke om ham? Ho var ikke å se på Moland. Han lurket og gikk heilt opp til Dalene og tilbake igjen. Det lei langt på kveld. Lidelsen ble etter hvert uutholdelig. Aldri hadde han ventet at Marta var så stolt. Han gjorde enda en tur austover forbi Moland, og da han kom tilbake sto ho ved loftsvinduet og så ut. Ho lot som ho ikke så ham. Han plystret til henne. Da så ho opp. Han vinket. Ho rystet på

hodet. Da gikk han bort og sto under vinduet.

— Marta, sa han. Jeg må få snakke med deg i kveld. Kan jeg komme opp?

Ho rystet på hodet igjen.

— Vil du komme ned?

Da hvisket ho ned til ham:

— Du skal ikke stå der. Gå bortover mot kjerka. Jeg skal komme når jeg er sikker på at de andre er sovnet.

Ho kom en halv time etter. Og da ho så ham, sprang ho bort mellom trærne og gjømte seg for ham. Her fant han henne.

Han la hendene på skuldrene hennes. Ho så ned.

— Marta, jeg har sovet på det. Du skal ikke tvile på at jeg meiner det alvorlig. Det er ikke noe jeg vaser med.

Det var noe så sterkt og avgjort i tonelaget og måten han sa det på at ho måtte løfte hodet og se ham inn i øynene.

Ho merket med en gang at det var ikke alminnelige øyne å se inn i. De kunne se stride og kvasse ut med det samme. Men etter hvert merket ho noe stort og mildt og trofast i dem. De var uendelig gode å se inn i.

— Jeg er jo så for ung og barnslig for deg Knut.

— Men det gir seg med tida.

— Ja, smilte ho.

— Du våger det da Marta?

Ho nikket.

Siden vanket de lenge i skogen. De gikk hand i hand. Han var elleve år eldre enn henne. Men likevel var han så barnslig at han vågde ikke å slippe handa hennes. Han syntes at han aldri meir kunne løsne det taket han hadde fått.

Det eneste som var leit var at de hadde så lite å si hverandre. Men de var begge så usielig lykkelige.

Hemmeligheten fikk ikke de to ha lenge for seg sjøl. Begge to var de for opptatt i hverandre til å kunne legge skjul på det. Knut drygde heller ikke mange dagene før han sa det til far sin. Og en dag ruslet Tjøstel Ås til Moland og hadde en lang samtale med Tallak. Ingen veit hva de talte om.

Året etter ble Marta husmor på Ås. Ho var bare tjue år. Men gammel nok, fant Tjøstel ut. Ho kunne sine ting og var seg sitt ansvar bevisst. Knut hadde nok ikke gått i søvne den kvelden han oppdaget henne.

Tidlig en vintermorgen sto Knut Ås og så utover åsene og skogsmyrene. Det var strålende vær, og sola lyste over skog og kvite vidder. Ved nyårsleitet hadde det kommet mye snø over Sørlandet. Men det hadde vært langvarig kulde etterpå og snøen var frosset sammen. Nå var det glimrende skiføre. Knut fikk lyst å ta skiene og reise riktig langt til skogs. Og straks kom han på at det kunne være artig å ta en tur til Søndeled og helse på onkelen, Knut Røysland.

Han travet i veg ved middagstid og kom til Søndeled i kveldinga.

Det slo ham med en gang han kom inn i heimen til onkelen at her hadde det hende noe vesentlig. Onkelen var ikke til å kjenne igjen. Og slett ikke Karen, datter hans.

Da Knut hadde vært på Røysland en halv time hadde han fått greie på heile forandringa. Både Karen og far hennes var blitt lykkelige Guds barn. Det var Karen som fortalte ham det. Ho ble frelst siste haust. Og det bar slik til: Tengel Langtveit kom heim fra Amerika. Han hadde vært til sjøs, og skipet hans hadde forlist. I tre dager ble han liggende og drive i sjøen. Da begynte han å søke Gud. Siden, da han kom til Amerika, opplevde han frelsen. Han ga

heile sitt liv til Gud. Nå etter at han kom heim hadde han holdt møter både i Søndeled og andre steder. En dag kom metodistprest Olsen fra Arendal forbi. Han var på veg til Skien. Tengel fikk Olsen til å stanse i Søndeled og ha noen møter. Da ble Karen og noen andre vakt og frelst, fortalte ho.

— Og nå er Olsen her igjen, fortsatte Knut Røysland. Ja ja, Knut Ås. Det er farlig å utsette med å få frelse for si sjel. Du veit jeg har syndet grovt og mye. Du har nok sett hvor ugudelig jeg har vært. Og du har mye å tilgi meg. Men ved Guds nåde håper jeg at det for min part skal bli et annet liv heretter.

Tårene rant nedover kinnene på onkelen. Knut Ås måtte se ned. Det hadde vært rimelig om hvem som helst ellers hadde talt slik. Men det var urimelig at Knut Røysland skulle ta slike ord i sin munn.

De kom seg ikke tidlig i seng den kvelden. Onkelen ble sittende og fortelle om sitt liv, om Tengel og om Olsen, og om ufreden og lengselen som hadde våknet i ham.

— Det bærer ikke til himlen på den veg godt folk vandrer, Knut Ås. Vi må nok bli frelst skal det gå godt med oss. Jeg har tenkt så mye på far din. Han er nok en sjelden bra mann. Og jeg har tenkt på deg Knut og på bror din. Dere er bra alle sammen. Men dere duger ikke til å lage veg til himmelen. Da må dere søke Jesus, samme hvor fine dere enn er.

Knut var som svimeslått av onkelens mektige formaning.

Da han ruslet til Vegårshei om morgenen glømte han å ta på seg skiene. Han bar dem på aksla heile vegen. Han kunne ha satt over åsene og spart mye tid. For det var utmerket føre. Men han tenkte bare på onkelen og det som var hendt med ham og glømte hvor han gikk.

Han hadde ikke hatt noe imot å stanse igjen og høre Olsen, men nå var det Knut som var formann i ytremisjonsforeningen, og den dagen skulle det være møte på Nærstad.

Han kom til møtet og var ikke videre i lag. Han så på forsamlinga, hørte på samtalene og merket ånden. Det var som om noen sa til ham heile tida: Dere driver misjon. Men dere er ikke frelste. Heile misjonsforeningen holdt på å bli en komedie i hans øyne. Alt sammen var bare noe på liksom. Under møtet var Knut stur og fortenkt. Ikke kunne han tale. Og ikke fikk han liv i det han leste.

Det var begynt å bli en del lesere rundt om i bygdene. Men på misjonsforeningen på Vegårshei var de enige om å holde leseriet borte av all makt. De hadde stor avsky både for leserne og møtene deres.

Her i haust hadde det vært en legpredikant på Vegårshei. Han hette Simonsen og var fra Kragerø. Han hadde travet rundt om på gårdene og bedt om hus til å ha møte i. Det hadde blitt nektet nesten over alt. Det var bare hos Jørgen Myre og på Kvifte de hadde åpnet hus for ham.

Men Knut Ås var i sitt stille sinn begynt å holde

med leserne. De måtte ha noe meir å fare med enn »de gode kristne« på misjonsforeningen. Han nevnte det til Tjøstel som nå var blitt Jørgens ettermann på Myre:

— Jeg er redd det står galt til med oss. Det er nok leserne som har rett.

Tjøstel svarte ikke. Men han ble mutt og arg. Og inne i seg kjente han hatet til leseriet som hadde vært ute og smittet broren.

På neste misjonsmøte sa Knut opp som formann. Han ga ikke opp noen grunn. Men han lot seg ikke overtale til å bli stående. Klarere enn noen gang så han at det bare var tomhet det de puslet med. Tomhet, tomhet over alt. Han orket ikke å være med på det lenger.

En dag om våren kom Simonsen enda en tur til Heia. Han kom til Tjøstel Myre og bad om hus til møte. Men Tjøstel nektet det. Han sa rett som han tenkte at de hadde fått nok lesere på Vegårshei. Det var tydelig noen som hadde gått den vegen. Hva annet var det som hadde herjet med Torjus Sprengsmyr? Og Ole Bakken og Gunder Hæsdalen med fleire hadde tydelig gått over. Det måtte være nok. Men det var stor fare for at det skulle bli fleire. Tjøstel sa tydelig ifra at han ønsket ikke meir av det slaget på Vegårshei. Simonsen måtte dra videre. Her var det stengt for ham.

Jo, tenkte Tjøstel. Han hadde fått klarhet i leseri-

spørsmålet. Det var en sykdom. Her gikk hans kjære bror og bar tydelige symptomer på den. Han måtte forsøke å tale fornuft i Knut. Han var for god en mann til å gå til grunne på den måten. Nei, nei. Knut skulle ikke tufse seg bort og bli et vette.

Knut holdt jo på å bli reknet for en av bygdas beste og klokeste menn. Det skulle aldri skje at han skulle bli ødelagt på den måten.

Men nå tok predikantene til å bli nærsøkne. Det var som de luktet at noe var i gjære på Heia. Simonsen var ikke før reist før det kom en ny. Denne kom nordfra. Og borte på en av gardene fikk han fotfeste. Han brukte store ord og la for dagen uendelig mye fromhet. Han kunne heile saliggjørelsens orden på fingrene. Og han visste så vel hvorledes en skulle gjøre og foreholde seg i alle livets situasjoner. Smilende og søt var han. Så fin og elskverdig at det var et sersyn. Unge kvinner sprang nesten hodestups etter ham. De holdt aldeles på å bli forgjort. Og det gikk vel og bra til ungdommene ei natt hadde snust etter ham og funnet ham på et loft sammen med ei jente.

Så måtte han reise da. Og både Tjøstel og mange andre smilte og nikket. Så visste en da hva slags karer de var disse som travet gjennom bygdene og ga seg ut for å være bedre enn andre mennesker.

Seinere fikk de nok greie på at denne ikke var noen kristen mann. Han var bare en slyngel som rak gjennom bygdene for å fange kvinner og for å lure

penger av godtrune folk. Men likevel, han hadde satt et stempel på legpredikanter og lesere. De var hyklere og villfarne som en ikke måtte ha noe med å gjøre. Ånei, den gamle kristendommen var best. En skulle ikke trave etter noe meir enn det de tidligere hadde greitt seg med på Vegårshei. De fikk greie seg med presten og kjerka. Og så fikk de vel finne på ett eller annet som kunne hamle opp med legpredikantene.

Det var en flokk som ble enige om å sende en søknad til presten og be ham holde møter. »Så Guds ord kunne komme til sin rett.«

Presten tok vel imot en slik henvendelse. Sjøl var han mye imot leseriet som så vidt hadde satt foten fram innen hans kjære menighet. Han var også imot legpredikantene som kom travende og ville gjøre vegen til himmelen så trang at bare stympere kunne komme fram på den.

Presten svarte ja og lyste til møte. Men det kunne ikke sies at det var noen serlig sensasjon. Frammøtet var lite. Det var ikke så mange som var interesserte i at Guds ord skulle komme til sin rett. De som hadde skrevet under på brevet til presten brydde seg heller ikke om å komme. Men presten disket opp om hvorledes menneskene burde leve. Man skulle leve n a t u r l i g. Mennesket var skapt slik som alt annet levende. Og alt levende ville more seg i ungdommen. Han kunne ikke se noe vondt i at de gjerne ville danse. Det måtte de så vel ha lov til. Han for

sin part syntes det var en pen og sunn atspredelse. Heller ikke kunne en si noe på at venner satt sammen og spilte kort. Menneskene måtte ha noe å fordrive tida med. Han hadde ikke erfart at forlystelser, dans og kortspill og lignende hadde gjort noe vondt. Snarere tvert imot. Det var mye verre å høre på legpredikanter å bli smittet av vrøvlet deres. Gud hadde satt kjerka inn blant menneskene. Der var de døpte og konfirmerte, der fikk de sin altergang og sin velsignelse. Og de var alle sammen Guds elskelige barn. Og hva meir trengte en enn å være Guds barn?

Noen få gikk og hørte presten. Men de fikk ikke stor tillit til hans »utleggelser«. Det var få som gikk på møtene, snart gikk det heile i stå og det ble slutt.

Både Knut og Tjøstel hadde gått og hørt presten på disse frie møtene. Men Knut i alle fall fikk stor mistillit til utleggelsene.

— Slikt har jeg ikke tro for å høre meir av, sa han. Da vil jeg heller arbeide heime på garden og bruke fritidene til lesning.

Knut var glad i å lese. Aldri satte han seg ned uten å ha ei bok for øynene. Han leste om han satt på hesteryggen gjennom skogen, eller om han satt på kjerra og kjørte, ja til og med når han gikk etter vegen.

Knut Ås gikk enda og søkte. Han leitet i ordet, og han søkte i bøkene. Hva var sannhet? Hvor gikk frelsens veg?

Akkurat på den tid presten holdt på med møtene

sine, kom det to kolportører til Ås. Den ene var fra Bergen og den andre fra Dybvåg. De hadde en god del kristelige bøker med. Og gamle Tjøstel Ås sa til Knut, sønnen sin, at han gjerne kunne se på bøkene og kjøpe noen av dem han syntes om. Han skulle betale dem.

Knut kjøpte Kingos salmebok i gullsnitt, Den bedende kjede, Sjeleskatt og Rosenius's forklaring til de ti bud.

Det var vår over alle skoger. Myrene løftet seg fra pyttvatnet. Det stille skogvatna var kvite av himmelens lyse godværsskyer. Men de speilet også av svarte silhuetter av trærne rundt omkring. Det var pinsedags morgen. Knut gikk og så på landet i solrenninga. Skog og åser og moer lokket ham. Så gikk han til stallen, la sal på hesten og rei ut i solglitret og fuglesangen, ut i den søte gimen og kvaelukta.

Med seg i salen hadde han Rosenius's Forklaring til de ti bud. Han leste forklaringen til det tredje.

Aldri hadde han levet en slik vår. Det var som Gud hadde flyttet ned i naturen, både med sin hellighet og sin miskunn, både med nåde og dom. Naturen var bare skjønnhet. Og Gud var i det skjønne. Gjennom all naturen smilte Gud i sin evige kjærlighet. Og likevel var det gjennom skogens lys og skygge tusen eldslogeøyne som så gjennom alt og dømte alt. Over skog og jord og luft og himmel og sjelens gudsanelse var denne svimlende kjærlighet, men også dom. Gud var rettferdig altseende. Han så inn i Knuts sjel og fant den som ei blodraud synd som han måtte stygges ved. Og Knut sørget inderlig over at han enda hadde et panser om si sjel så Guds gode nåde ikke kunne trenge inn med si rensende makt. Den himmelske

skjønnhet og kjærlighet bølget så sterkt rundt hans hjerte og sinn at han ante frelsens lykke. Men inne i djupet rådet likevel mørket og døden.

Noe slik gikk Knut og kjente på det.

Og han satt på hesteryggen og leste:

— Dersom du troede at Guds ord var Guds ord, saa var du hjulpet baade for tid og evighed.

Bare du trodde. Bare du trodde? Ja, at ordet i Guds hellige bok var Guds eget ord, og således den evige sannhet.

Jo han leste, og han forsøkte å tro. Teoretisk trodde han alt. Men troen var ikke blitt til liv i ham. Han satt på hesteryggen og bad. Nå måtte Gud føre ham inn i lyset. Gud måtte tine denne drepende isblokken som lå over alt som skulle spire og leve. Godheten og kjærligheten måtte få lokkes fram av Guds kjærlighets solskinn.

Men alt det han leste og alt det han bad, forandringen kom ikke. Ikke denne pinsedags morgen, og ikke dagene etter. Han forsøkte å leve så hellig og rett som han kunne, og han gikk omveg for hver eneste synd. Men noen forlikelse med Gud og noen vår innover sjelas ødemarker kjente han ikke. Rosenius ga ham anelse om frelsens salighet, men vegen fram til den var vanskelig å finne. Så kjøpte han fleire av bøkene til Rosenius. I hans »Levnetsløb« leste Knut at Rosenius ble vakt ved å lese »Troens Speil«. Så måtte også Knut se til å få tak i »Troens Speil«. Boka var ikke å få tak i hverken i

Skien eller Arendal, og ikke i Kristiania heller. Så reiv han til Kjøbenhavn og fikk boka derfra.

en boka hjalp ham ikke det ringeste. Ufreden og fortapthetsfølelsen holdt seg. Stundom sluttet Knut med å lese. Og han lot det være dager uten at han bad. For det hjalp jo ingen ting. Men så kunne han ikke slutte heller. For livet var jo så nær. Han kjente fortsatt den salige ånd som omga ham. Når bare panseret om hans sjel ville smelte eller briste så ville denne salighet fylle ham. Han kunne ikke gi opp. Han ville kjempe og be og leite.

Og likevel: Han syntes at han sank og sank ned i en avgrunn der det ingen bunn fantes.

På den tid var det en formannsplass Knut ikke hadde sagt fra seg. Det var i Bondevennforeningen. En kveld skulle de ha møte borte på Myra. Da gikk Knut innom til broren og klaget sin nød for ham. De to leste sammen i bibelen. Og ordet de slumpet frampå var dette: »Men hvo der forarger en af disse små, som tror på mig, ham var det bedre, at der var hængt en møllesten om hans hals, og han var sænket i havets dyb.«

Tjøstel tenkte helst å finne et ord som kunne trøste broren i hans sinns anfektelse. Tjøstel ville si som så at Knut aldri hadde forarget noen av de små. Han hadde jo gjort det motsatte. Men også dette bibelord ble til dom for ham. I et blunk så han hvorledes han hadde forarget hvert eneste barn den

tid han var lærer. Og hva annet kunne han gjøre all den tid han levde sitt liv langt borte fra Gud og hans rike?

Nå så Knut dem stige fram i rad alle barna på Søndeled. De sto fram og anklaget ham alle sammen fordi han ikke hadde vist dem den rette veg til livet. Mange av dem gikk på syndens breie veg i dag for hans skyld.

Knut svettet. Og han sukket tungt.

— Jeg har nok bare vært til forargelse, jeg, Tjøstel. Det eneste jeg fortjener er pinen i helvetes pøl.

Tjøstel hadde så vondt av bror sin at han orket ikke å svare ham. Men han håpet at ria snart skulle gå over. Det var jo en sykdom som herjet broren.

De gikk sammen til bondemøtet. Og Tjøstel var glad fordi Knut ikke fant på å bli heime. Dersom Knut ville fortsette å omgåes bygdas folk, skulle han nok snart bli frisk.

Knut ledet møtet. Han begynte å tale. Men ikke om bondereising, ikke om kulturvokster og ikke om høgre og venstre.

Emnet hans var: Hvorledes skal man få det rette utbytte av Guds ord?

Vi må tro at Guds ord er sannhet. Når ordet sier at jeg er en synder, så er det sannhet. Når ordet sier at vi alle for vilt som får, så må vi tro at vi alle er som ville får og har vendt oss hver sin veg. Vi er

ugudelige og fortapte. Det er med dere som med meg. Vi er grove og ugudelige syndere, heslige for hans åsyn hvis øyne er som eldsloger . . .

Det ble røre nede i salen, det ble kremtet kraftig til protest. Men Knut sto på sitt. Vi går fortapt med våre liv og våre gjerninger uten at vi omvender oss, sa han. Han var dyster og mørk. Dette var den livsglade Knut fra Ås, storskøyeren. Nå var han svart av alvor.

Folket var ikke enig med ham. Og de protesterte. Ville han komme her og si at de ikke var kristne? Ville han si at de ikke var døpte og konfirmerte og hadde sin altergang? Og levde de ikke i gudsfrykt og under andakt?

Men Knut Ås sa dem at de trodde ikke Guds ord. Og hverken han eller de levde etter det som var Guds vilje.

Det ble mye bitterhet på møtet. Knut merket for første gang at han hadde folket imot seg. Sjøl var han mindre fornøyd med seg enn noen annen. Han var full av dom og selvklage.

Det endte med at han sa seg ut av foreningen.

Han la ikke merke til noen ting da han gikk gjennom skogen den kvelden, han så hverken stein eller tre, ås eller myr. I det ytterste mørke var han.

Da han gikk over kloppa ved vannet før han skulle ta stigningen opp til Ås, var det som noen sa rett bakom ham:

— Knut, du må omvende deg.

Han syntes ikke det var noe unaturlig om en engel eller Guds egen Hellige Ånd sa dette til ham. Og han svarte tilbake:

— Ja, det er det jeg gjerne vil. Det er jo ikke noe annet jeg baler med.

— Men veit du hva det koster da Knut? sa røsta.

Tankene stormet innpå ham. Hva det koster? Det kan koste mye å bli en kristen.

— Det koster a l t. Selg alt og gi til de fattige... Den som vil miste sitt liv.. Himmelens fugler har reder, menneskesønnen har ingen ting... Følg meg. Dette er de som har fulgt Lammet hvor det har gått ... Disse er de som ikke har gjort seg ureine med kvinner... Den som elsker noe meir enn meg, er meg ikke verd. Ingen som har lagt hand på plogen og sett seg tilbake kan være min disippel . . .

Alle krav stormet inn på ham.

— Jeg Herren din Gud er en streng Gud, syntes han å høre.

Her lå Ås. Herregarden. Tolv tusen mål skog. Tolv tusen. Et merkelig tall. Tolv gang' tolv tusen, hadde han lest. Jo, Ås var den gildeste garden innen mange synsrander, så vidt han visste. Hvor sto vel skogen frodigere? Og hvor var det så lettvint? Bare små mellomrom for hvert vassdrag. Fra alle kanter i Ås-marka kunne tømmeret kjøres fram til elvene på sommerføre.

Akkurat nå var det ei vanskelig tid også for Ås. Det var krakk i tømmerprisene og treg omsetning.

Men velstanden var nå likevel trygg på Ås. Nå kravde Gud at han, Knut Ås, skulle velge den fattiges veg. Han kom til å tenke på en av husmennene deres, Torje Kilen. Han foret ei ku og noen geiter på plassen. Han ble kalt »den sultne husmannen fra Ås-heia«. Det var på Nes jernverk Torje hadde fått navnet. For han laget soplimer og prakket dem inn på arbeiderne ved jernverket.

Slik omlag ville det vel også bli med Knut når den strenge Gud fikk stelle med ham.

Ja, det ville bli fattigdom på Ås. Knut kunne allerede se de forkomne husene. Bordfillene ville henge og slenge. I stedet for vindusruter ville det bli filler . . . Fattigdom til det ytterste. Det kravde Gud.

Knut var som lammet i heile sin kropp. Til sist ville ikke føttene bære ham. Han satte seg ned, og svetten silrant av ham. Han stønnet. Men mens tårene rant nedover kinnene, så han opp, foldet hendene og sa:

— Jeg skal omvende meg. Det må gå som det vil, med a l t.

Da han hadde sagt det, var det som det rant ei kraft gjennom heile hans kropp. Han kunne fortsette vegen opp til Ås.

Nå hadde han gitt Gud sitt løfte. Og han visste at det var for livet. Alt det gamle var slutt. Heretter var det alltid en annen som bestemte både stort og smått for ham. Nå hadde Gud rett til å føre og lede ham, gjøre ham fattig eller rik, æret eller vanæret.

— Ja, går du villig med på alt dette? sa ei røst inne i ham. Og han svarte: Ja uten betingelse. Jeg kan ikke leve uten deg, Gud.

Men tross krafta som rant gjennom kropp og sjel, og tross løftet han hadde gitt himmelens Gud, hadde Knut enda ikke fred. Ikke den freden som han hadde lengtet etter og delvis ant. Enda var han skyldtynget og kjente seg som en forbryter innfor Gud.

Marta gikk over tunet med ei korg linklær da han kom. Ho stanste opp og tok imot ham, for ho kjente til striden som raste i ham. Det var så vondt at det skulle være slik. Men var det ikke en forandring med ham i dag? Var han ikke litt lysere og rankere? Jo. Nei. Jo kanskje likevel. Han smilte til henne. Å så ærlig og god som han var. Som ho elsket ham. Og slik som han elsket henne. Hvor stolt han var over si unge fagre brud.

— Marta, sa han. Jeg har bestemt meg for at jeg heile mitt liv vil leve som en kristen. Gud skal eie meg og alt mitt. Bare jeg kunne få tro at han vil tilgi meg alle mine synder.

Øynene hennes rant fulle av tårer. Men ho kunne ikke svare ham. Også ho lengtet. For heller ikke hennes sak var i orden. Hadde den bare vært det.

Ho kunne ikke tale om sitt hjerteforhold slik som Knut. Hjertets innerste nød måtte ho ha for seg sjøl. Knut gikk nok heller ikke og vrøvlet om alt. Han kunne være innesluttet og stille. Men han var så ærlig. Når ho spurte hva som var i vegen med ham,

fortalte han det. Han gjømte ingen ting for henne. Han kunne be så ho hørte det, og han kunne fortelle henne om sine spesielle synder. Det hendte også at han formante henne til å søke Gud. Men ho kunne ikke si noe meir enn som slik: — Det var nok sikkert det beste. Ikke med ei mine lot ho ham se inn i den kamp og det arbeid som foregikk i hennes indre. Men ho følte den levende Guds øyne kvile på seg. Og han var streng i blikket. Han hadde dom og helvete i beredskap for dem som ikke søkte ham oppriktig og levde gudelig nok.

Den natta sov Knut Ås lite. Han var opptatt av ett eneste spørsmål, og det var samlet i et brennpunkt: Ville den evige, allmektige og rettferdige Gud skrive navnet hans i Livets bok hos Lammet? Ville han føle og merke det om det ble gjort? Ville Gud komme og si det til ham? Eller skulle han gå og tæres i uvisshet like til dommens dag?

Eller ville Gud slett ikke skrive navnet hans i boka? Var Knut Ås så stor en synder at Gud var nødt til å forkaste ham?

Var det nåde for ham eller var det ikke nåde?

Siden den pinsedagsmorgen Knut satt på hesteryggen og leste Rosenius's forklaring til de ti bud, hadde det gått en sommer. Og nå var det haustens dag.

Denne morgenen var Knut tidlig oppe og ruslet innover skogene. Det var en av disse stille solblanke

haustdagene. Og det var gyllent eikelauv mellom alt det grønne baret. De små vatna var så klare at en kunne se botn langt utover. Og elvene bare småsutlet mellom steinene. Knut hadde hverken øks eller børse med. Han valtret ørkeslaus i skogen. Men sjela var et eneste rop til Gud.

Knut kravlet seg inn i ei utmarkløe. Her gjorde han noe som han aldri hadde gjort før, og som han heller ikke hadde sett noen annen gjøre. Han bøyde knærne sine mens han bad til Gud. Akkurat da fikk han klart for seg at noe nytt var hendt i hans liv. Han trodde ikke at han var frelst, men det var likevel ei glede i hans indre ved bevisstheten om at han hadde lagt seg heilt i Guds hender, og at han aldri meir ville vende tilbake derfra.

Dagene gikk. En og annen gangen holdt det på å klarne litt. Kanskje Gud hadde tatt ham til nåde likevel. Slik at han var frelst. Men å være sikker på det, hvorledes skulle han bli det? En ting var i alle fall visst: Han søkte Gud og meinte det alvorlig.

Marta kunne ikke unngå å legge merke til det. Aldri hadde ho sett noen leve et så vakkert liv. Aldri et hissig eller ubehersket ord kom over hans lepper. Alltid var han snill og vennlig. Han var det mot henne og far sin, mot tjenere og hvem han var sammen med. Ikke en eneste gang kunne ho se at han foretok seg noe uten at han først hadde overveiet det innfor Guds åsyn. Og likevel hadde han det djupe sukket i sjela. Han leste mye i bibelen og i andre

gudelige bøker utover vinteren. Daglig bad han i sitt lønnkammer. Men lovsangens toner fødtes ikke i hans sjel. Gleden i Gud var en fremmed ting. Og i hans indre sildret ikke noen kjelde med livsens vatn.

En dag på vårparten ville han gå i kjerka. Marta ville også gjerne ha vært med. Men ho kunne ikke reiste fra. Ho var meir bundet til heimen enn tidligere. Det var kommet småfolk i reiret deres.

Knut hadde lyst til å gå til alters. Men han var så redd at det ikke var rett med ham. Heile vegen til kjerka gikk han og kjente på det ordet: — Den uverdige eter og drikker seg sjøl til doms. På den andre siden hadde han så lyst til å komme fram for Herrens alter. Hvor skulle han kunne vente å møte sin frelser om ikke nettopp der?

Knut Ås visste ikke den dagen hvor Herrens alter lå. Ikke visste han at han hadde krinset rundt det i måneder. Eller at han uavlatelig hadde gått forbi det i dag han gikk gjennom skogen. Han visste ikke da at han som reiv skilleveggen ned mellom det hellige og det helligste, og som en gang hadde satt seg ved Guds høgre hand som hver fattig synders yppersteprest, gikk ved hans side fra Ås, gjennom skogen, over Hummelsgårdåsen og like til kjerka på Moland. Han hadde sitt alter i sin evige nåde og var uavhengig både av Jerusalem og Garisim.

Knut ventet ved kjerkedøra. Det var så vanskelig

å gå inn, syntes han. Hvem som helst måtte jo se det utenpå ham hvor stor og forferdelig en synder han var. Og hvis de i k k e så det, ville de jo ha en feil oppfatning av ham. Da han endelig dro seg inn, satte han seg bakerst i kjerka. Her gjømte han seg så godt han kunne.

Ved altergangen reiste han seg og ville gå fram til alteret. Og akkurat da hendte det. Ei mild røst sa tydelig til hans hjerte:

— Det er kjærligheten som skjuler syndenes mangfoldighet.

Med en gang ble det lyst i hans sinn. Og i dette lys så han heile sammenhengen med den underfulle frelse. Den evige kjærlighet var at Gud ga sin sønn for de fortapte. Og blant dem var han, Knut Ås. Kjærligheten fra det blødende Guds lam på Golgatas kors skjulte alle hans synder, dra den første til den siste.

Nå gikk han fram over kjerkegolvet med sjela fyllt av glede.

Før han fikk knele ved alteret i kjerka fikk han drikke av livets vatn uforskyldt. Han kunne vanskelig holde tårene tilbake. Skallet omkring hans sjel var brutt. Han kjente seg elsket, og rik. For snart et år siden sa han seg villig til å bli fattig. Men Guds gave var større enn alle de skatter Knut kunne gi fra seg.

Så var det sant at han var frelst.

Tjøstel var ikke i kjerka den dagen. Knut var innom på Myre og spurte etter ham. Men Tjøstel hadde gått bort i skogen. Knut tok vegen rett over åsen fra Myra. Og her slumpet han på broren.

— Å Tjøstel, sa han. Nå får jeg tro at mine synder er tilgitt. Jeg har fått livet i Guds sønn. Og mitt navn er skrevet i Livets bok.

Knut gråt av glede. Og han lo. Aldri et øyeblikk i sitt liv hadde han vært så glad.

Men for Tjøstel ble dette for mye. Han kunne ikke svare et ord, og han gikk rett fra Knut. Nå var det blitt ei kløft mellom brødrene som en aldri kunne legge bro over. Knut var blitt en fremmed. Tjøstel ville ikke rekne ham for bror lenger.

Tjøstel gikk tilbake gjennom skogen med sorg i sinn. Ja det ble så tungt for ham til sist at han gikk og sjanglet.

Han satte seg i lyngen.

— Å Knut, Knut. Hva er det som har hendt deg? Hvorfor skulle du, nettopp du, bli slik?

Tjøstel satt med ansiktet i hendene.

Men Knut tenkte ikke på broren nå. Han sang mens han gikk gjennom skogen. Det var jubel og solskinn i hans sjel. Skogen han vandret gjennom var en gledens skog. Det glitret og skein fra hvert et blad. Og hver fugl i skogen sang og fløy og kvitret og var som små himmelens engler som forkynte ham frelsens budskap.

Og Knut svarte:

— Halleluja. Min syndeskyld er vekk. Du Herre Jesus er min bror. Himmelens Gud som viste deg så streng, er blitt min kjærlige far. Jeg er frelst av din nåde. Å, du forunderlige Gud.

Han måtte si det med samme han kom heim at nå var han frelst.

— Nå er mine band slitt over, sa han til Marta.
— Min trellestand er forbi, sa han til far.

Tjøstel nærmet seg Myra. Men han kunne ikke gå heim. Han var så forklemt og full av sorg. Men det var også annet enn sorg. Hans trygge verden var med ett gått under. Det var ikke lenger feste for foten. Og alt lys var slokket. Han var i mørket. Nøden ville kvele ham.

Knut var kommet inn i et lys der de andre ikke var kjent. Knut hadde kjempet sin kamp til seier. Tjøstel så ham liksom stige opp på den annen side av den elv som så få maktet å komme over. En større avstand var det lagt mellom brødrene enn vegen mellom Myra og Ås.

Tjøstel satte seg på nytt. Var det gått timer siden han forlot broren? Han visste det ikke. Lyste sola som ho pleide å gjøre, eller var det solformørkelse?

Tjøstel gråt. Verden var gått under i det evige mørke.

Men ut av hans nød lydde det et rop idet han kastet seg flat i lyngen:

— Himmelske far, frels meg for Jesu skyld.

Her ble det ingen langvarig kamp som for Knut. Guds hellige ånd var nær ved og pustet liv i et ord som hadde ligget dødt i hans barm:

— Min nåde er deg nok.

Tjøstel fikk tro det i samme øyeblikk. Det var ikke til å ta feil av. Det rant gjennom hans sinn og hans sanser. Det ga ham frelsens visshet.

Jubelen ble ikke så stor som hos Knut. Men han visste det med samme at heretter ble det farvel med det gamle liv og at alt måtte bli nytt.

Og Knut måtte bli den første som fikk vite det.

Tjøstel sto opp og gikk den samme veg som Knut hadde gått for litt siden. Også han gikk gjennom lovsangens grønne skog.

Brødrene møttes på Ås. Og Tjøstel slo armene om halsen til Knut.

— Knut, Knut, hulket han. Vi skilles ikke denne gangen heller. Også jeg har fått fred med Gud og kan tilegne meg den uforskyldte nåde i Jesus Kristus.

Da Knut fulgte Tjøstel tilbake gjennom skogen, brukte de nærpå tre timer til Myra. Om det var englene som hørte på dem, eller det var de som hørte på englene, er ikke fortalt noe om.

Men den dagen begynte livet på Heia. Og frisk vind tok til å suse i den gamle storskogen.

En lørdag kort tid etter at Knut hadde fått fred med Gud, rei han oppover til Moe. Det var seint på kveld da han skulle tilbake. Fra busk og holt lød fuglesang, og Knut satt på hesteryggen og talte med sin Frelser. Det var ikke kommet noen skygge over hans sjel. Han kjente bare varende lykke og fred. Det var så alt for stort til å kunne fattes og forstås, dette at han virkelig var et Guds barn. All redsel var borte, alle byrder var falt av. I hans indre hvor det før var tomhet, tørst og angst, var det nå fylde, kraft og glede.

Han møtte to ungdommer på vegen. De kom syngende på ei rå vise som Knut også kjente. De viste så stor frimodighet at de sikkert måtte ha drukket litt.

Knut fikk med ett så inderlig vondt av dem. Hadde de fått sine øyne åpnet slik som han, hadde de sunget en ny sang. Han kunne ikke la være å si et ord til dem:

— Å visste dere bare hvor Gud elsker dere og hva han kan gi av kvile og fred, så skulle dere ikke et øyeblikk vente med å søke ham av heile deres hjerte.

Guttene ble stille. Ordene slo ned som lyn i dem. Tause gikk de videre.

Han møtte fleire på vegen. Ikke alle kunne han

si noe til. Som vanlig lørdags kveldene var det mange som var fulle. Og det var mye skrål og skrik og lettsindighet av gutter og jenter. Men om ikke Knut kunne si så mye til dem, så kjente han nød for dem alle sammen. Han hadde fått en lidende kjærlighet til dette arme folket som vandret fram i blinde og ikke kjente sin Gud. De tumlet fram i natta og visste ikke at død og undergang ventet på den vegen de vandret. De var fremmede for den nåde som Gud hadde gitt ham. Å om han kunne føre dem alle til Gud.

Aldri hadde han sett bygda og menneskene slik som nå. Før hadde han nok sett alt gjennom sitt eget nattmørke. Nå så han alt i klart lys.

Han rei gjennom skogen på veg til Ås. Da merket han enda en ny ting. En tiur fløy opp, men den gamle jaktiveren som nærmest hadde vært en lidenskap hos ham, var forsvunnet. Han kjente ingen lyst til å skyte tiuren. Da han kom litt lenger inn i skogen, så han enda en tiur. Knut stanste hesten og så på fuglen. Han så hvor vakker den var. Det var første gangen han så tiur med annet enn jaktøyne. Også tiuren var et Guds under, sprunget fram i Guds visdom. Å Gud, du er stor i heile din skapning. Og jeg vil elske deg i alt som lever, i tre og i blomst, fra elgen og ørna til mauren og sommerfuglen. Å, min Gud hvor det er salig å kjenne heile mitt vesen samle seg om deg. Og heile verden synger din pris.

Knut så som med nye øyne skjønnheten i alt. Den

lå som en hellig dåm i våren, over skogene, myrene, knausene og de linne åsdragene.

Da han kom heim, møtte Marta ham med smil på kinn. Også han smilte. Den kvelden slo ho armene om halsen hans og jublet ut:

— Du, nå får også jeg tro det du har forklart meg, at jeg er blitt et Guds barn.

Da rant tårene fra øynene hans:

— Så har jeg fått være med å føre ei sjel til frelse?

— Ja.

— Lykke og nåde.

Han måtte samle husfolket til andakt. Der var både tjenere og husmenn. Han fortalte dem hvor uendelig god Gud hadde vært mot ham, hvorledes hans synd var tilgitt og barneforholdet opprettet.

Tidlig neste morgen tok han en tur rundt på husmannsplassene og leste Guds ord og vitnet for husmennene. Og alle steder slo ordet ned. Ordet og ånden. For Knut Ås var blitt tent av den hellige elden.

Han arbeidet på garden og i skogen om dagene. Fra tidlig morgen til seine kveld var han i virksomhet. Meir sparte han på tjenerne enn seg sjøl. Skulle en tømmerfloke løses, vasset han ut i elva til oppunder armene. Han skiftet ikke klær sjøl om været var surt og kaldt. Heile dagen var han fylt av glede og mot. Midt under arbeidet fikk han gle seg i Gud og hans herlige frelse. Blomsten på marka,

lyngen og bregnene, trærne og buskene forkynte Guds herlighet for ham.

Om kvelden når han hadde fått skiftet arbeidsklærne av seg gikk han til husmannsplassene og vitnet om Guds kjærlighet.

Ved sida av ytremisjonsforeningen var det i det siste også stiftet en indremisjonsforening. Knut Ås hadde vært med på det og var enda til formann. I den tida han gikk vakt og søkte frelse, hendte det også at han talte — både om frelse og omvendelse. Men en måned etter at lyset rant i hans sjel, skulle det være misjonsmøte på Ås. Ryktet hadde gått som eld over bygda at Knut Ås, bygdas rikeste og gjæveste mann, var blitt leser. Og det var ikke rart at folk strømmet til for å se hva som var hendt. De kom fra alle kanter av bygda. Unge og gamle måtte se og høre Knut. Noen kom i raseri. De knyttet hendene på vegen. De bante og svor at de skulle slå fredsforstyrreren i hel. Men noen var kommet i syndenød før de hverken så eller hørte ham.

Været var ikke førsteklasses, så møtet kunne ikke være ute. Og det tegnet til at de store stuene på Ås ble for små. Folk begynte å bære ut møblene. Og noe stablet de sammen. Huset ble fullt. Og det lå folk på loftgolvet og lyttet. Et vindu ble tatt ut så de som sto ute kunne få høre gjennom åpningen.

Knut sto opp og talte til folket. Enda var han ung. Bare noe over de tredve. Han var fyldig og ikke stor

av vekst. Også i dag hadde han dette kvasse og ransakende i blikket som folk kunne bli redd. Men da de hadde møtt øynene hans et minutt eller to, hadde de glømt at de var kvasse. De så mildhet og kjærlighet i dem. Og tilliten vokste.

Det var første gang han talte offentlig etter si frelsesoppleving. Og med samme han begynte å tale, kunne en merke at han var blitt en ny mann.

Ordene hans var enkle nok. Han fortalte rolig hva som var hendt ham, hvorledes han ble vakt og kom i syndenød, og hvorledes han ble frelst fra sin syndeskyld og fikk fred med Gud. Så leste han teksten sin fra Gal. 4, 5: »I har intet med Kristus at gjøre, I som vil retfærdiggjøres ved loven. I ere faldne fra nåden.«

Det ble først ei knusende preik. Alle var falt fra nåden. Alle var fortapte. Alle måtte omvende seg og tro.

Men han talte også om frelsen på Golgata, frelsen i Jesus Guds Lam. Og han innbød alle til å komme.

Det hørtes gråt og snøfting ute og inne. Møtet førte mange inn i syndenød og syndsbekjennelse. De bad og ropte til Gud om frelse.

Det ble ikke bare med dette møtet. Knut Ås var ute og talte med folk i alle ledige stunder. Om søndagene holdt han møte. Gjerne i skolehusene. Men også på Ås. Broren som nå kalte seg T. Myre, deltok. Og etter hvert ble det fleire av de nyfrelse som hadde et vitnesbyrd eller ei formaning. Vekkelsen breidde seg som eld. Nesten ingen var uberørt. Rundt om i heimene gikk ung og gammel med sorg over synda og lengt etter Gud. Enkelte ble frigjort og fikk troen. En kunne høre sangen fra stue og fjøs, fra skog og mark og langs vegene.

De vakte sluttet med brennevinet. Det hadde hatt en stor plass på Heia. De fleste sluttet også med tobakken. Vekkelsen gikk så djupt i sinnene at de frelste ikke ville ha noe som skulle skygge for Frelseren. Han skulle ikke sees gjennom tobakksrøyk. Den bratte bakken opp til Golgata ville de gå heilt til topps. Og der i lysglansen fra høgda så de synda som synd, og der fikk de lyst å vandre i sin Herres fotspor.

I disse fotspor fikk Knut Ås vandre lenge uten anfektelse. Vegen var klar og jevn og førte rett mot himmelporten. Knut gikk i sitt travle arbeid om dagene. Han styrte garden sin mønsterverdig og

arbeidet som en bjørn. Hver dag var fyllt av lykke, kraft og mot. I kvilestundene talte han med arbeidsfolket. Noen av dem ble vakt og frelst under privat samtale med ham.

Stundom kom det frelsesøkende mennesker til Ås. Da skoftet Knut gjerne arbeidet for deres skyld. Han hjalp dem med deres sjelespørsmål. Marta dekket bord for dem. På Ås ble alle møtt med venlighet.

Menneskene var blitt så rare. Umulige knarker, råtamper, drankere, slåsskjemper og kranglere var alle sammen blitt så spake og milde. Mange slike heiinger sørget oppriktig over syndene sine.

Det ble møter og det ble vekkelse, sommer og vinter. Guds ånd hadde større makt over sinnene enn sommernattas drøm. Omtrent i hvert eneste hus var det en eller fleire som omvendte seg fra syndelivet sitt. Men det var også enkelte motstandere. Presten var en av dem. Han hadde god støtte i en opplyst mann på Leiulvstad og en på Voje. Og så hans gode venn oppe på Mjåvatn, han Ole. Det var prestens store glede at den kjære Ole ikke gikk med de forskrudde leserne. Ole hadde også bergfast tro på presten, så ingen ting kunne få ham ut av likevekt.

Det ble en god tropp som sluttet opp om presten til kamp mot leseriet.

Til Mjåvatn kom presten regelmessig noen ganger om året. Ole møtte presten med en dram. Siden drakk de litt sammen og talte nedsettende om leserne.

Men naboen, han Geirmund Mjåvatn ble mellom de

frelste. Han giftet seg med ei jente som hette Marie. Og Geirmund og Marie svingte seg opp og ble høvdinger blant leserne. Geirmund reiste ikke stort, og han var egentlig ikke predikant. Men han var en av de sikre støtter heime. Han tok i mot mange mennesker på Mjåvatn og hjalp dem i alle slags vanskeligheter. Marie var flink til å synge og vitne og ble ei av de sterkeste kvinnene på Vegårshei. Snart slo gnistene over til garden hans Ole. På sine gamle dager fikk han den vanlige hjerteverken som hadde grepet så om seg på Heia. Og så greidde han ikke å slå seg til ro før han hadde kravlet opp den bratte bakken til Golgata og funnet Frelseren.

Ole hadde en sønn som het Håvard. Han fant Gud i ungdommen og han ble en av storpredikantene på Vegårshei. Han ble gift med datter til Knut Ås. Håvard reiste mye sammen med svigerfaren i årene som fulgte.

Men om Ole Mjåvatn gikk fra, så var det nok enda rikelig med motstandere. Som så ofte ellers var de »fine« og religiøse verst.

Men det var også noen som virket nøytrale. Både Knut og noen av de andre omvendte kunne spørre hvor de hadde bygdas beste og fornemste mann, gamle Tjøstel Ås. Aldri sa han et vondt ord om noen, hverken om leserne eller de andre. Og heller ikke kunne noen si et vondt ord om ham.

Ja, hvor var far? Det undret Knut seg ofte på. Han kunne tale til mange, Knut. Han kunne gå innom

både på husmannsplasser og garder, han kunne ha møte hist og her og være motig og pågående. Men han hadde enda ikke vågd å snakke rett ut med far. Han kunne spørre andre om de var frelst, og om deres sjels tilstand. Men av alle han kjente, hadde han ikke vyrdnad for noen som for far. Om han ikke var blitt en leser som så mange andre, så kunne Knut likevel ikke få til at far trengte noen omvendelse. Hans rolige vesen, hans rettferdige handel og vandel og hans hjertelige andakter vitnet alt om at far var på den trygge side både med liv og sjel. Men Knut kunne heller ikke si at far var gjenfødt til et levende håp. Det Knut visste hadde ikke far gått opp til frelsens Golgata. Mange andre stride åndelige bakker hadde han kravlet oppover, men neppe den.

Jo, Knut hadde det nok vondt for den gode og prektige og snille far sin. Men han visste ingen ting å gjøre for ham.

En søndag Knut holdt møte i skolehuset på Myra, så han faren sitte nede i salen. Knut streifet ham med blikket noen ganger. Far satt der stille og behersket som alltid. Han var mannen med den gode samvittighet. Knut var streng. Han forsøkte å slå ned all egenrettferdighet, alt sjølgodt og sjølhevdet. Han framholdt omvendelsens og frelsens veg. Men faren kunne rolig se Knut i øynene. Farens øyne var trofaste og uten svik.

Da Knut hadde talt, rettet han noen inntrengende ord til dem som visste at de hadde bruk for en frelser.

De måtte søke Herren og komme til frelsens kilde, til det levende vatn. Der kunne de få sine synder avtvettet, og der kunne de drikke til et evig liv.

Det var straks en mann med kvitt hår og skjegg som reiste seg der nede. Ville han gå? Ville han protestere. En verdig mann. Men var han ikke begynt å bli gammel nå? Var ikke knærne begynt å svikte ørlite? Og var han ikke litt brydd og skjelven i kroppen?

Gamle Tjøstel Ås gikk fram til sønnen. Han sa med tydelig røst:

— Å du får hjelpe meg, Knut, så jeg gamle synder kan komme fram for nådens trone og finne miskunn og tilgivelse for mine synder.

Hulkende falt gamle ærverdige Tjøstel Ås på kne ved en benk. Sønnen knelte ved sida hans. Der ropte de to gråtende om forbarmelse og syndenes forlatelse for Jesu skyld.

Det var ikke et tørt øye i salen. Et mektigere syn hadde ingen sett enn da den gamle kjempe falt.

Utover kvelden gikk mangen aleine bortover en skogsveg, eller de ble stående still i en kjellerhals eller låveglugge og se tomt bort i været og sukke:

— Når Tjøstel og de andre Ås-karene ikke er gode nok, hvorledes skal da vi andre greie oss.

Og kona til gamle Tjøstel sa:

— At guttene kunne trenge omvendelse, det finner jeg rimelig, men at Tjøstel behøvde å gå den vegen kunne aldri falle meg inn.

Knut Ås var i heile sitt vesen litt annerledes enn andre på Vegårshei. Han utviklet en egen verdighet. Han var ikke stor av vekst, men noe tykkfallen. Han hadde svart hår og skjegg, og så var det dette merkelige med øynene. De kunne stå som syler i en. Men samstundes kunne de være som en engels. Han kunne være streng og hard, nesten despotisk overfor arbeidsfolket sitt. Og likevel var han slik at de elsket ham og hadde gjerne gått både i eld og vatn for ham om det hadde vært spørsmål om det. Når han talte til dem om Gud og deres sjels frelse, og når han irettesatte dem, var han mild som ei mor. Og de vågde trygt å betro ham alle hjertets hemmeligheter. Aldri hadde de funnet en så fin sjelesørger. Han dømte aldri, men han tilga og hjalp dem ut av vanskelighetene. Byrdene bar han, og sjeleangstens kvaler delte han med dem. Han var lik ham som han hadde valgt å følge.

Han var barnevenn. Aldri kunne han gå forbi et barn uten å si et ord til det.

Med tida kom det til å vanke mye folk på Ås. Etter store møter og stevner var det ofte store følge med voksne og barn som kom dit. Det hendte at det overnattet opp til åtti mennesker samstundes, ja enkelte ganger enda fleire. Alle kunne ikke bli med i en bordsetning. Da lot Knut gjerne barna komme til først.

— Æres den som æres bør, sa Knut. Dere voksne er vant til å ha rangen og hedersplassene bestandig.

Dere har godt av en dukkert. Nå barn, forsyn dere godt og gi dere god tid.

Da hadde Knut det gamle skøyerglimtet i øynene. Men det djupe alvoret var likevel serpreget i hans karakter. Når han kjørte folket sitt i arbeidet, var det alvor som om det galdt livet. Alvoret var hans sterke side når han var prest og leidde sjelene til Kristus, og alvor var det når han om vintrene begynte å dra på vikingtokter med sine folk omkring i bygdene og gjøre strandhogg for herrenes Herre og kongenes Konge. Alvoret var der som grana mørk og mektig i skogene. Men tvers gjennom alvoret var der glede og lys. Det pyntet opp i hans karakter som den friske eika, den lyse bjørka og den skjelvende ospa gjorde det i den mørke barskogen. Og slik som elva rant rolig og still i dalsøkkene, slik rant drømmen mild og varm på botnen av hans sinn.

Det var noe i Åsfolkets lynne som ikke bare var fra Vegårshei. Nedgjennom tida var det kommet tilløp fra slekter lenger vest. Noe av havets ro, men også dets brutalitet og av stormens velde var over dem, og det var blandet med skogens sus og mørke lynne.

Gamle Tjøstel, den rolige og verdige mann med det sterke religiøse hugdrag, han eide sangen og drømmen djupt i sinnet sitt. Da Knut begynte å dra ut over bygdene med frelsens budskap, bad far hans om å få være med. Han var gammel nå. Noen predikant kunne han ikke bli. Men det var kommet en ny sang i sjela hans. Og denne sangen måtte han ut

blant folket og synge. Han også måtte få være med og lokke synderen inn til frelsens havn.

Og det gikk år og det gikk dag på Vegårshei. Livet fortsatte. Vinter og sommer holdt vekkelsen ved. Nye sjeler ble stadig lagt til den nye flokken. Fleire og fleire begynte å leve et nytt liv. De sluttet å trette. Råskap og ugudelig snakk forsvant fra deres munn. Sjelden var det å se noen som hadde drukket.

På Myra og i de andre krinsene var det sang og vitnesbyrd. Unge menn og kvinner fikk stor innsikt i ordet. Og det var kraft i de budskap de bar fram.

Knut Ås begynte å reise i andre bygdelag.

På en av de første turene hadde han Nils Selåsdalen og Per Songdalen med seg.

Tidlig en morgen kom de til Froland. Og de ga seg ikke til å vente til om kvelden før de kunne ha møte. De samlet sammen noen mennesker og talte og sang til dem. Så satte de ski på beina og dro til Voje i Froland. Det var to mil. Der holdt de middagsmøte. De spurte mannen på Voje om hus til møte. Det fikk de med det samme. Mannen ble grepet av ordet og sangen og ble en kristen. Han var det siden heile sitt liv.

Andreas, sønnen, ble vakt av sangen til Nils Selåsdalen og Per Songdalen. De sang slik, sa han, at hjertet vrei seg rundt i barmen hans. Han hadde aldri hørt så inderlig sang. Andreas ble en av de beste kristne.

Da møtet var slutt på Voje, spente vitnene skiene på seg igjen og dro videre. Turen gikk til Tvedestrand der de hadde møte om kvelden.

Stundom reiste Knut aleine på slike turer. Men ofte hadde han noen med. Han gikk gjerne foran og rusket opp i terrenget til vekkelsen var løst. Siden sendte han unge menn fra Vegårhei. De fortsatte arbeidet. Det var sagt i bygdelagene rundt omkring at bare det kom vegårsheiinger så ble det vekkelse. For den samme ånd, den samme glød og eld var i dem alle. Det var sjølve elden fra Guds alter. Den kunne ikke skape annet enn liv.

Og så lenge denne elden fikk holde ved, var det omtrent ingen som falt fra.

Slik begynte livet på Heia. Det begynte som en eld. Den la seg iblant. Men den slo ut på nytt. I hver generasjon siden har den blusset opp igjen minst to tre ganger.

Vekkelsens barn ble satt i arbeid. Kvinnene kom sammen til misjonsmøter. Der var bønn og sang. Og de samlet sammen penger til misjonen. På Vegårshei ble det dannet egen indremisjon som sto fritt og uavhengig.

Mange emissærer besøkte bygda i denne tid. De kunne nok være forskjellige både i syn og ånd. I det ytre holdt noen seg strengt til kjerka og de kjerkelige forskrifter. Somme lærte at en aldri kunne bli kvitt synda som en herskende makt i samvittigheten. Det var bare den forskjell fra før at en kunne bli kvitt den

som ei dømmende makt når en trodde på Kristi forsoning. Et Guds barn er ikke helligt i seg sjøl. Det har all helligheten sin i Jesus. For her nede kunne en sulke helligheten sin til. Men der oppe vil den bevares rein.

Men det var også en friere retning mellom emissærene. De talte om seier over synd og hellighet i liv og vandel.

I Edens hage var det en slange . . .

I alle hager som Gud Herren siden har plantet har gjerne en slange villet lure seg inn.

Det gjorde det også i den nyplantede hagen på Vegårshei, og han gjømte seg i alt det frodige lauvet.

Han dannet »syn« og »retninger« og krangel. Og han nyttet da som alltid høvet til å titte fram hver gang elden brant sløvt i hjertene.

Det ble flokker omkring det ene og det annet syn. Noen fant ut at sjølve vekkelsesmåten på Vegårshei ikke var den rette. En skulle gå lenge på omvendelsens veg før en kunne tro seg frelst. Og ikke skulle en være så skråsikker på sin frelse heller. Det skulle være slik og slik.

Andre sa at en kunne bli frelst her og nå. Bare en sluttet med å gå syndens veg og ville tro på Kristus, så var en frelst. Og en skulle slippe å tvile på det. Det var ikke vår himmelske fars meining at barna hans skulle gå i tvil om sitt barneforhold.

Noen stor strid var det ikke enda. Men slangen var begynt å puste religiøsitet inn i kristendommen. Det er alltid hans verk. Og da menneskene begynte å slåss om Rosenius og Luther og menneskebud og oppfatninger, da sto Kristus i skyggen av det menneskelige så verden ikke kunne se ham.

Knut Ås holdt seg unna striden i den tid. Hans barndomsstadium i kristendom var forbi. Vegen fram til himmelporten som tidligere syntes så jevn og enkel, hadde fått mange vanskelige kleiver. Stundom tapte vegen seg over myrer og i ulende. Vegen til frelse var klar nok. Men vegen i mesterens spor var ofte vanskelig.

Knut Ås gikk og *søkte*. Han søkte i Guds ord etter sannheten. Han åpnet sjela for lyset fra himlen. Og han *ventet*. Innerst inne hadde han tillit til sin himmelske far. Han som vekket ham opp og la frelsens evangelium i hans veg, han skulle også føre ham fram på vegen. Han som hadde plantet ånden i hans ånd, skulle også gi vokster til åndens frukter.

En dag kom Knut over en traktat. Det var første ark av Andrew Mursays bok: Bliver i Kristus. Knut leste traktaten sammen med sin bibel. Og han bad mye til Gud. Disse få sidene av Mursay åpnet nye veger for ham inn gjennom bibelens rike lunder. Og det førte ham fram til nye fjell som han fikk lyst å komme over. Mens Knut gikk og arbeidet i skogene på Ås, gikk Kristus ved hans side og brøt nye segl for ham og åpnet hans øyne for herlige ting som kristenheten lenge hadde holdt på å glømme.

Knut nådde fram til kriser og korsveger, han hadde sine kamper og sine valg. Og elden flammet oppatt i hans indre hver gang han på frelsens grunn sa ja til sin herre.

Knut måtte forlate arbeidet heime og dra ut igjen med budskapet fra Gud.

Han talte om: Bli i meg, så blir jeg i dere. Liksom greina ikke kan bære frukt av seg sjøl, kan heller ikke dere gjøre det uten at dere blir i meg. Bli i Kristus, sa han. Synda skal ikke lenger være ei herskende makt over ditt liv som kristen. Du skal begynne å bære frukt. Du skal få kraft fra Gud til å stå synda imot. Du skal være en seirende. Dette var det nye i hans forkynnelse.

Han var også grepet av ordet om Kristi etterfølgelse. Vi skal vandre etter, slik som han gikk foran. Vi skal følge ham i tjeneste, i ånd og sinnelag. Og vi skal gjøre de gjerninger som han gjorde.

Når Knut gikk på ensomme skogstier, vandret over åser og langs stille vatn, bad han mye til Gud. Han løftet øynene mot himmelen, så djupt inn i blånen, eller inn i stjernevrimlen og tenkte på at Jesus skulle komme igjen. Etter hvert gjorde han det til vane å tenke på det. Og han begynte flittig å søke i bibelen etter det som Guds ord hadde å si om disse ting. Etter hvert ble det med i forkynnelsen hans. Og han talte med slik kraft og klarhet om de siste ting av folket som han talte til ikke hadde hørt make til det.

Ikke alle var enige med ham. De ville ikke følge ham på åndens fjellvandringer. Og ikke inn i »palmelundene«. De ville heller ikke stå med ham oppe på de åndelige åshøgder og speide etter at

Kristus skulle komme igjen. De ville helst holde seg på heimlige trakter, i det jevne og hverdagslige og enkle. Men noen ville følge med oppover høge fjell, til utsikt og frihet og tro.

Knut reiste med evangeliet om frelse for syndere og utfrielse for fanger. I denne brytningens tid reiste han i Dybvåg, Østre Moland, Åmli og Fyresdal. Alle steder ble det store vekkelser, og skarer ble omvendt til Gud.

Men her og der i krokene og skyggene stakk slangen hodet fram. Han spurte som før, gjorde sinnet utrygt og uvisst:

— Er det sant? Er det sikkert at Knut Ås har rett? Og er det rett med ham? Talte han ikke om hellighet? Hellighet? Skulle mennesket tenke på å være annet enn synd og skam og fordervelse?

Talte Knut Ås rett om dommedag? Han sa at Jesus skulle hente leserne, og de andre skulle bli igjen. Nei, Knut Ås var ikke rett i sin tro om dommedag.

En kveld satt Knut hos broren på Myre. Det var også andre der den kvelden. Det var ei kone som klaget sin nød over at datter hennes var blitt syk og krøpling for livet. Ho hadde fått lammelse i begge beina. Nå var det ett år siden ho fikk det. Og de kunne ikke legge merke til noen framgang.

Knut og Tjøstel kunne bare synes synd på kona. Ingen ting kunne de gjøre for henne.

Men da Knut kom heim og han tok bibelen for å lese et ord, støtte han på det som står i Jakobs brev: Om noen er syk i blant dere, han kalle til seg de eldste i menigheten. De skal be for ham og salve ham med olje i Herrens navn. Og denne bønn av tro skal hjelpe den syke.

Knut stanste innfor ordet et øyeblikk. Så la han det liksom fra seg som noe over evne. Ordet sto der, han hadde lest det mange ganger. Men han hadde aldri tatt det for ramme alvoret. Det gjorde han ikke nå heller.

Han kjente ingen som hadde prøvt dette ordet. Det sto der liksom til pynt. Det sto også noe om hva slags tegn som skal følge dem som tror. Det var vanskelig å ta slike ord bokstavelig.

Om natta våknet Knut Ås. Og ordene sto tydelige for ham.

— Er noen iblant dere syk . . .

Han så også den sorgfulle kvinna foran seg. Og var det ikke Den hellige ånd som dømte ham i hjertet?

— Var det ikke du som ble grepet av dette en dag: at dersom du trodde at Guds ord var Guds ord, så var du hjulpen både for tid og evighet? Hvorfor skal du Knut Ås som har fått åpenbart så mange av mine hemmeligheter, enda tvile på mitt ord?

Med en gang sto Knut som framfor et fjell. Det var høgre enn noe av de åndelige fjell han tidligere hadde klatret over. Og han visste med en gang at

her vågde han ikke å begynne noen klatring. Han ble skjelvende og svimmel.

Han kunne ikke sove meir den natta. Og dagen etter fikk han ikke et øyeblikk ordet fra tankene.

Han prøvde å komme fra det. Han gikk heime på garden og arbeidet om dagene. Han arbeidet med forskjellige sider av Guds ords sannheter. Men det var som ordet om helbredelse forfulgte ham. Og til sist visste han det: Gud ville ha ham over dette fjellet.

Tidlig en morgen sa Knut Ås til Gud:

— Jeg prøver det i Jesu navn. Så får det gå som det vil. Så får anten ditt ord bli opp i tøv, eller det får bevise at du ikke har forandret deg fra den tid du åpenbarte din makt for menneskene.

Den morgenen gikk Knut til et par av dem som var kommet lengst i tro på Gud, og satte dem inn i hva som var lagt på hans hjerte. Han så roden stige over ansiktene deres. De så ned. De ble så forunderlig fattige av seg.

— Nei, Knut Ås. Vi får finne oss i at vi hverken er Peter eller Johannes.

Da kom det stor kraft over Knut. Og øynene hans gnistret.

— Her spørst det hverken om Peter eller Johannes, men om Jesus lever, sa han.

Og karene ble enda mindre. Og enda meir skjelvende.

— Så blir dere med i Jesu navn, sa Knut.

De fulgte ham. Så gikk de tre fattige menneskekryp til ei stue borte i skogen.

Knut Ås hadde ei lita lerke med olivenolje i jakkelommen. Han gikk foran. Ikke et ord sa han til kameratene. Men han sukket tungt. Varmen steig ham opp i ansiktet. Hjertet banket. Han følte seg skjelven i heile kroppen. Men bønnen var uavlatelig i hans sinn. — Det skje som du vil Herre. Jeg er villig til å bli til spott og skam. Det blir din sak. Men la ikke min tro bli ødelagt om det går galt.

Han sa til kona i huset hva de tenkte å gjøre. Ho begynte å storgråte. Den lame jenta satt i en slagbenk. Ho var bleik, men vakker. Ho smilte mot dem.

— Jeg tror at Jesus kan, sa ho.

— Ja han kan, ropte Knut Ås som en protest til sin egen tvil. — Og jeg tror han vil.

Knut kastet seg på kne ved slagbenken. De to mennene gjorde det samme. Knut bad med høg og klar røst.

— Ja Jesus, vi gjør ikke annet enn hva vi har lov til. Og nå kommer vi på ditt ord og ber om at du stiger her inn, legger hendene på den syke jenta og gjør henne frisk. I Jesu navn.

Og Knut slo noe av oljen i handa si og la den på hodet til jenta.

De andre to karene begynte å be gråtende. Og mor til jenta satt på en stol og gråt voldsomt og mumlet: — Jesus, Jesus.

Da ropte jenta:

— Mor, mor, jeg kjenner liksom noe stikker i beina mine. Det er nett som noe risler i dem. Mor! Jeg kjenner at det er liv i tærne mine. Jeg kan røre dem. Jeg kan løfte foten, jeg kan løfte dem begge to.

Mora kom og halvt kastet seg over dattera si.

Knut Ås sa stille: — Halleluja.

Han kjente det tvers igjennom seg da underet hendte.

Knut forlot de to vennene sine straks da de kom ut. Ingen av dem kunne si et ord, og alle tre kjente det slik at de måtte være aleine.

Knut gikk lenge i skogen. Han gråt og han jublet.

— Å Herre Jesus, Jesus. Så er du da livs levende blant dine fattige venner på jord. Å Herre, Herre, når skal vi lære å tro deg? Hva tid skal vi lære å forstå at vi har en livsnær frelser?

Likevel kom det tider da elden brant svakt, og sløvhet la seg over hjertene. Men Gud sørget alltid for å sende nye bluss og varmet opp igjen hjertene som ville bli kalde. Han brukte ikke Knut Ås til det hver gang. I en sløvhetsperiode sendte Gud en ung mann fra et snekkerverksted inne i hovedstaden hit til Heia. Halvorsen hette han. Han var full av ånd og varme. Og han talte med himmelsk glød og kraft. Det var ikke bare på Vegårshei han tente elden på nytt, men også i bygdene rundt omkring. Det ble vekkelse over alt hvor han kom. Mennesker som hadde blitt likegyldige og hadde glømt at vegen var

smal, tok korset opp på nytt og fulgte Jesus. Oppvoksende ungdom ble kristen ungdom.

Med Halvorsen gikk det et åndens vær over bygdene, et himmelsk regn over tørre marker. Og da den tørre marka var fuktet, — det yddet av nye livsspirer og sola skein i dogg, — hadde Halvorsen også levert ut den siste rest av seg. Han hadde gjort sin tjenergjerning, og Gud tok han heim til seg.

En dag hadde Halvorsen stått på skolehuset på Myra og sagt:

— Jeg ser en dag da Guds tjenere begynner å dra ut fra Vegårshei. Noen drar ut til hedningene og andre ut til Norges fjell og daler.

Folk glømte ikke hans profeti.

Men ikke alle ble varme på møtene til Halvorsen. Noen av de eldre var blitt verdslige. Mennesker er aldri så glade i penger som når de blir gamle. Og aldri er de så redd at de får forlite som straks før de skal dø. Slik var det også med enkelte på Vegårshei. Klungeren, rikdommen, vokste opp og kvalte gudslivet.

Andre eide livet, men ingen overflod. De søkte heller ikke noen overflod. De kunne ikke forstå Knut Ås og ikke Halvorsen. De karene travet for høgt. En fikk nøye seg med å være syndere, bare syndere. Heile dagen igjennom og dag etter dag gjorde de ingen annen ting enn å synde. Men når de hver

kveld bad Gud om tilgivelse fikk det være bra. Og neste morgen fikk de finne seg i å fortsette som før.

Ja, de begynte å skilles fra hverandre. Det ble to flokker. Det blir som oftest to flokker blant de kristne. Det blir alltid en Abraham og en Lot. Den ene lever sitt liv i terebintelunden ved sitt hellige alter og søker stadig nærmere Guds hjerte. Den andre speider utover syndens marker og søker nærmest mulig Sodoma og Gomorra.

Og skillet blir stadig større.

I Herrens hage på Vegårshei sprang det ut en blomst etter vekkelsen ved Halvorsen. Det var en ung svakhelset gutt som het Knut Hansen. På kort tid ble blomsten til frukt, ei av de fagreste som er vokset i Vegårsheis jord. Han fikk tid å bli fullmogen, men fikk ikke virke stort blant folket. Han var en tur til Tørdal, og ellers noen få turer til de nærmeste bygder. En dag var han med på et møte i Ubersbygda. Der talte han til ei stor forsamling. Teksten var Hebr. 12: Legg av alt som tynger og synda som henger så fast, og renn i kappestriden som er oss foresatt.

Knut så svært dårlig ut den dagen. Mange tenkte at han kom nok ikke til å stå mange ganger til på en talerstol.

Men han sto der som en engel. Han skinte som et lys. Mange ble oppbygget bare ved å se ansiktet hans. Han hadde himmelen i øynene sine.

Noen gråt fordi de sto så langt tilbake i forhold til ham.

Det ble nok siste gangen han sto på en talerstol.

Han hadde ikke noe å gjøre omigjen da han skulle dø.

— Jeg kunne ikke leve annerledes, sa han. Jeg har alltid levet som om hver dag var den siste.

En morgen hørte de ham synge:

Striden hernede ei evig skal vare,
striden på jorden den opphører snart.

Siste levedagen sa han:

— Gløm ikke å takke Gud for meg, når jeg er reist, takk fordi han gjorde all ting vel.

Den dagen kom også Knut Ås til ham.

— Du reiser i dag, sa Knut Ås.

— Da er dette den lykkeligste dag jeg har levet under sola, ble det svart.

Og Gud Herren gjømte Knut Hansen hos seg. De medfrelste skal få se ham på oppstandelsens morgen.

Det vokste opp en god tropp med småkjemper omkring Knut Ås. Ikke alle var vunnet ved ham, men svært mange av dem. Ellers er det Gud som fører boka over skattene som er samlet — som holder rede på hvem som er vunnet ved den enkelte av Herrens tjenere.

Om Knut Ås ikke hadde vært direkte middel til alle

disse småkjempers omvendelse, så var han lederen deres og midtpunktet for virksomheten. Det var mange staute skogens menn som fikk elden tennt i sitt hjerte. Knut Ås sendte dem ut med evangeliet. Fleire av dem hadde store nådegaver til å forkynne og virke med ordet. Det som sermerkte de fleste av dem var tro og kjærlighet.

Å helbrede syke ved bønn og tro ble alminnelig på Vegårshei i den tida. Det ble like ofte sendt bud etter Knut Ås og de andre troende som etter dokter.

Vitnene handlet i tro. Og så gråt de av glede når de så at Gud gjorde underet. De ble ikke stolte og store av det. De ble små og milde.

Ja, i den tida vokste de opp fra barnestadiet til fedre i Kristus, disse karene som siden fikk så mye å gjøre i Guds rike. Karakterene ble formet, personlighetene meislet og mognet.

Der var Peder Voje, som seinere ble forstander for den store menigheten på Vegårshei. Nå reiste han fra bygd til bygd sammen med kameratene Knut Gliddi, Nils Breiungen, Gunnar Rausamoen, Salve Stranden, Eberhard Ramundstad, Anders Haugestøl og Halvor Kvifte med mange fleire.

Det gikk en bonde oppe på Moe. Thor het han. Han så på den korsfestede til han ble varm i hugen og full av kjærlighet. Han fikk en svigersønn i den tida, og ham måtte han gle seg mye over. Den unge Grunne Lindtveit. En mann som ville komme til å få mye å gjøre i Guds rike. Den unge Grunne var

full av innsikt og dyktighet og var gått ut i vågelig tro på Guds ord.

Og Gunnar hadde et søskenbarn som het Ole Øygarden. Det som særmerkte ham var mildhet og ydmykhet. Han elsket Jesus over alle ting, og han kom til å slite ut mange par sko i tjenesten for sin Herre. Bare til Tørdal tok han over sytti turer. Hver gang gikk han til fots gjennom skogen. Han brukte å starte klokka to om natta. Da var han framme neste kveld. Sytti slike turer, sytti fram og sytti tilbake. Og hver gang priste han Gud fordi han, den fattigste og ringeste av alle, skulle få den store nåde å gå seg sårbeint for den Himmelske Konge, og vitne om hans store herlighet.

Ole gikk lenger enn til Tørdal. Han vandret til fots vestover til Setesdalen. Ja heilt til Jæren. Og like oppover til Østerdalen.

Ikke akkurat for å tjene penger. Han samlet ikke penger, han tjente Gud. En vår kom han heim. Klærne hans var utslitte. Og sjøl var han utslitt og mager. Heime var det smått og fattig. Og Ole ble et øyeblikk trist og forstemt. Det veltet seg noe innover ham som virket både skuffelse og tvil. Men straks etter knepte han hendene om bibelen, løftet øynene mot himmelen og sukket til Gud etter hjelp. Så ruslet han rett bort i Knatten, en lynghaug med furu og bjørk like ved huset. Her åpnet han boka og leste: — For de fattiges sukk vil jeg reise meg, sier Herren.

Da måtte Ole til å takke. Han falt på kne og foldet hendene:

— Ja, reiser du deg, Herre, da står det ikke på for meg.

»Å, e bli så lokkele i dæ, Herre og Frelser. Det bli så møe lys i mæ når e tenke på dæ. Du ha jo sagt at du e far min. Å så ha du sagt at ingen ha forlatt fader eller moder eller hus eller gård for di skyld og for evangeliets skyld uten at han skal ha det igjen. Nå ser du hossen det står tel med mæ, far. E ha forleti alt for di skyld. Å så får du komme løfte ditt i hu.«

Ole Øygarslia hadde ingen annen ting her i verden enn tjue bikuber. Det året fikk han tusen kilo honning. Og Ole Øygarslias himmelske far kom til å velsigne bikubene hans så rikelig nedgjennom åra at Ole aldri meir kom til å mangle noe. De har kalt ham Bikongen på Vegårshei.

Jo, det var underlige karer disse som dro ut fra Vegårshei. Livet fulgte dem. Karene sang når de gikk gjennom skogene. De gikk i snø og uvær. Samme anten det var natt eller dag.

Men disse karene hadde også annet for seg enn bare å forkynne ordet. Det var mye nytt og spennende liv i bygda som tok dem. Det var enkelte i denne frelste skare som ikke bare hadde omtanke for sjelene, men også for menneskenes timelige vel.

*

Det var i snøløysinga om våren. Det tødde omkring stua hennes. Det var bare ei lita grå stue med gissent vindu og sprukken dør.

Det hadde vært en stri vinter for den gamle enka. Heile tida siden påske hadde ho måttet spare hardt på vedpinnene. Om hausten hadde ho nok båret tilrette en god del granbar fra skogen. Ho hadde rett til det etter bygslekontrakten. Ja i dagevis hadde ho båret bar i det vesle tauet sitt. Men så ble ho så skral i ryggen at ho mest ikke orket å gå. Og så ble det likevel forlite. Åja. Det var blitt skralt og fattig for henne. Og det på mange vis. Ho hadde nok ku i fjøset enda. Den ga melkedråpen, og det kom vel med for den som lite kunne tygge gammelt og hardt brød.

Det var ikke godt å bli gammel.

Men ho kunne være glad til så lenge ho greide å starve på føttene. Den dagen ville vel også komme da ho måtte legge seg nedpå, og ligge der og talmes. Da ville ikke kua få noe stell. Og da ville ho sakne melkedråpen i skåla. Ja, Vår Herre råde og regjere, han trøste den som er gammel og støl i beina.

Ho satt ved glaset og så ut. Satt mye der og liksom så på at lenger og lenger dager gikk forbi. De var blitt dimme øynene hennes nå. Men vårsola glinset i skogen. Og himmelen var blitt blå. Det så ho da likevel.

— Godt og velsignet med sola. Ho er meir for den fattige enn for den rike.

Ellers tenkte ikke den gamle så mye på sin stilling. Ho satt der. Et gammelt magert og uendelig rukket kvinnfolk. Ho starvet bort i fjøset fire ganger daglig og stelte kua, bar vannet først inn i stua og varmet det litt, bar det siden til fjøset og ga kua det.

Stellet i fjøset var oppigjen det samme daglig. Og det var god atspredelse. Tristere var det å se at hvor mye ho enn tiglet og tellet vedpinnene, slutt tok de. Og det var andre ting som hadde tatt ende. Sukker var ho så glad i. Men ho hadde ikke meir. Mjølsåa var det heller ikke stort om. Og mange skillingene var det ikke igjen i knyttet. Så om noen skulle svive forbi, hadde ho ikke stort å sende med.

Forresten var det sjelden noen kom innom til henne nå. Slett ikke vinters dagen. Stua lå så langt avsides, bortom vatnet og inni skogen. De større gardene lå på austsida av vatnet. Men rett nå ville det bli isløysing. Om et par veker dersom været ville stå av mildkanten. Da ville nok fiskerne ro hitunder landet, og det kunne vel hende at noen kunne komme innom til henne med et knytte med noe godt i. Slikt hadde nok hendt. Var det ikke i fjor? Nei i haust var det. Han Tjøstel Ås, nei ikke Tjøstel. Var det Peder han hette han sønnen som hadde garden nå? Nei, Peder hette jo han som døde. Nei, Knut var det han hette, jo, ho skulle da huske at det var Knut han som kom innom og satt hos henne. Han

hadde knytte med fra Marta. Marta ja. Ho var fra Moland, datter hans Tallak. Ja tenk det, knytte fra ho Marta. Det var mye godt der. Hå, ja san. Og så godt som ho visste hva gammelt folk kunne tygge. Men var det ikke noe ekstra med Knut? Hva var det? Åjo, nå kan ho minnes det. Han leste Gudsordet til henne og bad med egne ord. Hadde ho ikke sittet der og grått så tårene rant. Ho hadde tatt ham i handa og sagt takk og ikke fått til et talendes ord meir. Men heile tida siden hadde ho foldet hendene rett som det var og sagt: — Herre Jesus, se i nåde til meg usle kreket. Ho visste ikke noe annet å si. Og ikke veit ho meir nå heller.

Var det noe som rørte seg der borte i skogen? En skygge unna sollyset liksom? Var det en elg? Ho stirret med halvlukte øyne. Et menneske var det. En mann. Og dro han ikke på noe? En kjelke. Var det en som ikke hadde hentet alt høyet inne på utslåttene? Og så fant han på å rusle her forbi.

Han kom hit. Heilt hit til stua hennes. Der trampet han snø av seg. Han kom inn.

Jo, ho kjente ham. Det var en av storkaksene borte på Moe. Han Thor. Men hva ville han her da? Det var ikke han som var husbonden hennes.

— Du kommer dragende med en kjelke i dag, Thor?

— Åja, jeg gjør det. Kommer dragende med en kjelke i dag ja.

— Har du att noe i marka som du ikke har fått heim?

— Nei, jeg har fått heim både det ene og det andre. Men hvorledes står det til med deg da? spurte han.

Ho ville til å si å jo takk. Men så begynte det å bevre om munnen. Og så rant øynene fulle av tårer. Så stauket ho fram mens ho prøvte å smile:

— Det er ikke godt å bli gammel, Thor Moe.

— Ikke for den som enslig er, svarte han.

— Det har vært en tung og lang vinter. Jeg får håpe det blir den siste.

Tårene rant nedover kinnene hennes.

Thor satte øynene varmt i henne:

— Det er spørsmål om en da har sommer i vente.

Ho forsto det kanskje ikke. Det kom ikke svar.

Litt etter sa han:

— Du, jeg tenkte på om du . . Så ble han grøtet i stemmen og måtte sette meir kraft på: — Jeg tenkte å spørre om du ville bli med til Moe.

Det hardnet til i øynene hennes. Og kjapt kom det fra munnen:

— Du meiner jeg skal på legd?

— Nei, smilte han. — Veit du ikke at det er nye tider på Vegårshei? Veit du ikke at Jesus er kommet med sin ånd inn i de fleste heimene her? Og han sier at vi skal se til faderlause og enker. Vi skal ta oss av gamle og syke. For å ta imot disse er det samme som å ta imot ham. Derfor vil jeg at du skal være med til Moe. Du skal være med oss alle dagene dine og være som en av oss andre i familien. Jeg ville ha

kjørt etter deg. Men jeg var ikke trygg på isen. Så tok jeg kjelken.

Da smilte den gamle. Og det var et virkelig smil:

— Du sier nå vel ikke dette, Thor Moe.

— Vi får bylte sammen noe klær så du får sitte varmt og godt på kjelken. Sola er forresten god i dag. De andre tingene dine og kua skal vi hente siden.

Men om den gamle var forstandig nok til å følge Thor Moe, så var det likevel underlig å forlate den fattige stua. Thor måtte gang på gang forsikre at alle tingene hennes skulle bli med, og de måtte være forsiktige med skåla og de to pene fatene som ho hadde oppe i hylla. Og så fikk de fare pent med kua om ho skulle være litt treg å få med seg. Katten ville ho ta med sjøl. Den ville nok sitte i fanget hennes.

Det var møtt opp en flokk unger da Thor kom dragende med den fattige husmannsenka til Moe. Men Thor gjorde seg hard og bad dem komme seg vekk. Han var redd at den gamle ikke skulle synes om at de sto der og glante.

Den gamle ble i mange år på Moe før ho fikk flytte. Ho ble h e i m e på garden og ble pleiet med kjærlighet til siste stund.

Men det var ikke bare dette tilfellet. Over alt hvor Jesus fikk innpass ble hjertelaget stort. De fattige gamle ble båret til storgardene og til steder der det var husrom og råd. Til Ås kom flere syke og gamle. De var der til sin død og hadde det godt.

På Gunnarskjæråsen, tre kilometer aust for kjerka sto ei kjempebjørk. Stammen var sju meter til de første greinene og hadde en omkrets på to meter. Stolt løftet bjørka krona av grein og kvist så høgt at en kunne bli svimmel ved å se opp. Ikke mange tre i skogen hadde fått en slik plass. Bjørka sto som ei dronning i sitt prektige skrud, ho så ut over skogene og åsene, over smilende vatn og skinnende elver. En unggutt klatret til topps i bjørka en vårmorgen. Han så mot vest og så til Hovdefjell i Åmli. I nord møtte øyet hans Havrefjell i Treungen. Om han satt her ved soleglad, ville skyggen hans kastes sydaustover like til havet.

Unggutten var Torje Rasmussen fra Dalene. Han likte ikke noe serlig å arbeide hverken i skogen eller på gården. Da likte han bedre å rusle for seg sjøl. Det var så mye drøm i sinnet hans. Han likte å se l a n g t. Derfor fant han hit til bjørka. Han lærte seg til å klatre opp den lange, bare stammen. Siden var det lett å smyge fra grein til grein. Lange stunder kunne han sitte og svaie i den mjuke toppen og bare stirre så langt øyet kunne nå. Langt der ute hvor havstripa blånet kunne han se skip som seilte og duvet.

Etter hvert visste l Lenger

enn dit landet nådde hav, lenger enn der havet nådde himmelen, ja dit havet nådde nye land, lengtet han.

Faren kunne ofte spørre når Torje kom heim:

— Hvor har du nå vært henne, Torje?

Torje ville ikke si det. Gunnarskjeråsen og bjørka var hemmeligheter som ingen skulle vite om.

Han hadde en eldre bror som het Halvor. Det var han som skulle ha garden. Og en dag hadde faren ordnet med skøyte. Men Torje var heller ikke glømt. Far hadde et lunt glimt i øyet da han kom og ga ham tinglest skøyte på Storebjørka. Torje ble blussende rau. Det var som far hadde kledt av ham og så inn på hans bare sjel. Men Torje sa takk. Far forsto nok ikke hvor stor pris han satte på den gaven han fikk.

Torje var ikke bare en drømmer. Han var kvikk og skjemtsom. Han og broren hadde det til felles med Ås-tvillingene at de fant på mange fantestykker. En dag de to skulle besøke faster si på Kvifte, kom Halvor bærende med Torje i en sekk. Det var Torje som hadde funnet på det.

En dag gikk han forbi stua til ei gammel fattig kvinne. Da han var klar over at ho ikke var heime, gikk han inn i stua. Her ga han seg til å stå ved vinduet og ete flatbrød så naboene så det. Noen dager etter foralte de det til gamle Inger. Torje Dalene hadde gått inn i stua hennes og tatt flattbrød.

Da smilte ho:

— Jeg kunne helst tenke det var den slags tjuer

som hadde vært der. Han hadde lagt igjen så mye fine kjøpebrød at jeg har ikke forstått noen ting av det. Så det bytet har jeg ikke tapt på.

Men Torje kunne også være ubeinig iblant. En dag kom noen og spurte om å få låne skiene hans.

Jo da, jo da, sa han. Det skulle de med glede få. Han skulle gå og se om de var i orden. Straks kom han tilbake og sa at dessverre var bindingene borte.

Han hadde altså skyndt seg bort og sprettet dem av. Da de fremmede var reist, var han like snar med å få bindingene på igjen.

Slik kunne han være. Snill og skjemtsom, påhittig og utspekulert.

Men da han i syttenårsalderen skulle dra ut fra farshuset og han bad presten om et vitnemål, lydde dette på »megen god kundskab, flid og opførsel, og hans vandel efter konfirmationen haver så vidt mig bekjendt været god og sømmelig«.

Skipsreder Søren Larsen var kommet oppover bygda og ville hyre folk til noen av båtene sine. Han hadde tre. Og på den ene var han skipper sjøl. Han fikk høre at Torje gjerne ville ha seg hyre, og Larsen fikk beskjed til ham. Gutten fra Dalene tok mot tilbudet.

Torje skulle bli med en båt der Kristen Kilen var skipper.

En kveld kom de inn i en havn og la seg til. Men om natta kom også Larsen inn på samme havnen med sin båt. Tidlig om morgenen gikk Larsen inn

på Kilens båt og gikk og så seg om. Torje holdt vakt. De to, Torje og skipsrederen holdt godt øye med hverandre. Torje på sin side syntes svært dårlig om denne fremmedkaren som gikk og lusket omkring på skuta hans. Larsen begynte også å titte inn på ett og annet skipskott. Men da kunne ikke Torje holde seg lenger. Han var rau i ansiktet da det brast ut av ham:

— Det er jeg som har vakt her. Og jeg finner meg ikke i at du går slik og lurer. Du får se å komme deg i land litt fortere enn fort, ellers skal du få med meg å gjøre.

Larsen sa bare:

— Du er en god mann. Jeg skal huske deg.

Og skipsrederen kom seg i land.

Torje reiste til sjøs og våknet. Han så verden med unge, men åpne øyne. Men han var ikke lykkelig. Han reiste fra havn til havn og ble trøtt.

Så ruslet han i land att en dag og trodde at landjorda var best. Han fikk seg arbeid ved et verft på garden Lindstøl.

Men det var uro i sjela hans. Han greidde ikke å sitte i ro heime om kveldene. Han måtte ut. Ikke kunne han være sammen med den verdslige ungdommen heller. Så begynte han å rusle bortover til Søndeled. Det var straks etter vekkelsen, da Knut Røysland var blitt en kristen. De hadde møter omkring på gardene der. En kveld var det møte på

garden Moen. Da ble Torje vakt. Han bestemte seg for Guds veg og fikk også tro syndenes forlatelse. Det var samme våren som Knut Ås fikk tro seg frelst.

Men Torje kunne enda ikke slå seg til ro. Han begynte å tenke på sjøen igjen. Her ble for trangt og ensformig. Og den grå hverdagsligheten gnog som en orm om hjerterøttene hans.

Det gikk noen år. Så hadde han styrmannseksamen, og litt seinere skippersertifikat. Året etter at han hadde fått skippersertifikat ble han gift med Inger Torjesdatter Værland. Så reiste han over til Amerika og tenkte å farte omkring i den store vide verden. Men det gikk bare et år etter ekteskapet, så ble Inger syk. Torje nådde bare så vidt heim før ho døde.

Så reiste han til sjøs igjen noen år.

Da Saul fra Tarsus var blitt en kristen måtte han ut i ørkenen. Her i ørkenen i lyset fra Guds åsyn ble han til Paulus. Torjes ørken var først havet. Så mang ei natt når han sto på brua og hadde bare himmel over og hav under, opplevde han usielige ting med Gud. Men hans ørken var også mange land, og mange kristne som på forskjellige måter hadde funnet dyre sannheter i Guds ord. Fra denne ødemarkas mogningstid skulle han så komme heim til Vegårshei til en kort, men rik arbeidsdag. Gud hadde valgt ham ut til å være med å skape en menighet på Heia. Lang tid på skolen og kort tid i arbeidet. Slik

var Torjes liv. Han var et bluss som slo eld. Og så døde han.

Den 29. desember 1882 var han i Glasgow ombord på bark »Producent«. De skulle til Havana i Vest-India. Her skreiv han brev til Åse, søster si. Først forteller han om sin inderlige kjærlighet til den Herre Jesus — forsoneren som står over alle omskiftelser i hans tro og glede, tvil og sorg. Og så fortsetter han: — Jeg har hatt mange tunge timer her i Glasgow på denne korte tid — men jeg har også hatt salige stunder med levende forvissning om min delaktighet i Kristi forsoning. Ordet i Kol. 1,22 har gitt mitt hjerte en salig fred. Å, hvor det er merkverdig å se at alt det som plager oss med frykt for at det kunne skille oss fra Herren, det er alt sammen godtgjort ved hans kjøds legeme ved døden. Ja alt det som for loven er umulig, det har Gud gjort da han sendte sin sønn i kjøds lignelse. Nå må du hilse mor, Johan, Torber, dine barn, Gunder og alle venner så meget.

Han skreiv et brev fra Havana 5. mai 1883. Han var på »klatring oppover høge fjell«. Frelst var han, men han ga seg ikke til på det høgdedraget han var kommen fram til. Han ville lenger fram i kjennskap, kjærlighet og tro:

»Alt er vel til i dag ombord på »Producent«. For min egen del har jeg det nokså bra. Etter mye strid og nød er jeg atter kommet opp på Klippen og må derfra synge med David: Herren er min befrier, min hjelper,

borg, klippe, sjel. Ja alt i alle. Å, hvilken ubegripelig tålmodighet at han det ene år etter det andre overbærer og fordrager med en sådan usling som meg. Men således skal vel hans nåde forherliges gjennom evighetenes evighet. Jeg sa at jeg atter var kommen opp på klippen — når vi får tro Guds ord, så forstår vi at det er et fast tårn. Men å hvor det er vanskelig å tro. Ikke bare med forstanden, men i levende erfaring at den fortapte synder har all sin fred og trøst i Jesus alene.«

16. april 1984, på veg til Hamburg skriver han igjen til søster Åse og klager på nytt over at han har vært i strid og nød og tvil og vanskelighet. Men et ord i 2. Korinterbrev har ført ham oppigjen på den trygge frelsesklippe.

Hausten 1885 klager han fortsatt over sløvhet og rekner seg mellom de »kjødelige«. »Men dog,« sier han, »forstår jeg at der er en strid. Og om jeg noen gang er glad og tilfreds, så er det når jeg får betrakte hva Herren har åpenbart om sin handlemåte med menneskenes barn. Ja, bare der er fred. Alt er fortapt i oss.«

Noe seinere begynte Torje å vanke mye hos metodistene og i frelsesarmeen. Her hørte han mye om frigjøring og frihet i Kristus. På ett av disse møtene i frelsesarmeen hendte det som ble til hans »opplevging« av den himmelske kraft«. Når han talte om dette seinere sa han bestandig: — Da jeg ble velsignet. Fra denne tid bar han sterkere preg av et frigjort

liv. Brevene hans vitnet om overflod av glede og lykke.

Så lenge hadde Herren latt ham vanke fra havn til havn, fra storm til storm, og fra lokale til lokale. Og da sendte Herren ham heimatt til Vegårshei.

Torje hadde nått fram til klarhet i sine hjertespørsmål. Han var blitt motig og uredd. Han hamret laus på synd og sløvhet og lunkenhet, og med glødende kjærlighet forkynte han Jesus, det Guds Lam som bærer all verdens synd.

En av leserhøvdingene på Vegårshei, John Kvisli, skriver om Torje fra denne tid:

»I udlandet kom han sammen med mange Guds børn, blandt andre frelsesarmeen. Han lærde at kjende mange lykkelige, frigjorte Guds børn, som praktiserede sand hellighed i sit liv. Herved fik han et klarere syn paa mange af kristendommens sandheder. Som den ærlige sandhedssøgende kristen rettede han ind paa sandhedens grund efter det lys, han fik. Han kom nu til fornyede kræfter, idet han begyndte at modtage mere af Guds naade. Han saa nu, at Kristus er given os baade til retfærdighed, helliggjørelse og forløsning. Og han fik ikke bare syn paa det; han fik personlig opleve naadens frigjørende magt. Han oplevede, at Kristi blod var mægtigt, ikke bare til at forlade synden, men ogsaa til at give kraft til at leve et helligt liv.

Nu begyndte han at fremholde helliggjørelsens betydning for Guds børn, og da han selv modtog naade

til at leve et helligt liv, havde hans ord vegt. Han fremholdt, hvor nødvendigt det er for dem, som bekjender sig at være Guds børn, at vaagne op og iføre sig Guds fulde rustning. Han gik meget skarpt tilfelts mod den gjængse, ligegyldige og verdsligsindede kristendom. Han paapegte klart og tydeligt Guds børns plikter, og hvor kraften er at faa til at udføre disse. Han havde et klart syn på menneskets fordærvelse og et ligesaa klart syn paa naadens frigjørende og opreisende magt.

Da han begyndte at prædike helliggjørelse, var det mange, som snart var færdige til at raabe: *Dette er vildfarelse, sværmeri og usund lære.*«

En dag kom noen karer til høvdingen Knut Ås.

— Vi må få tale med deg Knut og drøfte ei viktig sak.

Jo da. Han var til å snakke med. Men han ante at disse karene ikke kom bare for det som godt var.

Nå, han ville ikke klage på dem. Men han hadde inntrykk av at det var mye lauv og lite frukt. Og slangen holdt alltid til i religiøsitetens lauv.

— Jo, sa han. Jeg ser på dere at dere har noe viktig å fare med.

— Det skal være visst. En trenger å være på vakt. Det har Guds ord bedt oss om.

— Hm hm.

— Jo, det er så mange innen Vegårshei som står

spørrende overfor Torje Rasmussen. Det er noen som begynner å si at det er villfarelse og svermeri det han kommer med. Det er usunn lære. Han taler om helliggjørelse på en måte vi ikke er vant til.

Knuts øyne skjøt lyn et øyeblikk. Men karene så det ikke. For de så ned mens de talte.

— Vi ønsker ikke å få noe svermeri hit til Heia. Vi vil ha det som vi er vant til det.

— Ja ha, sa Knut. Han er farlig, han Torje. Farlig for de stakkars små syndene våre og for han gamle Adam. Og så lever Torje et liv som vi ikke er vant til.

Karene så på Knut. Ville han håne dem?

— Vi vil gjerne høre di meining, Knut Ås. Vi holder deg for å være en sunn og rettskaffen mann.

— Vik bak meg satan, sa Knut Ås i sitt stille sinn til smigeren.

Høgt sa han:

— Jeg skal sammenkalle et møte. Så skal vi se til å ta stilling til saka.

Med det måtte karene gå.

Knut sammenkalte møtet. Og han bad Torje tale om sitt syn. Så kunne folk ta stilling.

Men Torje kom ikke til dette møtet. De andre møtte. Og det ble et kvasst ordskifte. Svært mange ville at Torje skulle fortsette møtene. De holdt fram at hans forkynnelse var sann og god. Og elden i ham virket bare det som godt var på hjertene. Men det var også mange som slett ikke ville ha med Torje å gjøre.

Knut Ås uttalte seg ikke.

Kvelden etter lyste Torje til oppbyggelse. Det var fullt hus og folk hørte kritisk på ham. Teksten var Hebr. 3, 12—14. — Ser til, brødre, at det ikke i noen av dere skal være et vondt, vantro hjerte, så han faller fra den levende Gud. For vi er blitt delaktige i Kristus såframt vi bevarer vår første sikre forvissning fast inntil enden.

Han talte til Guds barn om å vandre i hellighet. Kristus hadde banet en veg som vi skulle vandre på. Ikke bare en veg som vi skulle stå og beundre. Sjøl ville Kristus gi menneskene kraft til å vandre vegen, og hans Hellige Ånd ville ledsage vandreren. Kristus hadde gitt sine et nytt hjerte og et nytt sinn. Og dette skulle holdes reint og bevart like til enden. Dette hjertet ville ikke leve i vantro, ikke i løgn, ikke i urettferdighet, ikke i ureinhet. Det ville leve i kjærlighet, glede og fred.

Mange hørte og var overbevist om at Torje holdt fram bibelens klare og enkle sannhet. Alt det Torje sa var logisk framstilt og sammenholdt med Guds ord. Slik det måtte bli mottatt av den enfoldige og umyndige. Og bare for dem hadde jo Gud åpenbart sin visdom.

Men mange knurret. Disse karene som var komne til Knut Ås, og fleire med dem, ville stemme for at skolehusene måtte stenges for Torje Rasmussen. For han var ingen annen ting enn vranglærer. Han kom

med ei ny og farlig lære som ville føre til hovmod og villfarelse.

Tre møter hadde de i bestyrelsen. Partene sto hardt mot hverandre. Den ene flokken terpet på tradisjon og bekjennelser og silte Torje gjennom sitt såld. De andre sto på at Gud hadde velsignet Torje Rasmussen og gitt ham ånd og kraft, så syndere falt i støvet fra himmelens Herre. De ble ført fram til korset og den åpne grav og fikk forløsning uforskyldt i Kristi forsoning. Sløve kristne ble varme — eller de gikk til forherdelse. En slik mann måtte være sendt av Gud.

Knut Ås hadde enda ikke uttalt seg. Han hadde bare hørt på de andre — med glede og sorg.

Så var det en som spurte:

— Hva sier du Knut Ås til dette? Vi har ventet på ditt ord. Hva sier du om den nye læren?

— Nye læren? sa Knut. Han hadde reist seg, var myndig og mandig og øynene gnistret av klarhet og bestemhet.

— Er det da avgjort at det er ei ny lære? Jeg er ikke klar over det. Og jeg kan ikke finne ut at Torje Rasmussen lærer annerledes om disse ting enn jeg sjøl har gjort det. Har dere sittet på møtene og hørt meg tale om dette i lange tider, og bare tatt det for god fisk uten å sammenholde det med Guds ord, så har dere vært for troskyldige. Torje har bare holdt det klarere fram enn jeg har maktet det. Det er blitt enklere for vår forstand og varmere for våre

hjerter. Jeg vil at Torje skal tale og virke iblant oss. Og jeg vil at vi skal takke Gud for ham.

Det var murring i salen. Men ingen sa tydelig imot.

Fra da var det intimt vennskap mellom Torje og Knut. De arbeidet godt sammen. Knut Ås fortsatte med å tale til synderes vekkelse og frelse, men han talte ikke bare om vegen fram til frelsens port. Han talte også om vegen fra porten og videre fram.

Torje talte helst til Guds folk. Det var om å gjøre for ham å føre Guds folk fram på høgdene og lenger inn i lyset fra Gud.

Det begynte ei ny tid på Vegårshei. Torje var en rotkløyver. Han gikk grundig til verks. Det var ikke nok å pynte på overflata. Det var bra at menneskene begynte å leve vakkert. Men det måtte ikke være påtatte ting. Livet ved Guds hjerte måtte bringe fram fruktene. Ellers ville det bli kunstig tilpynting. Og det ville ikke Gud godkjenne.

Torje var klar i tanken og hadde stor evne til å få menneskene til å se seg sjøl. Og kjærligheten fra hans rike hjerte smeltet isen i manges indre.

Han var strengt bibelsk og beviste for folk hvor ruskende feil de tok av enkelte ting.

— Dere går etter menneskebud og menneskeoppfatninger og spør ikke etter Guds veg, sa han.

Det som han ikke fikk til å stemme med Guds ord, brøt han med. Samme om det var aldri så fast inngrodd i vane og liv. Han brydde seg ikke om hva som var den vanlige oppfatning og tradisjon.

Og livet var på høgd med hans tale.

En varm dag han gikk på vegen, fikk han lyst til å kjøpe for ti øre i drops til å leske seg med. Han rådførte seg lenge med Gud om det.

Men når det galdt å gi mange kroner til fattige og trengende, handlet han hurtig uten å spørre Gud.

Knut og Torje var nok mye ulike. Og enkelte ganger syntes Torje at Knut ikke gikk grundig nok til verks med sannhetene. En gang sa han til Knut:

— I dag sa jeg en sannhet som folk skulle ha hatt så sylkvass som de fikk den, men du sto opp etterpå og brøt odden av for meg.

Slikt var Torje nøye på. Men de to arbeidet helst svært godt sammen og elsket hverandre inderlig. Og Guds ord hadde stor makt over folket. Fleire og fleire av de frelste begynte meir heilt å følge i Jesu spor. De ble ærlige mot hverandre, bekjente synder, bad sammen og hjalp hverandre. Kjærligheten var kommen inn i deres liv. Kjærligheten var hemmeligheten med »Guds menighet på Vegårshei«.

På denne tid begynte enkelte å ikke finne seg til rette i statskjerka. De syntes det var for lite av det Guds ord kalte menighet der.

Kanskje var det Torje som vekket dem opp på dette område. I alle høve gikk han ut av statskjerka denne våren, altså i 1887. De fleste syntes det var et farlig og dristig skritt av Torje Rasmussen. Men de hadde stor tillit til ham og holdt fast ved ham. De hadde sine møter, og fortsatte med ettermøter der

de innbød den enkelte til Jesus Kristus. Der priste de Gud med bønn og sang.

Dette var mange harme over. Ikke bare den »gamle retning« på Vegårshei, men enda meir folk i nabobygdene. Torje Rasmussen spilte på følelsene og fabrikerte vekkelse, sa de. De var kanskje litt mildere i dommen om Knut Ås. Sjøl om han gikk med oljeflaska og salvet og la hendene på syke mennesker, og visstnok fikk til mye helbredelse på mystisk måte, så var de nok tryggere på ham likevel. Han var en bra mann. Stø som fjell. De kjente ham og visste alltid hvor de hadde ham. Og han hadde heller ikke brutt med kjerka.

Mange dro et lettelsens sukk da de i mai hørte at Torje var reist til sjøs igjen. Så kunne det vel kanskje bli fredelige tider på nytt.

Torje var ute og reiste.

I førstninga av mai var han i Landskrona. Herfra skreiv han heim at han hadde det riktig godt, og at han tross alt var fast bestemt på å ta korset opp og følge Jesus.

»Jeg håper at dere holder elden ved like. Herren er mektig til å la a l l nåde tilflyte dere, og hans vilje er at dere skal være brennende og skinnende lys. Bed, tro, strid. Jesus kommer snart og han har lønnen med seg. Halleluja.«

Syttende mai var han i Kristiania og skulle reise med skonnert »Ruth« til Holland. Her skreiv han: — Jeg

har vært og hørt frelsesarmeen. Du kan tro det er liv blant dem. Gud har velsignet dem mye på disse tre måneder de har vært her. De har fått bede med to tusen sjeler... For min del lever jeg godt. Jeg er glad fordi Herren opplot mine øyne. Men jeg kan forstå at det er langt igjen til målet som Gud har satt. Men ett gjør jeg, jeg glømmer det som er bak og strekker meg etter det som er foran og iler mot målet som jeg er kalt til. Hels alle venner så mye. Herren velsigne dere så dere kan vandre ustraffelige og reine, Guds ulastelige barn midt iblant den vanartede og forvendte slekt, blant hvilke dere skal skinne som lys.

Så tok han ut på langreis. Han sto på brua så mang ei natt. Men himmelen var over ham. Og Guds åsyn var hans lys. Ei natt ville Gud det slik at skonnert »Ruth« skulle støte sammen med det svenske dampskip »Munin«. »Ruth« forliste. Og Torje Rasmussen forlot sjøen for alltid.

Gud ville at han skulle leve sine siste dager på Vegårshei.

Torje Rasmussen vanket mye på Ås da han kom heim. De var uatskillelige venner han og Knut. De arbeidet, kjempet og bad sammen. Og de la planer for møter og reiser utover haust og vinter. Ingen ting i verden var så nødvendig som å forkynne evangeliet og samle sjeler for himmelen.

De to talte mye om Jesu snare gjenkomst, og at de hadde det for øye hjalp dem så de holdt seg varme og edrue. Det var også lettere å tilgi det som var vondt da. Og ikke ble de fristet til å harmes om noen sa vondt om dem. Dagen ville snart komme da alt skulle fram i lyset. Det var om å gjøre ikke å gjømme noe i mørket.

Da vinteren kom, skreiv Knut et brev til Tvedestrand at han og Torje gjerne ville komme der og ha møter straks over nyåret.

Han fikk dette brevet tilbake:

»Kjære broder i Christo.

Mange tak for dit venlige tilbud om at komme ned til os den 4. januar. Du er hjertelig velkommen, og skal vi bestemme opbyggelse til kl. 8 aften. Det er tungt, men dog kan vi ikke undlade at gjøre Dig opmærksom på at hvis Du har bestemt at Torje Dalene skal tale, så må vi sige Dig på forhånd, at vi

ikke kan tillade ham at tale på bedehuset, da han er udtrådt av vort kirkesamfund. Jeg ønsker Dig velkommen og beder Dig på samme tid at tage ind til mig.

Ærbødigst
Peder J. Jacobsen.

Th. Riis. Ole H. Larsen. Gustav Berntsen.

Knut Ås ble mye i Tvedestrand utover vinteren. Men etterhvert begynte ryktet og sladderen å spre seg at Knut Ås ikke var rett i troen. Over påske fikk han et forferdelig klagebrev i »Indremissionsvennen«.

Han sto i den skarpeste strid med Guds ord og vår evangelisk-lutherske bekjennelse.

Han kom med ubibelske påstander om at hvis Guds barn som lot synden herske, døde i denne stilling, gikk de til helvete. Kunne Guds barn gå til helvete?

Han hadde sagt at »du kan tro nå om du vil«. Dette var sagt til botferdige og ubotferdige. Si oss hvorledes denne lære om troen kan utledes av Guds ord og vår bekjennelse og barnelærdom.

Han hadde også talt om hjertets renhet på en måte som de måtte protestere mot.

Til slutt hadde han sagt at Guds barn i Tvedestrand var åndelig ufruktbare. De menn som prekte i menigheten, forkynte den svarte død istedenfor livet, og de lærte at istedenfor å gå fra lys til lys

skulle en gå fra mørke til mørke, og at en ikke skulle vente frukt av ordet før etter fleire års forløp.

»Hvor har De Deres opplysninger ifra? Vi kjenner ikke til noen slik preken som De taler om. Men har stor grunn til å takke Gud. For Guds ord lyder kraftig og purt og reint imellom oss. Skjønt vi ikke som De kan framvise hundrer av omvendelser, så ser vi dog en og annen på hvem Gud stadfester sitt ord med påfølgende tegn. Det går alltid seinere for Sara å avle barn etter forjettelsen enn for Hagar å avle barn etter kjødet . . .

. . . De kommer imidlertid her ned til oss . . . og heiser partifanen på full stang og legger klart for dagen at De ikke vil ha samarbeid med oss. Mens De i Deres foredrag åpent framholder Deres villfarende lærdommer, tramper de alle Guds barn under Deres føtter . . .

. . . Ikke å tale om at De har så liten aktelse for menigheten og dens embete at De som medlem av statskirken og som Deres kommunes høgtbetrodde ordfører, midt under den offentlige gudstjeneste, stikk imot den kjerkelige lov holder offentlig oppbyggelse hos en av våre menighetslemmer. Er dette å være all menneskelig orden underdanig? Sannelig kjære venn, det er med blødende hjerte vi på Dem erfarer hvorledes villfarelsens ånd kan fortrylle, bedåre og forvirre et — oss før så kjært og velkomment — Herrens vitne . . .«

Brevet var underskrevet av mange vitner. En lærer gikk i spissen.

Knut Ås svarte ikke på brevet. Han visste at læreren hadde ikke gått på møtene hans. Og han visste at mange av beskyldningene var usannhet. Den store forsamling som hadde hørt ham kunne slå dem tilbake. Heller ikke brydde Knut Ås seg om å komme i noen pennekrig. Men distriktslege Hansen og Rolf Olstad fra Åmli sendte dette svarskriv:

Til

hr. Lars Godderstad m. fl., som har medundertegnet brevet til Knut Aas i no. 9 af »Indremissions-Vennen«:

Da det har bedrøvet os at se omhandlede brev til Knut Aas optaget i »Indremissions-Vennen«, og vi finder det af vigtighed, at de bemærkninger, som gjøres angaaende denne sag, kommer i det rette lys, ville vi venligst anmode om optagelse af dette brev og besvarelse af nedenstaaende spørsmaal i nr. 10 af »Indremissions-Vennen«, idet vi venter en hel aaben besvarelse, som ikke efterlader nogen tvil. Efter det kjendskab vi har til Knut Aas, føler vi os forvisset om, at her foreligger en misforstaaelse, som vi til Guds riges fremme gjerne vilde se rettet. Det glæder os at høre, at Lars Godderstad skal have udtalt, at han er enig med Knut Aas i hans lære, og da vi finder de udtalelser, som i brevet i »Indremissions-Vennen« tillægges ham uoverensstemmende med hvad vi kjen-

der til af Knut Aas's lære, saa er vi end mere bestyrkede i den tro, at her foreligger endog en række misforstaaelser.

Vi vilde da først fremstille spørsmaalene, saadan som disse stiller sig efter den opfatning, vi har faaet af mænd, som mener sig at kjende til de faktiske forholde.

Det siges at flere af eder ikke var tilstede under hele mødet, og at I har faaet referat af en anden.

Sp. 1. Hvem af eder var ørenvidner? Hvem var referent?

Det siges, at Knut Aas ingenlunde nævnte, at Guds børn i Tvedestrand prædikede den sorte død istedetfor livets ord, men at han udtalte den almengjældende og rigtige retning, at Guds ords forkyndelse maatte ledsages af medfølgende tegn (at Guds børn opbygges og sjæle omvendes) og at han advarede mod de prædikanter, hvis forkyndelse ikke ledsagedes af disse tegn, uden at nævne hverken Tvedestrand eller noget navn paa prædikanter eller at nævne »menighedens forsamlinger i Tvedestrand«.

Sp 2. Nævnte Knut Aas brødrene i Tvedestrand eller prædikanterne i Tvedestrand som saadanne, der »prædikede den sorte død istedetfor liv«?

Det er vitterligt for alle Guds børn paa Vegaardsheien, i Aamli, Gjævedal, Fyrisdal, Vraadal, Nissedal, Treungen, Gjerstad, Søndeled, Dybvaag, Ø. Moland,

Drangedal m. fl. steder, at Knut Aas har været benyttet af Gud som redskab til at vække mange sjæle, og at han ved Guds naade er bleven »fader« til mange børn i alle disse sogne. I sige selv »hundreder« af omvendelser. Da vi tør bevidne, at disse Guds børn og ere lagte til menigheden, saa spørge vi:

S p. 3. Skal eders udtalelse om »Hagar«, som avlede børn efter kjødet, forstaaes derhen, at Knut Aas er Hagar og de ved ham avlede børn »Hagars børn«, eller erkjender I, at de hundreder af børn, som ved Knut Aas's prædiken isandhed ere omvendte ere »Saras børn«?

Det siges, at »Tvedestrandsposten« indeholdt bekjendtgjørelse om, at der den søndag, Knut Aas talte i byen, skulde være gudstjeneste i Holts kirke. Da Knut Aas, efter hvad der siges, var uvidende om, at der skulde være gudstjeneste i Tvedestrands kirke, saasom han troede, at provsten skulde prædike i Holts kirke, kan han vel ikke have overtraadt nogen menneskelig orden. Da I selv sige, at han bekjendtgjorde sine oppbyggelser samtidigt med bedehusmødet, saa maatte vel dette ogsaa være kommet i collition med gudstjenesten i kirken? Da vi ikke har seet »Tvedestrandsposten« for den uge, saa spørge vi:

S p. 4. Indeholdt »Tvedestrandsposten« avertissementer om, at der den omhandlede søndag skulde være prædiken i Holts kirke og opbyggelse i bedehuset i Tvedestrand?

Da Mathæus 18. kap. 15. og 16. vers taler bestemt

om, at den fornærmede skal gaa til den broder, som har syndet imod ham, og denne først efterat alle midler paa at »vinde« ham er udtømte skal sige det til menigheden, saa retter vi til eder:

Sp 5. Vilde det ikke være broderligst og rettest, om I havde nøiagtig fulgt Math. 18, 16.?

Selvfølgelig gjælder dette spørgsmaal det femte punkt i eders brev; hvad angaar de foregaaende punkter, da kan intet referat, som er optaget af andre end saadanne, i hvem Guds aand bor, godkjendes; thi det naturlige menneske fatter ikke de ting, som hører Guds rige til.

Vi anmoder eder da om at bringe denne sag hurtigst muligt tilende; thi det er en sørgelig kjendsgjerning, at vækkelser og sjæles omvendelse forhindres ved splid mellem Guds børn og ved at disse stiller sig lig Michael i 2. Sam. 6 til vækkelser. Den samme dom, som overgik Michael, gaar ogsaa over dem, som handler som han. Vi sige ikke, at I have handlet som Michael, men udtale dette som en almindelig paa Guds ord grundet sandhed, hvori vi mene, at ogsaa I ere enige.

Vi haabe, at I for Guds riges skyld hurtigst muligt opfylde Math. 18, 16. Det er nemlig efter vor opfatning af dette sted eders pligt at »gaa« til Knut Aas og søge at vinde ham.

Broderligst

Engvald Hansen, Rolf Olstad.

»Indremissions-Vennen« nektet å ta svaret inn. Hva de andre hadde avgjort for rett, var rett.

— — — Det var langt fra rolige dager på Vegårshei. Vekkelsens barn hadde nok ingen vanskeligheter hverken med Knut Ås eller Torje Rasmussen. Beskyldningene mot de to karene fikk ikke slokke elden på Heia. Men det var likevel mange som gledet seg over angrepet.

»De gamle« kalte sammen til et møte og ble enige om å sende en resolusjon til styret for indremisjonen på Vegårshei.

Anten skulle foreningen melde seg inn som lokalforening i Arendals fellesforening og kreve minst tre-fire måneders virksomhet av deres emissærer — så framt midlene var tilstrekkelige.

Eller: Bestyrelsen skulle tilkalle de gamle, prøvde og pålitelige predikanter som A. Nilsen, K. Kiel, Østen Sandsdalen, John Berg, T. Simonsen m. fl. Dertil skulle styret binde seg til å boykotte alle dem som innen sognet hadde brutt med den gamle bekjennelse og statskjerka.

Knut Ås fikk brevet en dag om hausten. Han kom fra skogen der han hadde sett på noen digre eiketre som skulle hogges til skipskjøler. Han var lys og glad da han vandret heimover. Han hadde sett store syner mens han gikk i skogen. Hjertet hadde liksom svulmet opp i barmen ved synet av den himmelske herlighet som snart, ganske snart skulle bli ham og alle frelste til del.

Her nede skulle de være bare ei lita stund. Livet var bare ei pilegrimsreis. Her skulle være trengsel og strid. Og lysets barn skulle bli hatet av mørkets hær. Men hva gjorde det? Snart skulle portene åpnes for den fattige og heimlause skare. Så skulle de ikke være på ørkenvandring lenger, men h e i m e. Men også her i det fremmede landet var det tross alt godt. For Gud var nær med sin salige fred.

Marta satt og skreiv brev da han kom heim. Ho hadde måttet overta mye av den slags. Det var serlig til predikantene som var ute. De måtte ha oppmuntring, og de måtte få høre hvorledes det gikk på Heia. Knut leste brevet som ho hadde skrevet. Det var et godt brev som varmet ham. Han skreiv i margen: Tal til menneskene som om det var siste gang, som om himmelen eller helvete var like foran.

Så fant han brevet som var kommet. Han leste det rolig og langsomt. Øynene skjøt vel noen heite stråler. Men godheten han kjente inne i seg vant over det som ville bli til hissighet. Han sa noen lyse og vennlige ord til Marta mens han la brevet sammen igjen.

Klart og bestemt og vel overtenkt ga han arbeidsfolket beskjed om arbeidet. Siden godpratet han med dem.

Han åt sin mat sammen med dem. Han bad ei bønn ved bordet. Så la han seg og sov tungt et kvarters tid.

Hesten gikk borte i skogkanten. Den ble hentet,

og så rei Knut Ås til Myra. Først var han innom til broren og lot ham lese brevet. Siden stakk han innom til andre av vennene. Enkelte kom med harde uttalelser. Brevet var et utslag av den ånd som var fremmed for Guds rike. Noen ville uten videre bryte med »de gamle«. Men Knut Ås talte dem til ro.

— Først av alt vil vi være kristne, sa han. Vi kommer ikke vel fra det om ikke den Hellige Ånd får lede oss på ydmykhets veg. Jeg vil nødig bryte med dem. Helst ser jeg at vi blir enige. Det er bare ett Guds rike på jord, og det er ikke bra å dele det opp med for digre murer.

— Vi må være av sannheten, sa en.

— Ja. Men først av kjærligheten. La oss ikke være altfor fuse etter å forsvare sannheten. Den seirer nok i sin tid. Bare vi kan ha tro.

Styresmedlemmene samlet seg borte hos T. Myre. Her skreiv Knut Ås svar på brevet. Alle de andre var enig med ham og skreiv under.

»Dette som svar på tilsendte resolusjon, inntil at opplysninger er klart framkomne over anklagepunktene i denne således som de i etterfølgende spørsmål er framsatte.

Sp. 1. Hva meines med de nye og før ukjente røster som har vunnet inngang og ledet den religiøse bevegelse i nye spor?

Sp. 2. Hva meines med den sanne bibelske lære om synd og nåde som ikke er blitt fulgt?

Sp. 3. Hva meines med å ha brutt med vår bekjennelse og kjerkesamfunn?

Disse spørsmål ønskes besvart i et tiltenkt møte av alle innskrevne medlemmer av vår indremisjonsforening. Møtet vil snarest mulig bli offentlig bestemt.

Til slutt kan tilføyes at vi både har kalt A. Nilsen, Ø. Sandsdalen og John Berg og vil fortsatt broderligst innby dem til oss. Vi håper at inntil nevnte møte er avholdt må det ikke bli noe offentlig brudd.

Broderligst i Herren.«

Knut Ås rei heim seint om kvelden og var tankefull. Det var uro over sinnet. En otte for framtida ville snike seg inn. Men så snart han fikk løfte øynene mot himmelen, lysnet det. For han kom til å tenke på det med en gang at Herren ville bevare sine. Og ingen skulle rive dem ut av hans hand.

Og han sjøl, var det sant at han var på gal veg? Nei nei. Ikke så lenge han ikke ville vite av noe annet enn Jesus Kristus og ham korsfestet. Og han hadde enda ikke funnet noe annet til grunn under sine føtter enn ordet om korset. Hellighetslære? Hadde han et øyeblikk trodd at noen kunne erstatte Kristi forsoning med noe slags tillaget hellighet? Han hadde vel lært at en skulle være hellig og ulastelig. For det sa Guds ord. Og han ville komme til å be menneskene vandre vakkert på Guds veg, streve etter fullkommenhet og være i kappløp etter seiers-

prisen. Den oppriktige ville bare bli ydmyk og fin under nåden av slike forsøk.

Men det var sant: Menneskene var vanskelige. Gud hadde valgt seg ut et hardt materiale til å arbeide med. Men h a n skulle da nå sin hensikt til sist. Ja, den evige Gud skulle fryde seg over sin skapning i evighetene. En dag skulle det ufullkomne åpenbares i fullkommenhet. Å den dagen, å den dagen, give Gud den snart var nær.

Det begynte å synge inne i Knut. — Å Gud, om din dag snart var nær. Å Jesus, jeg vil enda følge deg. Jeg ønsker ingen ting heller enn å tjene deg som før. La bare bølgene bruse om meg. Jo meir blir faderhuset kjært og himmelen nær. Ja når jeg har deg, har jeg ikke lyst til noe på jorden. Jeg er saligere i deg i dag enn den tid alle talte vel om meg.

Slik rei Knut Ås gjennom skogen.

En kveld seinere g i k k han fra Myra. Da pøsregnet det og var belgmørkt. Han hadde vanskelig for å finne vegen. Men det tenkte han ikke på. Hans sinn var heller ikke så stemt til takk og lov som den kvelden da han rei gjennom skogen.

Det hadde vært møte. Men ingen av anklagerne møtte. De hadde forlangt en redegjørelse. Den fikk de. Men det var ikke sannheten de ville vite. De ville ha brudd. For hat var kommet inn i deres hjerte. I dag var det kommet et lite brev fra dem: De hadde det samme klagemål mot Knut Ås og Torje Rasmus-

sen og alle tilhengerne deres som det Knut Ås var skyldt for i »Indremissions-Vennen«.

Ja, menneskene var små og ynkelige. Det var også »de gamle« på Vegårshei. Hvorfor ville de ha brudd? Hvorfor kunne de ikke følge »de nye«? Var ikke »de gamle« redde lyset? Syntes de at »de nye« søkte for nær Frelseren? Så kom vel bruddet fordi de ikke ville følge med, men bli igjen i verdslighet og religiøs pynt.

Kanskje, tok han seg igjen. Hva visste han forresten. Ikke ville han dømme. Gud dømte ikke menneskenes barn etter hvor mye lys han hadde gitt dem, men etter troskapen overfor lyset.

Og kanskje var »de gamle« like sanne overfor det lys de hadde fått som »de nye« overfor sitt?

Da ville Knut Ås være varsom. Og han ville be de andre være det.

De kunne nok ikke sette grensene hvor Gud skulle la si sol skinne.

Gamlepresten på Vegårshei holdt på å bli snill med leserne. Da striden ble stor på sjølve Heia og ryktene svirret, og verden kokte suppa som de serverte gjennom avisene, da dro presten på smilebåndet og lot leserne få ha kjerka til møtene sine når han sjøl ikke hadde noe å gjøre der. Han hadde funnet ut at disse leserne fra skogene var noen redelige karer. Ja, de beste han kunne tenke seg. De fikk skikk på mange ting som andre ikke maktet. Det var jo omtrent ikke noen som drakk seg full i bygdene der leserne hadde fått makta. Og han hadde ikke lenger nevneverdig lausunger å skrive inn i kjerkeboka. Jo da. De kunne bare få samle seg i kjerka og rutle som de ville. De var snille og vennlige.

Men nå ble presten gammel og skral. Han måtte få seg en kapellan. Og denne nye ville ikke ha disse sektmakerne til å gjøre bråk i kjerka si. Men han nektet dem ikke bare kjerka, han stengte også skolehusene og kommunelokalet for dem.

Knut Ås og vennene skreiv til kongen og bad om å få ha kjerka når ikke presten hadde gudstjeneste der. I skrivet ble det også sagt at dersom dette ble nektet dem, var de nødt til å bygge eget forsamlingshus, og kanskje kom det til å bli brudd med kjerka.

Svaret lydde på at de skulle ha delvis rett til å benytte kjerka til møtene sine.

Men kapellanen nektet likevel. Han ville hverken se eller høre Knut Ås og folka hans.

Knut Ås og Torje Rasmussen og de andre predikantene ga seg ikke til å vente på bedre vær. De vanket omkring i bygdene og forkynte ordet til frelse for fortapte mennesker.

Knut og Torje skulle ta en tur bort til Kristiansandskanten og besøke en skipsreder der. Men de skulle stanse over søndagen i Arendal og ha et møte i frikjerka. Huset ble pakkende fullt, enda det var begynt å gå vonde rykter om de to karene.

Dagen etter skulle de så dra videre. Men det gikk ikke noen båt den dagen. Frikjerkeforstander Wettergreen bestemte møte for dem til mandag middag. Folk stormet på og fylte huset, enda så ulaglig dagsbel det var. Klokka fem måtte de ha nytt møte, det varte til klokka ni. Etter møtet var det store skarer som lå på kne og ropte til Gud om frelse.

Om sommeren kom Knut Ås til Arendal igjen. Han var ordfører på Vegårshei og skulle delta i amtstinget.

Nå var spørsmålet blant de ledende kristne i Arendal hva de skulle gjøre med Knut. Skulle han få tale i noe lokale eller skulle de stenge ham ute. Stenge ham ute? ble det sagt. Han taler om han så skal tale fra et hustak. Og om vi kunne stenge ham, kunne vi så stenge folket? Alle vil høre ham.

Så ble det ordnet slik at han skulle få frikjerka mens han var i byen.

Og Knut talte. Han var uredd og motig og full av kraft og varme. Folk samtalte etterpå om det han hadde sagt. Og mange kom til ham med spørsmål. Knut svarte på alt ut fra Guds ord.

Siste kvelden talte han om synd mot den Hellige Ånd. Kjerka var fylt til trengsel. Wettergreen talte etterpå. Og han sa seg heilt enig med Knut Ås.

Men likevel var dette siste gang Knut Ås fikk tale i frikjerka. Høvdingen fra skogene, gudsmannen som Gud vakte opp for å rope ut omvendelse og bot for mennesker som sov tungt i natta, fikk finne seg i å stå framfor stengte dører.

Men hans blikk søkte himlen. Og hans lys strålte klarere enn før.

Visst var det dem blant vennene som ikke vokste på forfølgelsen. Der kunne falle bitre ord. Og ikke hver handling var fylt av kjærlighet. Også Knut Ås kunne i denne tid stige et skritt utenom den smale veg. Han kunne gå seg ei dagsreis vill i ørkenen, og flammen lyste svakt i alterelden. Men ånden førte ham alltid tilbake. Iblant ville han ha kjent det behagelig å gi etter for litt hevntanker, og for dette å triumfere over sine fiender. Men han var begynt å tro at Jesus ville komme snart. Og da måtte han ikke sulke til sjela si med tanker som Ånden sa var syndige. Han kjempet seg fram til seier i disse

fristelsene, og det var alltid lovsang i hans sjel før han la seg til å sove på Ås om kvelden.

Men på Vegårshei ble det trangere og trangere. Den nye kapellanen var svært lite begeistret for leserne. Og han bestemte seg for å kverke dem. Han fikk skolestyret til å nekte dem skolehus og andre felleseiende hus ved lov.

Det var sorg og skuffelse blant vennene. Og Torje Rasmussen som hadde gått ut av statskjerka spurte rett ut hva slags fordeler de hadde som kristne av å stå knyttet til slike hyrder som pastoren. Nei nei, tenkte mange. Hvorfor kunne de ikke slite seg laus fra ham? Og hadde de noen åndelig heim i statskjerka?

De begynte å reflektere over det, og samtalene ble mange og lange. Hva hadde de der å gjøre?

Enigheten ble faretruende. Skogsbøndene med den gamle arv og den trygge grunnfesting i kjerka, meldte seg ut. Stødige bønder som var seine i avtrekket gikk rolig til kapellanen og sa spakt og mildt at de gjerne ville få navnet sitt ut av kjerkeboka. Geirmund Mjåvatn og Thor Moe var mellom dem. Og ikke bare de to. I spissen gikk ordfører og lensmann. Fire hundre av Vegårsheis beste kvinner og menn meldte seg ut og dannet egen menighet. Lederne deres gikk utenom gjengs skikk og tradisjon og gjorde etter som de fant riktig etter bibelen.

De bygde seg et stort og solid forsamlingshus. Prest

og lærer og stiftsdireksjon la hindringer i vegen. Men huset kom opp likevel. Guds menighet på Vegårshei fikk seg heim. Her samlet de seg. Her steig lovsangens toner opp til ungdommens og livsgledens Gud. Her møtte skarene opp til nattverdmøte. Ungdommen ble ledet til Kristus. Gud vakte opp predikanter og seinere misjonærer.

Det var ikke bare på Myra det kom opp forsamlingshus. Guds menighet på Vegårshei vokste ut over grender og bygder. Og forsamlingshus etter forsamlingshus reistes.

I hvert hus holdt de møter med sang og vitnesbyrd og samtale om Ordet. Men hovedkvarteret var på Myra. Her samlet de seg til haustfesten. Da kom folk gående langvegs fra. Det strømmet til fra mange bygder, og etter hvert langt nord fra Telemark. Haustfesten ble en stor høgtid. Gud var dem nær og velsignet dem. Det ble fast tradisjon at store følge dro gjennom skogen til Ås etter festen. Marta tok imot dem med husrom og mat. Det hendte ho ordnet liggeplasser til opptil hundre.

Disse turene til Ås og samværet med vennene der ble ofte til opplevelser som mange aldri kunne glømme.

Og skogsbøndene fra Vegårshei fortsatte med å reise ut med evangeliet. Guds ånd hadde ikke forlatt dem. Fattige, men glade reiste de, travende milelangt gjennom skogene til nye bygder og fra grend til grend og holdt møte. Og alltid ble noen vunnet for

Gud. Noe større visste de ikke her i denne verden enn at Gud i sin nåde ville unne dem, fattige krypene, den lykke.

Det var i den tida en av disse Vegårshei-karene, Nils Breiungen, sang:

— Om heile jorda her jeg kunne eie,
og heile landskap sette bort til leie,
det var dog intet mot den hedersstand
å evig herske med min Frelsermann.

Vennene på Vegårshei fant snart ut at de måtte ha egne skoler til barna sine. Hva skulle de gjøre med det? Det var bare å gå i gang. De sendte en ung mann omkring og samlet penger. Det var Eivind Jørstad. Og pengene satt ikke fast i klypa. Snart kunne de få seg troende lærere og skolene kom i gang i krins etter krins.

Knut Ås var forstander for menigheten på Vegårshei. Han var en arbeidets mann. Men han var enda meir en troens mann. Meir enn noen gang før gikk han omkring med den vesle lommelerka som var fylt av olje. Helbredelse ved bønn var blitt dagligdags. Men Knut virket mest med ordet. Og han ble etter hvert mildere og varmere.

Mange i Guds menighet hadde helbredelsens nådegave. Men det de satte størst pris på av alt var at syndere ble frelst og begynte å vandre på rettferdighets veg.

Plassmannen Gunnev Eie skulle tidlig en frostmorgen oppover til Nordeide og hente høy. Det lei fram mot vårparten, men isen var god enda.

Lensmannen, T. Myre, hadde slompet frampå Jørgen Rausamoen der på isen. Da Gunnev gikk forbi sto de to og talte sammen om åndelige ting, og da han mange timer seinere kom dragende med høylasset sitt, sto de to karene på samme sted og samtalte videre. De hadde glømt at det var kaldt. Elden i deres indre holdt dem varme.

Lensmann Myre var mye med og holdt møter i den tid. Han fant ut at det var ikke så heilt liketil å legge ut ordet for folk. En dag hadde han valgt fortellingen om den rike yngling til tekst. Han la det slik ut at rikdommen som ynglingen skulle gi bort var egenrettferdigheten. Da ropte ei gammel jente nede i stua hvor møtet var: — Vi har nok av egenrettferdighet vi fattige om vi ikke skal få det hos dere rike au.

Seinere talte lensmann Myre annerledes om den rikdommen som skulle gis bort til de fattige.

Plassmannen Gunnev Eie var ikke glad i leseriet til å begynne med. Han hadde fått slikt brennede hat til Knut Ås »for alle omvendelsene han hadde fått til«, at han rett og slett tenkte på å skyte ham når han engang ville gå forbi plassen hans.

Men en dag hørte han at Knut Ås skulle ha møte på Runnes. Da tenkte han at han likevel skulle ta skøytene og renne over isen og høre på ham.

Da han kom, var det så fullt av folk at det var nesten umulig å komme inn. Gunnev akslet seg fram til døra. Her ble han stående med skøytene om halsen. Da Knut var kommen halvvegs i preika si var Gunnev ferdig med hatet sitt. Og da Knut var ferdig, hadde Gunnev tatt sin bestemmelse: Han ville heretter gi sitt liv til Gud. Han fikk tro seg frelst da han skeiset over isen igjen.

Siden levde han lykkelig og glad som en god kristen all sin dag.

Slike karer var det som samlet seg i Guds menighet.

Det var mye kjærlighet mellom dem innbyrdes. Alle hadde de stor tiltro til lederen sin. Hva hemmelighet de enn bar på, kunne de betro seg til Knut Ås. Han tok imot mang ei tilståing. Men den stogget opp der hos ham, og den kom aldri lenger. Tusenvis av intime hemmeligheter tok han med i si grav.

Det holdt på å bli vår. Sola lyste over skogen, og himmelen var blå. Enda var det litt snø i døkkene. Men snart ville det være vår over skogene — over bygdene.

Det lå en bleik mann inne på senga si og så utover disse skogene og bygdene som ventet på våren. Og han så lenger. Han så utover verden. Nå smilte han. En bleik smil i et uttært ansikt.

Smilen gjaldt våren over bygdene. Hver dag måtte han få høre hvorledes det gikk. Og hver dag var det gledelige ting å høre. Forsamlingshuset på Myra var ferdig og i bruk. Unge og eldre sluttet seg til menigheten. Og det største var at det var eld på Heia. Tegnene fulgte dem som trodde. Syndere ble frelst, syke ble helbredet, kjærligheten brant i hjertene. I fleire og fleire grender og bygder emnet de på forsamlingshus. Vennene på Vegårshei hadde ingen annen prest over seg enn han som hadde satt seg ved faderens høgre hand og der ordnet menneskebarnas sak. Det var ingen verdslig styremakt som bestemte hvem som skulle ha innflytelse over sjelene deres.

Jo, lenger var det kommet med livet på Heia enn han i sine lyseste stunder hadde drømt om.

Det var ingen kunst å dø når en fikk ligge og se utover en slik vår.

Det var rudningsmannen Torje Rasmussen fra Dalene på Vegårshei som lå og skulle dø, det var skipperen som hadde seilt skuta si i havn. Nå tenkte han på livsseilasen.

Ja det var en fager og solklar dag. Riktig en dag å reise til himmels i.

Vennene kom inn til Torje. Ryktet hadde gått over bygda at det var sluttakt for ham. Det var på Bakken han hadde funnet si siste livdarkrå. Her lå han og hadde utsyn over uendelige skoger. Og det var ikke vondt å komme inn til ham i stua på Bakken. Hvem hadde sett klarere lys i et par øyne? Og hvor var skrekken for det ukjente mørke belte? Hvor var dødens brodd?

Knut satt hos sin venn. De hadde tatt mang en hard tørn sammen de to. Ulike var de nok. Men de hadde arbeidet godt sammen og hadde den samme ånd.

— Når du nå reiser heim, Torje, da blir det enda fattigere på jorda enn det har vært.

Han hvisket svakt:

— Jesus kommer snart. Gløm ikke det Knut Ås. Ja, han kommer snart.

— Ja, sa Knut Ås. Jesus kommer snart. Må jeg få leve til han kommer.

— Knut Ås, snart er det påske. Da skal jeg være hos ham som frelste meg av sin nåde. Da har han åpnet himmelens port for meg og jeg skal se ham som han er. Priset være hans navn i evighet.

— — — Og den dagen vandret Torje over grensa. Denne hans siste dag var bare lykke og glede. Hans siste ord var et triumferende utrop:

— Halleluja. Det er salig å dø.

Påskeaften fulgte de ham til grava. Ingen på Vegårshei hadde noen gang sett et så stort likfølge. Rike og fattige, unge og gamle, små og store flokket seg sammen og fulgte. Småbarn og gamle menn gråt. Hvorfor gråt de over den 39 år gamle sjømannen som bare kort tid hadde vært sammen med dem på Vegårshei? Kanskje ingen kunne svare på det. Men alle visste det likevel. Han hadde elsket dem.

Et korn falt i jord. Det spirte og ga hundre fold. Et Guds ord falt i et menneskehjerte der det fant dyp jord til å røte seg i, og solvarme i Guds kjærlighet til å spire i. Og det ga mange hundre fold utover åkrene på Vegårshei.

Guds rike gikk fram på Heia. Guds barn vokste. Hvert eneste år var det vekkelse. Iblant var de store. Og vekkelsene skapte personligheter. De var ikke sveklinger og småpuslinger de sønnene Gud avlet på Vegårshei. De var kjærlighetens og troens kjemper.

Og det var disse karene som fikk bygdas styr og stell i sine hender. Knut Ås fortsatte som bygdas ordfører. Broren Tjøstel var lensmann. Andre av

medlemmene i Guds menighet utgjorde meir enn halvparten av kommunestyret. Hvert eneste kommunalt møte ble begynt med Guds ord, bønn og sang. Hver sak ble behandlet i Jesu navn. Det var ingen fattige blant dem. For de gamle og syke ble flyttet til storgardene og ble familiemedlemmer der.

Enda til tatrene som det ruslet mange av i de traktene, hadde eget husvære på Ås. Der fikk de komme og reise. Der fikk de varme og mat — og kjærlighet.

Ungdommens og Livets Gud hadde gjort alle ting nye på Heia.

En dag fant den unge predikanten fra Heia, Håvard Mjåvatn, et eksemplar av bladet »Unge Skud«.

Han fant et stykke av den unge dikteren Johan Bojer. Først leste han det grundig igjennom. Så skreiv han det ned i notisboka si:

— Kristendommen som først og fremst i sin sanne framtoning skaper glede, livskraft, sunnhet — den har hos oss vært forpaktet av hengehoder, forkynt av uvidenhet og annammet av tårepressere. I denne sin sørgelige karikatur er den blitt brukt som en fiende mot opplysning og intelligens. Dermed er den blitt en fiende av ungdom og livskraft. Eller omvendt sagt — ungdommen har i kristendommen sett sine idealers bitreste fiende.

For hvor mye fantisme og uvitende legpredikanter

har ødelagt av god, dyrebar tradisjon, av livsglede og humør blant vårt folk, det lar seg ikke verdsette i gull. Det har herjet som en uhyre skogbrann. Det har lagt bygder øde for smil og oversvømmet landsdeler med tårer, det har stengt sola ute fra mang en lun dal.

Dansen har gått kåt over tilje, og fela har skrattet ut i lyse kvelder. Barmene har svulmet i livets berusende følelse av å være ung og eie framtida. Da med ett har denne skygge gufset innover festen, ryddet golvet for leik og gjort de lyse ansikter mørke og sure. Strengen ble klippet av fela og slåtten bannlystes som djevelens verk.

Den ungdom som måtte avstå fra sin dans og si fele ble ikke bedre for det.

Det kan påvises at i de mest »vakte« distrikter har tallet på uekte barn vært størst . . .

Håvard Mjåvatn leste opp stykket på et møte straks etter. Og han spurte forsamlinga om dette var sant for Vegårsheis vedkommende. Og en kunne vel si at Vegårshei var av de mest vakte strøk i landet? Hva hadde kristendommen utrettet blant folket der? Hadde den tatt smilet bort? Gleden? Sangen? Nei nei. Kristendommen hadde åpenbart seg i skjønnhet, glede, kraft. Den var blitt for sjelene på Heia som sola for blomsten og all skapningen.

»I denne glede fostres våre krefter,« sa Håvard. »Derfor gjør den arbeidet til et bad der vi dukker

ned og henter sunnhet og ro. Arbeidet skaper tålmodighet, og tålmodighet er livets seierherre.

Kunne ungdommen få øynene opp for hvor kristendommen kan gjøre glad, hvor den kan fylle livet med skjønnhet og rikdom, hvor den kan herde viljen og adle vår ånd, å, da ville det bli en strøm hen imot dens faner av unge gutter og jenter. De idealer som vi har trodd på, ofret vår begeistring, slitt og strevet for, men som ennå i det nedgående århundre fortsatt bare er luftsyner, de ville seire og menneskene ville bli lykkelige — som vi er blitt det på Vegårshei. Johan Bojer kan bare komme her og se at det er sant.

Ja, hvor er den tåre som Kristus-troen ikke kan tørre, hvor er den skygge som kristendommen ikke kan kaste lys over? Finnes det så stor en jammer at den Herre Jesus ikke kan gjøre den om til fryd?

Derfor burde den være ungdommens beste venn, vekke dens kjærlighet og tillit, og med nidkjærhet og lyst burde vi granske og søke å lære av vår unge broder fra Golgata.«

Slik talte den unge Håvard Mjåvatn.

Og kvinnene sang:

Det er så mange som seg forundre
at vi bestandig kan være glad.

— — — Det var natt i skogen. Og det var stillhet og ro innover åsene. Men stillheten ble brutt . . .

En flokk på 38 mann gikk syngende over åser og

daler. De skulle til Fyrisdal på møte. Heile dagen forut hadde de gått. Ble de ikke trøtte? Ingen veit. De lot seg i alle fall ikke merke med det. De var alle lyse og glade. Unntatt en. Han var trist og sur. For han var i trelldom. Han stakk ut fra de andre rett som det var og søkte ensomhet for å be. Men det var bare bønneplikt.

De andre var frie som fugler. Lederen deres var Knut Ås. Han var ingen ungdom lenger. En kunne tydelig merke på ham at han var ikke lenger den han hadde vært. Likevel gikk han foran de andre, for han var trenet til å gå. Rett som det var måtte han stanse og vente på de andre. Han ville også være hensynsfull mot dem og lot dem sette seg og kvile. Men ingen hadde serlig trang til det. Sangen frisket opp. Og det var gode sangere mellom dem. Innimellom talte Knut Ås til dem. Det falt seg så lett å tale om Gud når de gikk slik i natta. Himmelen var så stor og lys over dem. Og jorda var så mørk og full av skygger. Knut gikk og fantaserte om den nye himmel og den nye jord. Og han holdt sammen fantasiene med Guds ord. Det ble til vakre syner.

— Når det er ferdigbygget i himmelen skal Jesus komme og hente vennene sine til seg. For han vil at vi skal være med ham der han er, så vi kan få se herligheten hans. Det skal ikke bli småtteri å være med på. Men her skal vi slite oss ut for Jesus. La oss bare bli trøtte og slitne. Evighetsdagen blir lang nok å kvile seg i.

Det var et ønske som lenge hadde formet seg i ham. Og det kom til utbrudd i natt som så ofte før:

— Jesus, må jeg få leve til du kommer. Ja, han ville så gjerne stå på Ås eller noen av de andre høgdene og ta imot Menneskesønnen når han åpenbarte seg i sin herlighet. Eller kanskje skulle ikke de frelste møte ham her på jord, men langt der oppe hvor stjernene blir til verdener . . . Men ikke flyte bort i drøm nå. De skulle samle inn sjeler til bryllupsfesten i himmelen. Derfor travet de her i natt. De skulle til Fyrisdal og få noen sjeler til å bestemme seg for den trange og salige veg som førte til livet. De gikk ikke for å tjene penger. Og ikke for å være predikanter. De skulle samle skatter i himmelen. Det var ikke tanken å ha et møte, levere preiker og vitnesbyrd — og så reise tilbake og være likeglad. Nei, de ville reise og arbeide med menneskene og få noen til å omvende seg. Så kunne de reise heim.

Det var en flokk redelige arbeidskarer. Når de gikk over åsranda tegnet de seg som silhuetter mot himmel-lyset. Men det var eld i disse skyggene. De gikk seg ikke trøtt i en døgnsmarsj gjennom skog og mark. En kunne høre seg glad og vonfull på sangen deres. Livet skulle nok blomstre og elden flamme for lange tider . . .

De var bare han stakkars trellen som gikk og sukket og var sur. Han kom nok til å gå seg bort — —. Men engang seinere ble han fridd ut. Og han døde frelst og lykkelig . . .

I lysninga om morgenen nådde karene fram til Fyrisvatn. Så rodde de to mil. Men sangen holdt ved. Fulle av glød og varme kom de fram til stevnet.

Det ble fest og liv og vekkelse der Vegårsheivitnene kom på besøk. Skarer ble førte til frelse og rettferdighet. Folk kunne ikke stå seg mot den ånd som fulgte dem.

Vide omkring hørte de vonde rykter om Knut Ås og bevegelsen på Vegårshei. Men det hindret ikke at folk strømmet til når noen av dem kom. Og det var ikke sjelden at gamle menn gråtende slo armene om Knut Ås etter å ha hørt ham by dem inn til Guds herlige og rike land.

Og vekkelsens barn fra bygdene der Vegårsheivitnene hadde forkynt livets ord, lengtet heile året etter å komme til Heia og være med på haustfesten. Da var det deres tur til å komme i flokk og følge og marsjere natt og dag gjennom skogene for å nå fram til høgtida.

ETTERSKRIFT.

Nå sover mange av de gamle på Heia i gravene sine. Knut Ås sleit seg forholdsvis tidlig ut. Og da Marta var gammel og skral var det bare en ting som var vondt for henne: At ho ikke lenger kunne ta imot Guds folk og gjøre noe for dem.

Hausten 1945 gikk jeg en dag og ruslet mellom gravene til disse gamle heltene.

Her kvilte gamle Tjøstel Ås. Der var gravsteinen til Knut. Og Marta kvilte ved sida hans. Ikke langt fra hadde lensmann Myre og Barbra funnet sine kvilesteder. Der var gravene til Håvard Mjåvatn, forstander Peder Voje, Thor Moe, Geirmund Mjåvatn og mange fleire. Mye hellig støv ventet på oppstandelsens morgen.

Men jeg ruslet også mellom dem som enda var igjen av de gamle. Ola Øygarslia ventet med lengsel på den store dagen. Det skulle bli salig å møte Jesus som hadde vært hans venn fra ungdommens lyse morgen.

Gamle Eivind Jørstad fant jeg på et loftsrom i utkanten av Arendal. Der hadde han et lite verksted hvor han enda arbeidet. I minnet levde han på Vegårshei. Gud hadde vært så uendelig god mot

Vegårshei, sa han. Måtte bare ikke folket der glømme det. Eivind hadde to stoler på verkstedet. Og to små puter til å knele på. Ingen troende skulle komme inn der uten å være med å be til Gud. Ja ja, det var mang en god dag nå siden han travet omkring og samlet inn penger til friskolen.

Oppe på Mjåvatn fant jeg gamle Maria, enke etter Geirmund. Minnet hennes var i orden. Hennes sinn var ungdommelig og friskt. Ho levde enda i vekkelsens ånd.

Og borte på Sunde ventet Grunne Lindtveit på meg i den koselige heimen sin. Det var i elgjaktens tid. Og det vanket god elgsteik der. Grunne hadde mye å fortelle fra vekkelsens tider. Men mest fortalte han om de store under han hadde vært vitne til da Gud helbredet halte og lamme, sjuklinger og krøplinger av alle sorter.

Nå er også Grunne samlet med gamlekarene borte på kjerkegarden.

Men en av dem som fortalte meg aller mest om livet og elden på Heia, var Tallak Ås, den staute og solide sønnen til Knut og Marta. Han gikk de gamle skogsvegene med meg fra Myra til Ås. Og han ga meg mange småglytter inn i Knut Ås's rike sjel.

Jakob Bakken hjalp meg med å få et bilde av Torje Rasmussen. Ellers hadde han mange gode opplysninger.

Men også statsråd Værland, søstrene Mjåvatn, John Myre, fru Voje og fleire hadde ting å fortelle som har vært til nytte under arbeidet med boka.

Ellers er mange av opplysningene hentet fra John Kvislis skildring av »Den religiøse bevegelse på Vegårsheien«.

Ennå står Guds menighet på Vegårshei i full kraft. Det er underlig å gå fra grend til grend og se hvorledes Gud har velsignet bygda. Vakre hus og velstand over alt. Store skarer med ungdom vandrer ennå på Guds veger. Lyse og sterke ungdommer takker Gud for det han begynte i deres besteforeldres dager. De følger i de gamles spor.

Kanskje er det blitt meir ordinært med livet på Heia. Og elden brenner vel ikke som den gjorde en gang. Og ikke veit jeg om det lenger er noen som praktiserer helbredelse ved bønn så frimodig som den gangen. Heller ikke er det noen egentlig strid lenger. Både kjerka og verden er pene med dem. Men menighetslivet er som den gangen Knut Ås eller Peder Voje var i si velmakt.

Det kan innvendes at disse gamle på Vegårshei er framstillet uten noen egentlige feil. Mange på Vegårshei sa om både Knut Ås og fleire at de hadde sine feil. Men ingen kunne fortelle meg om det som var

å klage over. Jeg veit at det hadde tatt seg bedre ut om fullkommenheten deres hadde blitt nøytralisert ved noen små pyntelige feil. Men jeg vil la være å dikte opp noen.

Og så får da disse karene rusle ut igjen blant folket. Kanskje har de enda et ord å si oss alle sammen. Gud velsigne dem.

Gran i Sogndal desember 1946.

Forfatteren.

